פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע זעה 16 זייט

opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJEŃ FOLKSBLAT — פריין 35 גראשען — הויינט 28 זייטען

נייעס פון לאדזער פאלקסבלאט

№ 230 | Łódź, Piątek, 30 września 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ט אלול תרצ״ב | № 230

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

ZNAK OCHR.
FABRYKA SUKNA
JÓZEF FRÄNKEL
BIELSKO
DEKATYZOWANY

JÓZEF FRÄNKEL, BIELSKO
Fabryka sukna

עמפעהלט דער געהרטער קונדשאפט צום הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטן אויסוואהל פון איהרע פיינסטע אויס-ארבייטונגען פון קאמגארן אין די שענסטע מוסטערן און פארבען, אזוי-ווי מאדע- ווי גלאטע-ווארעז
אין איהר אייגענעם פאבריקס-לאגער
אין לאדז, פיעטריקאווער 27 מראנט 1 שטאק טעל. 192-28
ווי אויך ביי איהרע ג׳ אפנעהמער. די ג׳ קונדשאפט ווערט געבעטען אכטונג צו געבען אויף אונזער פאטענטירטע שוצמארקע, וואס איז א גאראנטיע פאר די פיינסטע ביליצער סחורה.
אריגינאלע פאבריקס-פרייזען.

22-טער ימים הנוראים אין זאל פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20
ראש השנה ויום כפור
ווערט דאווענען דער בעריהמטער חזן אין גרויסער בעל-תפלה
ר׳ מאיר פאדראבינעק
ווערט פערפאנט א שטארקע, לירישע טענאר-שטימע און מיט זיינע הארציגע תפלות זו, די פערגעזעלשאפטונג יאהרען האט ער זיך קונה-שם-געווען ביי די מתפללים.
בעגלייטען ווערט איהם א פערגרעסערטער און גוט-איינשטודירטער כאר אונטער דער לייטונג פון דיריגענט ה. רובין
בילעטען שוין צו באקומען פון היינט אן און מעגליך אין דער קאסע פון פילהארמאניע פון 9 פריה ביז 8 אוהר. די פרייזען זענען ארמעסיגס. מתפללים קומט און איבערצייגט איך
בעמערקונג: די געלדער פון די נדרים ונדבות ביי די עליות איז בעשטימט לטובת „קרן קימת לישראל״.

בעקאנטמאכונג.
די בעוואוסטע פירמע
A. RAPAPORT i SYNOWIE, BIELSKO
Fabryka sukna
וואס בעזיצט דעם פאבריקס-לאגער איז לאדז, פיעטריקאווער 39, טעל. 124-23 מאכט בעקאנט דער געהרטער קונדשאפט, אז זי האט ערעפנט
א פיליאלע אויף 12 נאוואמיעסקא 12
וואס בעזיצט אויף לאגער צום איצטיגן הערבסט און ווינטער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון זעמליכע קאמגארן-אויסארבייטונגען פון די שענסטע פארבען און מוסטערן, ווי אויך גלאטע און מאדע-ווארען אלעס צו געניע פאבריקס-פרייזען.
הורט און דעטייל! סאלידע בעהאנדלונג. הורט און דעטייל!
1918

23 אמבעסטען און אמבייליגסטען 23
קויפט איהר איין צום בעפארשטעהענדען הערבסט און ווינטער-סעזאן
די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארד׳ס סחורות
נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם
לאדז, פיעטריקאוויער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2-טער שטאק
וואו איהר בעקומט אלעס צו קאנסורענץ-רייזען.
הורט און דעטייל! רעיעלע בעהאנדלונג!
גערענקט די אדרעס!
23 23

Dr. med.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעצ.-ארצט פאר בלאזן-, נירען און אורין-קראנקה.
פיראמאוויטשא 2
טעל. 148-95.
נעמט אן פון 6—8 נאכמ.

קוואליפיצירטע
האנד-נייהערינס
אין פאדרענטשנע צו ראסען- און קינדער-מנגלען קענען זיך מעלדען אלטשטאדט 13 ביי קאפעליושניק. 9716

G. SZCZYBUK
ŁÓDZ, ul. PIOTRKOWSKA 61
telefon 24-000.
סאמיסיאן-לאגער
פון דער פעלץ- אויסארבייטונגס-פאבריק
„FURS", Wilno,
(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)
אויף לאגער: נוטריעסען, ביבעראלן, בלויע מוקסי, פערס.
אפאועסען און אנדערע אויסארבייטונגען פון פעלץ-ווארען

„VIENPOL" נור פון דער פירמע
FABRYKA GIĘTYCH MEBLI
„VIENPOL"
Zawadzka 5, tel. 191-20

פערלאנגט רוינער מעבעל
גארזאנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאפטיגקייט
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען.
פאבריקס-לאגער אויף 5 זאוואדזקא 5

עליץ-ארבייטער

דער לאנגיעהריגער דיפלאמירטער קירזשנער-אטעליר פון

CH. M. FISZLEWICZ

55 פיעטריקאווער 55 ● טעל. 24-130

מיין קירזשנער-אטעליר עקזיסטירט זיט 1912 און ווערט אנגעפירט דורך מיר זעלבסט. נעמ: איינדריגענדע מאלן ווערן די איבערארבייטונגען אויסגעפירט אין משך פון 24 שעה. ערמעסיגטע פרייזע.

מאר דאמען און הערען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מארעלען, ווי אויך פערשידענע פעלץ-רעפערעמורן פירט אויס סאליד און רעיעל

צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

עמפעהלען מיר

די נייעסטע

דאמען און הערען-שטאפען

אויף פאלטענס און אנציגער

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארדס סחורות

פיל'נסטע פרייזען!

רעיעלע בעהאנדלונג!

BCIA A.i R. MILGROM HURT DETAL

ŁÓDŹ TEL. 225-95 **36 PIOTRKOWSKA 36** FRONT I PIĘTRO

Koncesjonowane Kursy

KROJU i SZYCIA A. Rogoziński

Łódź, PIOTRKOWSKA 85, telefon 212-34. PKO 69,027.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין אנוואוסטער צושניידער-שולע, פיעטריקאווער 85 ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספעציעלען הערען- און דאמען-אוועגד-קורס, וואס הויבט זיך אן דעם 1932-25/10 אין די שעה'ן צווישען 8-10 אוועגד. דער האנדאראר איז נור 20 זל. א חודש.

נאכ'ן ענדיגען דעם קורס בעקומט יעדער איינציגער א דיפלאם.

איינשרייבונגען נעהמט שוין אן די קאנצעלאריע פון דער שולע פון 9 פריה ביז 8 אוועגד.

בעמערקונג: פערים אין א גרויסען אויסוואהל שטענדיג אויף לאגער.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אינזערע געעהרטע קונדשאפט, דאס די

הערען-שניידער-אטעליר פון די

געבריידער גראנאס

איז איבערגעטראגען געווארען פון נאווארמיעסקא 30 אויף

זגערזשעער 36 אין הויף, 2-טער איינגאנג 2 שטאק

אין נעמס א אלער ארט ערבייט ווי: אנציגער, פאלטענס פון איי-גענע און אנפערטרויטע סחורה, לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען

און מיר עמפעהלען זיך ווייטער אונזער ג' קונדשאפט.

מיט אכטונג **געבריידער גראנאס**

זגערזשער 36 אין הויף. 1825

לשמוע אל הרנה ואל התפילה

אין די שעהנע מעבלירטע צימערען פון ה'

קלאי, שענקעוויטשא 22

מרגנס, 2-טער שטאק — יערט געדאוועגט

ראש-השנה
יום-כפור
און סוכות

מיט גוטע בעלי-תפלות.

מ'בעט וואס פריהער זיך צו ערזעהן מיט פלעצער.

מעלעפאן 159-32

אכטונג טישלער

פון דער מעבעל-בראנזשע

די גאנצע בראנזשע לעבט יעצט איבער א זעהר שווערען עקאנאמישען קריזיס, און ברי אויסצוגעמונען אנ'אויסגאנג פון דער קריטישער לאגע איז געשאפען געווארען א צווישען-צעכען-קאמיסיע פון קריסטליכע און יודישע צעכען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט רופען מיר אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע טישלער פון דער מעבעל בראנזשע אין לאדז, מיטגלידער און נישט מיטגלידער, וואס וועט פארקומען דינסטאג, דעם 4.10 ה.י. פינסליך 7 אוועגד אין לאקאל פון האנדווערקער-פערבאנד פאלודניאווע 4.

קומט מאסענווייז. עס ליגט אין אייער אינטערעס. 5958

די צווישען-צעכען-קאמיסיע

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אינזער ליבער פריינד

דוד ווייסבארד און פאמיליע

צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכען זוהן

יצחק נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבילי ציון וירושלים.

יצחק יוסף וואלדמאן און פרוי

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז הייר-יאהר פערקויפען מיר

אתרוגים מובחרים לולבים והדסים

אין דער פירמע

„Agrumaria“ Sp. z ogr. odp.

Łódź, ul. Kościelna Nr. 1, tel. 133-33.

מיט אכטונג: ארפינגער, שטרויך, גאלדשטיין. 5923

אתרוגים מובחרים

לולבים והדסים

פון דער ערשטער קוועלע איז שוין צו בעקומען ביי 5922

„Agrumaria“ Sp. z ogr. odp.

Łódź. ul. Kościelna № 1, tel. 133-33.

---

3 — לאדז, דעם 30 סעפטעמבער 1932 — 3

דאס בעקאנטע

טוך און קארט-געשעפט

HERMAN WŁOSKI

לאדז, 3 נאווארמיעסקא 3 טעל. 92-114

פראנט, 2-טער שטאק

עמפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם נייעסטען אויסוואהל

פון די נייעסטע דאמען און הערן-שטאפען

פון די בעסטע לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער לעאנארדס און אויסלענד. אויסארבייטונגען.

בעסטע קוואליטעט! נייעסטע מאדע! פאבריקס-פרייזען!

דאס בעקאנטע טוך און קארט-געשעפט

פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע

ב. גוטטער

אינה. א. י. ווינסלער

לאדז, נאווארמיעסקא 4, טעל. 12-159

פראנט, 1-טער שטאק, לינקס די טיר

עמפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל

פון די נייעסטע הערן און דאמען-שטאפען

פון די נייעסטע פערבען און מוסטערן פון די בעסטע

ביליצער, טאמאשאיער און לעאנארד'ס סחורות

הערט אז דעטייל! מאנקורענץ-פרייזען! רעיעלע בעהאנדלונג!

נערענטע דעם אירעם! קומט און איבעראייגט אייך!

לדעכער

אויף דער מאשין ווערען אויסגעניים שרודמיעסקא 8.

מאשין-מצות

ווערט געבאקען אלע טאג **פרישע** און **ליבע** ווי אויך **מצה-מעהל, אייער-פערפל** און **סוכארקעס**

לויט קארלסבאדער סיסטעם.

מיר עמפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בעקאנטע און

אלערליי פרישע געבעקסען

פון אונזער איבעראל-בעוואוסטער

צוכערניע

נ. ווייגבערג

38 פיעטריקאווער 38

טעל. 82-143.

רעשטען

לאדז, נאווארמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס

ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער

אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און טיבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

פערענסט נאר

אין פראנט, II שטאק

פון גאלד, ביזשוטעריע

אין לאמבארד-סווייטעס

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא, פיעטריקאווע 7

Dr. med. **H. Helman**

ספעציעל-ארצט פאר האלז, נאז און אויערן קרענקה.

PIOTRKOWSKA 68, tel. 112-20

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 10 ביז 12 און פון 5 ביז 7 אוועגד

רעסטאראן-דאנסינג

„PICCADILLY“

S.p. z o. o.

לאדז, זאוואדזקא 1, טעל. 40-203

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דעם ג' פובליקום, אז נאך א גרינדליכען רעמאנט קומט פאר **זונטאג**, דעם 2-טען אקטאבער 1932, 10 א זייגער אוועגד

די פייערליכע ערעפנונג

עס נעהמט אנטייל:

דער ערשטקלאסיגער און וועלטבעריהמטער קינסטלער- און שטימונגס-ארקעסטער

ROSNER'S PLAYERS

און די מערנעהמענע קינסטלערישע קרעפטען

DUET MAKAROFF

„Adrja“, Warszawa

ARNALI

די בעסטע פוילישע זינגערין

TRIO PICCANIES

„Dancers“ New-York

WOORE EDITH

„Ronacher“ Wiedeń

BORYS — MAITRE DE DANSE

„Bristol“ Lwów

שבת און זונטאג קומען פאר **VIVE O'CLOCKI**

מיט אכטונג **די דירעקציע.** 6109

לשנה טובה תכתבו!

אלע אונזערע לעזער

פריינד, אנאנסען - געבער, צייטונגס - פערשפרייטער
און דעם גאנצען כלל-ישראל שיקען מיר די בעסטע
גליקוואונשען צום נייעם יאהר

„נייער פאלקסבלאט"

אונזערע נעעהרטע אפנעהמער
ווינשען מיר אנגליסליך
און ערפאלגרייך יאהר

FABRYKA MYDŁA
„KANTOR" (Trójka)
6669

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

אכתיבה וחתימה טובה
ווינשען מיר אלע אונזערע
געעהרטע קונדשאפט,
פריינד און בעקאנטע

לעדער-פאבריק
„TRÓJKĄT"
אינה: גארבער, ארינאק, מרגליות
5947

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזער געערטער קונדשאפט
און די אלע פירמען, וועלכע שטעהען
מיט אונז אין האנדעלס-בעציהונגען, ווי
אויך אונזערע קרובים, פריינד, בעקאנטע

פירמע
ח. מ. ראדזאבאווער
שיך געשעפט
3 באוואמיעסקא 3

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אלע אונזערע מיטגלידער,
סימפאטיקער און דאקטוירים-קאלעגיום.
5944

די פערוואלטונג פון
„משמרת החולים"
אין לאדז.

אכתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע ג' קונדשאפט,
קרובים, פריינד און בעקאנטע

ל. זוסמאנעק
און פאמיליע
פיעטריסאווער 19
5979

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזער געערטען פרעזעס
9944
זיסמאן שפייזער.
די פערוואלטונג פון דער סעקציע פויזנער פאהרערס
ביים 2-טען קליינהענדלער-פעראיין, אלטשטאט 10

די פערוואלטונג פון דער סעקציע **פויזנער פאהרערס**
ביים 2-טען קליינהענדלער-פעראיין. אלטשטאט 10
ווינשט אלע איהרע מיטגלידער
אכתיבה וחתימה טובה.

אונזער פאמיליע, פריינד, בעקאנטע,
אלע טעאטער-בעזוכער ווינשען
אכתיבה וחתימה טובה
און א גוט פרייליך יאהר

דירעקטאר פון יידישען טעאטער
אין „פילהארמאניע"
איסר בעזמאן און פרוי

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אלע אונזערע מיטגלידער,
קליענטען און אלע וועלכע שטעהען
מיט אונז אין האנדעלס בעציהונגען.

דאס און פערוואלטונג
פון די קליינהענדלער-באנק
אנראדאווא 2

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינש איך מיינער
געעהרטער קונדשאפט צום נייעם יאהר.
מיט אכטונג
Sewek Fernebok
אינה. פון פריזיער-אנשטאלט
3 פאמארסקא 3

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע געהרטען פרעזעס
זיסמאן שפייזער.
די פערוואלטונג פון דער סעקציע פויזנער פאהרערס
ביים 2-טען קליינהענדלער-פעראיין, אלטשטאט 10

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזערע מיטגלידער,
קליענטען און אלע וועלכע שטעהען
מיט אונז אין האנדעלס בעציהונגען.

דאס און פערוואלטונג
פון די קליינהענדלער-באנק
אנראדאווא 2

אכתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע ג. קונדשאפט, קרובים פריינד און בעקאנטע
י. דרוקער און פרוי
— אינהאבער פון —
פערפומעריע-געשעפט
זאוואדזקא 5
6004

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, שווינער-על-
טערן, געשוויסטער, פאמיליע, פריינד און בעקאנטע
לייבעל לייזעראוויטש און פרוי
לאדז, ער"ה תרצ"ג

אכתיבה וחתימה טובה

מיינע קרובים, פריינד, בעקאנטע און די קאנטארען
פון דער סינאגאגע, דעם כאר, ה' קוטעוויצקי, ה'
אייזענשטאק, ה' קרעמקע און בעזונדער דעם נייעם
אבערקאנטאר אויס לעמבערג ה' לוואוויטש, די ח"ח
פון רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט" ווינשט
מ. דארגוזשאנסקי

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזערע מיטגלידער,
קליענטען און אלע וועלכע שטעהען
מיט אונז אין האנדעלס בעציהונגען.

דאס און פערוואלטונג
פון די קליינהענדלער-באנק
אנראדאווא 2

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשט איך דעם סטארשע פון בעקער-צעך
ה' בנימיז שקלארז
דער פערוואלטונג און אלע מיטגלידער פון
פיש-סוחרים-פאריין מיט זייערע פאמיליעס.
פבחס ראזענצווייג

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר דער פאמיליע הארצשטארק,
אינהאבער פון דער שאכטעל-פאבריק פיעסריק. 37
8969 אין גאמען פון אלע ארבייטערס

לשנה טובה

די הארציגסטע גליקוואונשען צום נייעם
יאהר ווינש איך מיינע ליבע על-
טערן, מחותנים און חתן מרישער ווי
אויך אלע קרובים, פריינד און בע-
קאנטע.
רבקה שעפס 5907

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינשען מיר אונזערע
אלע מיטגלידער פון בלעכער-צעך.
5954 די פערוואלטונג
פון בלעכער-צעך
אין לאדז

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר
ווינשען מיר דעם חשוב'ן פרעזעס
פון דער יידישער קהלה אין לאדז
ר' לייבל מינצבערג
פאר די גאסען-פרוכסען-הענדלער
פסח קראקאווסקי
מלך גרונד מאן

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר
ווינשען מיר דעם פרעזעס פון דער יידישער קהלה
אדוו. יוסף ווייצמאן
6029 פאר די גאסען-פרוכסען-הענדלער
פסח קראקאווסקי
מלך גרונדמאן

לכל אהובי ומיודעי אני שולח
ברכות לבביות
לשנה החדשה
יהודה אלברג
5903 תשרי תרצ"ג

סטארשי פעלדשער
נ. ניימאן
6 שערפניא (בענעדיקטא) 43
ווינשט זיינע פאציענטען און גוטע פריינד
אכתיבה טובה

א גוט יאהר
און א כתיבה וחתימה טובה

ווינשט איך דעם סטארשע פון בעקער-צעך
ה' בנימיז שקלארז
דער פערוואלטונג און אלע מיטגלידער פון
פיש-סוחרים-פאריין מיט זייערע פאמיליעס.
פבחס ראזענצווייג

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר דער פאמיליע הארצשטארק,
אינהאבער פון דער שאכטעל-פאבריק פיעסריק. 37
8969 אין גאמען פון אלע ארבייטערס

לשנה טובה

די הארציגסטע גליקוואונשען צום נייעם
יאהר ווינש איך מיינע ליבע על-
טערן, מחותנים און חתן מרישער ווי
אויך אלע קרובים, פריינד און בע-
קאנטע.
רבקה שעפס 5907

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינשען מיר אונזערע
אלע מיטגלידער פון בלעכער-צעך.
5954 די פערוואלטונג
פון בלעכער-צעך
אין לאדז

דאס פאפולערסטע לאנגעקויסטירענדע
אייזענ נאנסען **בער יורא** **גאס**
וואַרשא זאמעבהאפא 9
ווינשט אלע געשעפטס פריינד, רעדאקציעס און בעקאנטע
אכתיבה וחתימה טובה

אלע מיטגלידער, מנדבים
און אונטערשטיצער פון דער
„תלמוד תורה"
על שם הרה"ג ה"צ רבנו
אלי' חיים פייזל זצ"ל
ווינשט
אכתיבה וחתימה טובה
צום נייעם יאהר תרצ"ג.
5955 די פערוואלטונג.

ראס לאנגיעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליר פון ל. זוסמאנער

פעליץ-ארבייטען

סיהרט אויס צום איצטיגע
ווינטער-סעזאן
זעמטליכע

לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר **דאמען און הערען**
צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆◆ רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג.

19 פיעטריקאווער 19 טעל. 66-224

לשנה טובה תכתבו

אונזער ליבע און טייערע מוטער, שוויגערמוטער און באבעשי
פעסע ליבע, שוועסטער, שוואגערס, ברידער און
שוועגערין מיט זייערע קינדערלעך, וועלכע
וואוינען אין סאארבריקען. ווינשען

א גליקליך יאהר.

ראפאל, אנא, פאלא און דבורה'לע
שמייער

לאדז, ערב ראש השנה תרצ"ג.

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע געהערטע מיטגלידער, שפענדער, מיר-
מען, פיש-סוחרים, פלייש-סעראיינען, וועלכע שפענדען
געלד און פרעדוקטען א גאנץ יאהר לטובת אונזער פעראיין
די פערוואלטונג פון הילפס-פעראיין
„תומכי אורחים"
ערב ראש השנה תרצ"ג לפ"ק 5985

אכתימה וחתימה טובה

ווינשט די פערוואלטונג פון צווייטען קליינהענדלער-פעראיין פלטשטעדט 10
אונזער געהערטען פרעזעס 5994
מענדעל מינץ

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר אונזער חשוב'ן עהרען - פרעזעס
ה' פיאטר כארי
די פערוואלטונג פון דעם יוגענד-קרייז 6003
ביים פעראיין „בותז לחם" אין לאדז

אכתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיין חשוב'ן שעף און
דעם פערסאנאל פון דער פירמע
טוך פאבריק יוסף פרענקעל
אין ביליץ 5963
יש-אל טעמפעלהאף

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע ג. נעסט פאמיליע, שוועסטערן און
ברידער, אונזערע געהערטע מחותנים, ווי אויך אלע פריינד
אין בעקאנטע, ווי אויך מיטגלידער פון רעסטאראנטען-פעראיין
הערש יוסף כארא און פרוי. 6969

גען. „קולטור-ליגע" אפטיילונג אין לאדז בושעזשינער 23
זאל פון שטאט-ראט פאמארסקא 16
זונטאג, ד. 2 אקטאבער 8.30 אוו. **וואַרט-קאנצערט**
קומט אר אן איינאיינציגער
פון דער גראסבארט
אין פראגראם:
מ. ל. האלפערן, ש. לוצקי, ע. שטיינבארג, מ. נאדיר
בילעטן פון 75 גר. ביז 1.50 שוין צו באקומען אין „ארב.-ווינקל", פאלודנ. 20 6001

בעקאנטמאכונג

צוליב'ן הערשענדען קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען
הערן-שניידער-אטעליר
13 ציגעל-גאס 13
זעמטליכע בעשטעלונגען
צו 45 זל. אנ'אנצוג
מיט די בעסטע צוטאטען און פינקטליכע, רעיעלע אויספיהרונג
לוים די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנ-
טירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון איינענע סחורות.
ס'ווערען אויך אנגענומען פאלטענס און יעשענקעס
צו צוגענגליכע פרייזען.
נעדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג שניידער-אטעליר
ק. פריימאן, ציגעל-גאס 13.

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינש איך מיין געגנצע פאמיליע, פריינד און בעקאנטע
ווי אויך מיין געהערטע קונדשאפט
יעקב צעפעלינסקי. 6004

אכתיבה וחתימה טובה

ווינש איך אלע מיינע געהערטע קונדען,
מיין געגנצע פאמיליע, פריינד און בע-
קאנטע, ווי אויך די רעדאקציע און
אדמיניסטראציע, מיטארבייטער
פון „נייעם פאלקסבלאט"
עקיבה גאלדבלום און פאמיליע

לשנה טובה תכתבו

ווינשען מיר דעם חשוב'ן פרעזעס פון די יודישע
פאלקס-פארטיי ראטמאן און פרנס אדון. יוסף
ווייצמאן, פרנס פיאטר כארי און דעם גאנצן
ראט פון די יודישע פאלקס-פארטיי אין לאדז.
די פערוואלטונג
פון צענטראלן ראד-פערקעהר-פאריין
פילסודסקי 43. 6020

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר דעם אינהאבער
פון דער שיך-פאבריק **אלתר באוועלניק** און
פאמיליע.
אל' בראנדעס און פרוי

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקלין יאהר ווינשען מיר דעם אינהאבער
פון דער שיך-פאבריק ה' **שווערעק** און פרוי
פילנאצנא 14.
אלי' בראנדעס און פרוי 6038

אכתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזער געהערטען שעף
זכריה מאן
דאס פערסאנאל זלמן טוכעצקי
אלי' בראנדעס
מאריין קרינער. 6016

Towarzystwo Kredytowe dla Handlu Spożywczego Sp. z o. o. w Łodzi
Stary Rynek 15

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר
דער ג' פערוואלטונג, דעם אויפזיכטס-ראט און
דעם ה' פרעזעס, דירעקטאר בנימין רוסס
דאס פערסאנאל. 6669

אכתיבה וחתימה טובה

די ג. פערוואלטונג און מיטגלידער
פון „תומכי אורחים"-דעם ג' קא-
מיטעט אין מיטגלידער פון „תהלת
ישראל", די ג' מיטארבייטער פון
רעדאקציע און אדמיניסטראציע פון
„נייער פאלקסבלאט" ווינשט
לייבל לייזעראוויטש
לאדז, ערה"ש תרצ"ג.

בעקאנטמאכונג

דער קליינהערינג-הענדלער-פעראיין
מאכט בעקאנט אלע איהרע מיטגלידער, ווי אויך
נישט מיטגלידער, אז זונ-מאג מוציא"ש, ד. 2.10
ד.י. 8 א זייגער אוועגדפינקסליך קומט פאר אין
צווייטען קליינהענדלער-פעראיין אלטשטאדט 10.
א בעריכטס-פערזאמלונג
ווי אויך זעהר וויכטיגע פראגען וועגען איינגע-
אינטערעסען. אלע קליינהערינג-הענדלער ווערי-
געבעטען מזמנטויין צו קומען. 6039
מיט אכטונג די פערוואלטונג

פרימא ריץ
גוטען
פון דער בערימטער לאנג-
עקזיסטירענדער פירמע
„בארוויץ" אינהאבער: **מ. בארנשטיין**
איז צו בעקומען ביי
מ. נייפאן, פולנאצנא 12

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע ג. נעסט פאמיליע, שוועסטערן און
ברידער, אונזערע געהערטע מחותנים, ווי אויך אלע פריינד
אין בעקאנטע, ווי אויך מיטגלידער פון רעסטאראנטען-פעראיין
הערש יוסף כארא און פרוי. 6969

גען. „קולטור-ליגע" אפטיילונג אין לאדז בושעזשינער 23
זאל פון שטאט-ראט פאמארסקא 16
זונטאג, ד. 2 אקטאבער 8.30 אוו. **וואַרט-קאנצערט**
קומט אר אן איינאיינציגער
פון דער גראסבארט
אין פראגראם:
מ. ל. האלפערן, ש. לוצקי, ע. שטיינבארג, מ. נאדיר
בילעטן פון 75 גר. ביז 1.50 שוין צו באקומען אין „ארב.-ווינקל", פאלודנ. 20 6001

בעקאנטמאכונג

צוליב'ן הערשענדען קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען
הערן-שניידער-אטעליר
13 ציגעל-גאס 13
זעמטליכע בעשטעלונגען
צו 45 זל. אנ'אנצוג
מיט די בעסטע צוטאטען און פינקטליכע, רעיעלע אויספיהרונג
לוים די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנ-
טירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון איינענע סחורות.
ס'ווערען אויך אנגענומען פאלטענס און יעשענקעס
צו צוגענגליכע פרייזען.
נעדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג שניידער-אטעליר
ק. פריימאן, ציגעל-גאס 13.

די נייעסטע מאדעלען

און דער רייכסטער אויסוואהל
פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

דזשימפערס רעפארמעס
זשאקעטען ספעציעלע
פולאוועדס ספארט-פולאוועדס
קאסטיומען ווי אויך **פאר קינדער**

אויף לאגער די מאדערנסטע
שטריפה אין שמארפעטז
און די עלעגאנטסטע הערען-גאלאנטעריע
עמפעהלט צו די בילינסטע פרייזען

Trikot
Łódź, Zgierska 4 (przy Nawomiejskiej)
Telefon 191-06

קומט און איבערצייגט אייך!

PIERWSZY KABARET

Dancing-Hall

w Łodzi, w gmachu Teatru „SCALA"
Śródmiejska 15, tel. 232-33. Sala I-sze piętro.

איבערראשענדע נייעס
פאר דעם געהערטען לאדזער פובליקום!
זונטאג, דעם 2 אקטאבער 1932, 11.30 אוועגד קומט פאר די
פייערליכע ערעפנונג
פון 1-טן לאדזער קאבארעט-דאנסינג-האל
אין דער געגיינד פון „סמאלא"-טעאטער אין זאל 1 שטאק
מיט'ן אנטייל פון וועלטבעריהמטען קינסטלער-אנסאמבל זיו. אנד.
LEA NIAKO
טענצערקע און וועלס-ווהם מיט נייע נאך אין לאדז נישט געזע-
הענע טענץ-פראדוקציעס: מריזמף פון וואַרשאווער „Morskie Oko".
TRUZI & VELLOS
קאנקורענצלאזער טאנץ-דואט.
ERNA SAADE
אינטערנאט. טענצערקע.
ווי אויך דער אריגינעלער וואַרשאווער
דזשאדז-באנד-ארמעסטער
ZUK-BAND
רייך סערזעהענער ביסטס. צוגענגליכע פרייזען. סאלידע בעדינונג.
מיט אכטונג **Dyrekcja**

Towarzystwo Kredytowe

dla Handlu Spożywczego
Sp z ogr. odp w Łodzi, St Rynek 15

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר די ג. מיטגלידער און קליענטען. ווי אויך דעם ד'
פרעזעס, דירעקטאר בנימין רוסס
די פערוואלטונג און דער אויפזיכטס-ראט

אזהרה גדולה!

אין גייערס ראיאן מעג מען **שעכטען עופות** נאר אויף

4 רזשגאווסקא 4

די שחיטה פון באוא-זארזשעווסקא 25
איז בבילה וטרפה.
ועד הרבנים עם ועד הכשרות ביי דער יודישער קהלה אין לאדז

די גיי-ערעפעגטע
און מאדערנע

Perfumerja „EUROPEJSKA"
22 Piotrkowska 22, tel: 237-22

עמפעהלט דעם רייכסטען אויסוואל
צון אלערליי אין און אויסלענדישער
קאסמעטיק
מעסיגע פרייזען!

גאולה תתנו לארץ!

צום נייעם יאהר

שיקען מיר אונזערע הייסע וואונשען אונזערע ברידער - פיאָנערען אין ארץ - ישראל אלע אונזערע קרובים אין בעקאנסע אין אלע גלות לענדער. זאל דאס קומענדע יאהר אונז ברענגען שלום און גליק, און פולע אויפריכטונג פון אונזער פאלק אין לאנד.

אנשטאט וואונש-קארטען שפענדען מיר לטובת דעם יודישען נאציאנאל פאנד

להתחדשות השנה

אנו שולחים את ברכתנו החמה לאחינו דחליצים בארץ ישראל, לכל קרובינו ומפיזרנו בכל אתר ואתר, תהי השנה הבאה שנת שלום, ברכה ואושר, שנת גאולה שלימה לעמנו וארצנו.

תמורת כרטיסי-ברכה הננו מנדבים לטובת הקרן הקימת לישראל.

תרצ"ב

א.

אונער ישעיהו רעד.
ירעיתו
אלבאום חיים לייב וביתו
אפזאך
איזבאך ב.
אפעל מ.
אויריסאן נתי
אניסעלד צמנואל ד"ר
וביתו
אסטראוויעצקא רוזא
אינזעלשטיין ר.
אוריסאן לייב וביתו
אלפערין קדיש
אסס אהרן וביתו
אקקוויע יחיאל וביתו
אפטאוויסקי
איינער משה
„אהל-יעקב" (בית-תפלה)
אלפערין מרדכי וביתו
אסטראמאנילסקא רחל
אסטראמאנילסקי יוסף
איינעס בן-ציון
אתרונ ל.
אזריסאן עזריאל
ארשסקי שלמה וביתו
אפעלקא ש.
ארבאך שלמה וביתו
אדיניאקאווא

ב.

„ביל"ו" — קבוץ הכשרה
ברייטבארד קאפל וביתו
ברודע אברהם וביתו
בערנשטיין
בערלינער
בראכבערג אברהם
ביובערג ברוך
בערעסקין מרדכי
בוב י.
בער יצחק
בראמבערג לאה
בראדער אליעזר ד"ר
ורעיתו
בוכמאן יעקב
בליצבלום א. א.
בראנד שמואל
בעהם שמואל ורעיתו
ברעסהאלץ בנימין וביתו
בערלאס חנוך ד"ר וביתו
תראוורמאן שיינא
בוים אליעזר וביתו
בארנשטיין אינזש. וביתו
ביסטער ג. וביתו
בערנשטיין י. מ. וביתו
בערקאוויטש אדוי.
בושעוישינסקי א. י. וביתו
בראוורמאן יונה וביתו
ביאלער יצחק מאיר וביתו
בערנשטיין ישראל
בלימענשטיין העלא
ברורא מ. ד"ר וביתו
„ברית טרומפלדור"
באנשטקווסקי יוסף
בערמאן יהודה ורעיתו
בערנשטיין ב.
בירגער ב.
בראנדשטעטער מיכא,
דיר. וביתו
בודזינער
בוימגארטען רפאל וביתו
בושזא ג. וביתו
באריצקי ע. וביתו

ג.

גראס יצחק
גרושיק ניסן
גאלדשטיין יעקל
באמליב
גריינבערג
גערשאווסקי פנחס ורעיתו
גארדין ושותפיו
גראבאוויעצקי רפאל
גרייצער יצחק וביתו
גורעוויטש אברהם
געווירץ שמחה ורעיתו
גריינבערג יהושע
גרינפעלד לעאן
גאלדשטיין אברהם ד"ר
גליקסמאן ב. א. ורעיתו
גאלדבערג לאזאר וביתו
גארסינקעל צ. וביתו
גריינבוים וביתו
גראשווער מ. ח. וביתו
גארדאן חיים
גאלדבערג ח. וביתו
גאלדמינץ יעקב וביתו
גרש יוסף וביתו
גלאנץ אביגדור וביתו
גליקסמאן י. מ. וביתו
גאלדין יצחק וביתו
גראבאוויעצקי יצחק וביתו
געליבטער אליהו
גוטקאווסקי וביתו
גלאזער ל. נ.
גמנסיה העברית 1 לנערים
" " 2 "
" " לנערות
" של קצנלסאן
" „בית-אולא"
גוטקאווסקי יעקב רב וביתו
„ווערוניה"
גניעצוצקא מאניא
גאלרבליט חנניה
גאלדבערג יחיאל
גאראדעצקי יחזקאל
גארדאן ר. נ. ורעיתו
גליקליך שלמה ורעיתו
גליקליך קאפל
גרינבלאט אברהם
גראדזענסקי יעקב
גארפינקעל מ. וביתו
גוטמאן שלמה
גליקסמאן אברהם
גורין מ. וביתה
גאלדקראנץ פנחס נחום
ובית
גאלדקראנץ יוסף
נייער ד. דיר.
גרינבערג שרגא וביתו
גוטערמאן בינא

ד.

דיאמענט דוד וביתו
דיקערמאן פראניא
דורק יוסף וביתו
דלוגאפלאסקי הערש
דודעלטשיק יעקב

ה.

האמערמעש ה.
האמערמעש מ.
הארוויטש סאלא
הערשקאוויטש משה
הערשבערג יוחנן
האבערמאן דוד
הימעל ב.
האלסרעכט ד"ר
הערשקאוויטש יצחק
הערשקאוויטש שמואל
היידע אסתר
הירשין לעאן ורעיתו
האפטנג לייב
הלפערן הערמאן
הענדלער יוסף ישעיהו
וביתו
האגענדארף אברהם
האמבורסקי ש. וביתו
הלפערן העלענא
האלבערשטאט זאב וביתו
האסמאן ראובן וביתו
הארטשטיין מרדכי וביתו
הועד הציוני בלודז
הועדה המאוחדת של
הקהק"ל בלודז
הועד של קרן היסוד בלודז
המשרד הא"י בלודז
הועדה לעניני השקל בלודז
„הכשרת הישוב" הסוכנות
בלודז
„העלענובעק" — אינסטר-
נאט און סערמע
„התאחדות"
„השומר-הצעיר"
„הנוער הציוני"
„החלוץ-המרכזי א"
" " ב"
„השחר" קארפ. אקדמ.
„הרצליה" (אבראנקא)
„אלפערין יצקבקי וביתו

האמערמעש אהרן
האלפערן חיים וביתו
„התחיה"

ו.

ווינבערג ראמא
וואלקאוויטש תמר
ווראצלאווסקי יצחק וביתו
ווראצלאוויסקי יוסף
וואקס ד"ר
וואקס ב.
וואלקאוויסקי י. ב.
ווינבערג מ.
ווייסבראט י. (ראדאם)
ווייצמאן ש.
וואקס רחל
ווינבערג י.
ווידאווסקי חיים
ווארשאוטשיק ש. ל.
ווערדינער ישראל
ווישענבערג חיים
ווריבלעווסקי יהודה לייב
וביתו
ווישעוויאנסקא
ווענמייסטער נחמיה וביתו
ווינבערגער מיכאל "
וויטקינד מ. "
ווינער זאב "
ווינבערג אלחנן "
ווארשאווסקי בנדט "
וואידיסלאווסקי מנחם
ורעיתו אסתר
„ו. י. ז. א."
ווערדינער ב.
וואלר אברהם חיים

ז.

זעלינסאן א.
זיידהאף משה
זיסקינד קאפל
זינעלמאן חיים יחזקאל
זלאסאווסקי י.
זאקס צבי
זיידע צבי
זארעצקי יוסף ורעיתו
זיידמאן אברהם
זילבערבערג צפורה ובעלה
זילבערבערג יוסף וביתו
זינגער אהרן לאכמאן ובתיהם
זאמבקאווסקי י.
זילבערשטיין זאב וביתו
זאנאבענד משה
זעלמאנאוויטש ישראל
וביתו
זיעלינסקי יצחק אינזש.
זעלצער מאיר
זיידעמאן נתן

ח.

חאמסקי משה וביתו
חוואט
חייקין אינזש.
חובען חיים דיר. וביתו

ט.

טארנאווניק
טענצער מנשה
טאנדאווסקי צבי
טיפענבאך פישל
טענענבוים יוחנן וביתו
טעקסטיל בעלכשטאווסקי
„טרויקאנט" (אינה. גאר-
בער, אדיניאק מארגוליס)
טעמפעלהאף מאיר
טעמפעלהאף חנוך וביתו
טאביאש אליהו חיים וביתו
טארטאקאווער אריה ד"ר
ורעיתו

י.

יעדרוזבניק
יאקיבאוויטש ח.
יאנקעלעוויטש ב.
יאבלאטשניק יונה
יאנקעלעוויטש ש. וביתו
יאסעף דב בער וביתו
יאעל אלכסנדר לאוויק
וביתו
יאנקעלעווסקי אהרן וביתו
יאבלאנסקי מרדכי
„יבנה" (בית-ספר)

כ.

כץ אברהם מרדכי וביתו
כץ יעקב
כהן און באקשס.
כהן א. י. וביתו
כהן חנוך וביתו
כץ דוד
כהן קאפעל וביתו
(פאביאניץ)

ל.

ליפעל אליהו
לויסער זעלדא
ליסמאנאוויטש גבריאל
לופטמאן
ליסמאן ל.
לובין ב.
לעווינסאן זיגפריד ד"ר
לינדענסעלר און קרישעק
לעשצינסקי
לעוויטער יאניטא
ליפעל שמואל
לובאשיצקי אהרן וביתו
ל. ז.
לאזשינסקי חיים
ליבינאווא
ליבלינסקי ישראל וביתו
ליבראניעצקי אהרן "
לערמאן י. "
לעוו שמואל "
לעוו יצחק "
ליטווין צבי וביתו
לעווענטאן קלמן "
לעוויצקי מ. "
ליסאן משה "
לעדערמאן לייבוש ורעיתו
ליכטענשטיין גרשון וביתו
לאדזער טאנעבלאט (רעד.
און אדמינ.)
לעווי יוסף
לאנגע ק. פרוי
לעווקאוויטש י. ב. וביתו
ליבראך ישראל וביתו

מ.

מאטיל מ.
מייטלים ישרא.
מינץ מגדל
מרגוליס
מאק ט.
מיעדזינסקי מ.
מילגראם עליאש וביתו
מאיראוויטש לאה
מאפלא י.
מאזעס אברהם
מאהלער ע. אינזש.
מארגוליס אנגא
מאנטשיק משה וביתו
מענדעלסאן אלימלך
מאנטאג שרה
מילאווסקי נחום ואסתר
מרחיב מרדכי וביתו
מייזלער י.
מאשעובערג וביתו
מינץ מ. "
מאיערטשיק י. י. "
מאזא "
„מנורה"
„מרכז עברי"
מאנדעלגרין יוסף ורעיתו
מילגראם משה
מאווסאוויטש מינא

נ.

נאטאנזאן קריש וביתו
נייפעלד אברהם
נייטמאן אליעזר וביתו
נייטמאן אהרן דוד וביתו
נאמיאט יעקב
נייטמאן גרשון וביתו
נויגאלדבערגאווא
נאדרישני וביתו
נייטמאן אבא צבי וביתו
נאדעל וביתו
נייהויז שמעון
נ. נ.

ס.

סטומאי יעקב ד"ר
סוראלסקי קלמן וביתו
סאור נחמה וביתו
סארנע אפרים ד"ר וביתו
סאלניק ח. וביתו
סיראלסקי קלמן וביתו
סטראצאווסקי יצחק וביתו
ספעקטאר בעלא
סטשעווסקי ברוך וביתו
(פאביאניץ)
סענדאפש יהונתן ורעיתו
סאלמאנאוויטש
סוויראנאווסקי ישראל
וביתו
סאלאוטאווא
סטריקאווסקי ברוך וביתו
סאלאוויטשיק וביתו

ע.

עלבינגער טערעסא
עוויגקייט שמואל
עלענצווייג אברהם
עק נתן ד"ר וביתו
ענגעל משה ורעיתו
עלבוים אחים
„עבריה"
עלענבערג ז. ד"ר וביתו

פ.

פערלבערג חנוך
פראפעסארסקי ס.
פאוולאוויטש ח.
פיקעלני מ.
פראוויזאר אחים
פרעשקער אפרים ד"ר
וביתו
פערלמאן אברהם דיר.
וביתו
פאצאנאווסקי אברהם „
פאצאנאווסקי אברהם
וארוסתו
פרידמאן מ.
פרענקעל יוסף
פרידמאן (סטריקאוו)
פייטלאוויטש
פרענקעל מרדכי
פרענקעל וואלף
פרענקעל פישל
פארבער פישל
פרענקעל
פרידעל חנוך
פעלדמאן מ.
פרומעס ש.
פרידמאן פ. ד"ר וביתו
פאלעק זאב ד"ר וביתו
פאמעראנץ ישראל וביתו
פיקעלני מארקוס
פיקעלני שמחה ד"ר
פיקעלני מאקס

פאקין חנניה וביתו
פרעסמאן אברהם וביתו
פראסקאווסקי משה וביתו
פרירמאן אברהם
פרידמאן חיים ורעיתו
פישער לעאן
פאמעראנץ יצחק וביתו
פרידמאן חיים וביתו
פעליקס יונה וביתו
טינעס ירחמיאל
פאונאנסקי אחים ובתיהם
פאטעראנץ יהושע
פראוודא
פערסיק נ. וביתו
פאונאנסקי
פראשקער גרשון אינזש.
וביתו
פלאצקער מאיר וביתו
פייקאוו אהרן וביתו
פיקעלני יחיאל וביתו
פאונערזאן שלמה וביתו
פייווישיס פ.
פרענקעל ירמיהו ד"ר
וביתו
פיין מ. וביתו
פעלדמאן ד"ר
פריימאן חנוך וביתו
פאלמאן נחמן וביתו
פלאטא מיכאל וביתו
פיינער ש. וביתו
פאלצמאן אברהם
פיגגערהוט
פרידריך משה יהודה וביתו
פיינבערג און קרינסקי
פאקטאר מרים
פוסערהענרלער ד.ה. וביתו
פערשט א.

צ.

צעדערבוים
צווייך שרה
צוקער יוסף
ציטרינאווסקי יחיאל וביתו
צאזמער אשר ענזל וביתו
צווילינג קלמן

ק.

קליגמאן ס.
קליגער ש.
קאנסקי בערנארד
קרויסקאפ יצחק וביתו
קאזלאווסקי
קאפלאוויטש אברהם
קאשמאן ח.
קאזשוך י.
קארדעלים קאלטנאוו
קארפאווסקא ס.
קיילסאן סטעפאן ד"ר
קערנער שמואל
קארעליץ אליהו וביתו
קוליק יעקב "
קופערמאן ישראל
קראן ישראל
קליידערמאן לוי יצחק
ורעיתו
קלעפאטש אסתר
„קולטורא" (דרזקערייי)
קאנטקער י. וביתו
קראסוצקי אינזש.
קאצבערג אברהם דב
וביתו
קאצנעלבאגען אברהם
מרדכי
קאצענעלבאגען פרים
קארא משה וביתו

קאראטשינסקי נחמיה
וביתו
קארן ישעיהו מגר.
קרעניצער גרשון וביתו
קענפל און זבאר
קראוש ג. ד"ר וביתו
קאהאן ישראל רעד.
קאמייקא ישראל
קאלמשיצקא אלטע
קאווא נחמן ורעיתו
(ווארשא)
קאפעלאנסקי שמעון
קאלינסקי אפרים פישל
קאצנעלסאן דוד
קאצאווסקי חיים וביתו
קאצנעלסאן יצחק וביתו
קאצנעלסאן דב "
קאצנעלסאן משה ורעיתו

ר.

ראמאן אברהם ורעיתו
ראטענבערג יוסף
ראסקאפ פריידה
ראסקאפ מרים
ראסקאפ יחיאל מאיר
ראשעוויסקא רבקה
ראזענבערג
ראטשינסקי יצחק
ראסטער י.
רוסינאוו שמואל
ראבינזאן ד"ר
ראבינאוויטש י.
ראבינאוויטש ד.
ראזענפעלד אברהם
ריטערבאנד אברהם
ראזענטאל מאלאמאן
רעזניק עווא
ריגער שאול דיר. וביתו
ראזענטאל עדוואר אינזש.
ראזענטאל טעאדאר אינזש.
רובין משה
רוס יחיאל אלעזר
ראקמאן י.
רובין א. וביתו
ראזענצווייג ישראל וביתו
ראזענבלאט לעאן
רובאשקין חיים
רוסינאוו אסתר
רושעצקי אהרן
ראסין משה
ראסין אפרים וביתו
רייכערט פנחס ורחל
רייכערט יוכבד ואברהם
ראזענשטיין שמואל וביתו
רובינסקי מ. וביתו
ראזענבלאט אורי ד"ר.
וביתו
ראטקאס זאב
רינגארט צבי
ראבינאוויטש ש. ז. וביתו
רייכמאן שמואל וביתו
ראזענבערג מ. וביתו
ריבא וביתו
ראקאוויטש תנוך ביתו
רומקאווסקי מ. ח. ורעיתו
רעדליך ש.
ראבינזאן ברידער
רוסינאוו לעאן
רובין מאיר
רעזניק מלכה
רוסאק קיילע
ראזענצווייג יחיאל
ראפאפארט אסנת
ראמבאנדעל הדסה

ש.

שיינפארבער משה וביתו

שאלים יחיאל "
שיק הערמאן "
שאפירא שלמה ד"ר וביתו
שער מיזועל וביתו
שטיינבערג יוחנן
שעלזבסקי ראובן וביתו
שיינוואלד שלמה זלמן
וביתו
שנייבערג עמנואל
שפרינצער זיסמאן
שימשעוויטש
שעפער
שמיר ח.
שפרינגער
שטערנבערג
שיף חיים
שמושקאוויטש אחים
שערעשעווסקי אלחנן
שאפירא ראובן
שאפירא אהרן ורעיתו
שמושקאווימש מ.
שטרוך פנינה ד"ר
שטראסבערג
שרעטער סטאניסלאוו
שייגיג ח. וביתו
שאפירא אשר "
" משה
" ישראל
שיין אליעזר
שטרוסמאן
שביג שמואל יוסף ד"ר
שיינוואלד חנה
שולץ
שווארץ דב
שטאיצר און זיף
שור יעקב ורעיתו
שוב יואל וביתו
שאפירא ז.
שלעסער ב.
שפראגראדער מיכאל
שניצער משה מרדכי
ורעיתו
שיף יעקב
שמושקאוויטש און
גאלדקינד
שמושקאוויטש און
קויסמאן
שיפער יעקב ורעיתו

יידעץ!

די רשימות פון די איבריגע מנדבים וועלען פערעפענטליכט ווערען ערב יום-כפור

דער יודישער נאציאנאל-פאנד איז אונז מקרב צו דער פעריתומטער ערד בשעת די עליות לתורה זייט מנדב לטובת דעם „קרן קימת לישראל".

די גבאים ווערען געבעטען אויסצוגעבען אין קרן-קימת-ביורא די רשימות פון די נדרים.

געדענקט דעם רוף: „גאולה תתנו לארץ"! די שפענדער ווערען געבעטען באלד נאך רגש-השנה צו ריינטראגען די נדרים אין נאציאנאל-פאנד-ביורא (שרודמיעסקא 29)

זמפני חסאנו
גלינו מארצנו
ונתרחקנו
מעל אדמתנו

סאוויעטן זאלן אנערקענען מאנדזשוריען?

אזוי מיינט מען אין די מאסקווער דיפלאמאטישע קרייזען

לאנדאן, 29. (סס. טעל.) די טעלעגראפעך אגענטור „יוניישער פרעס" איז מודיע פון מאסקווע: הגם פון דער סאוויעטישער זייט ווערט דעמענטירט די ידיעה, אז די סאוויעטן זאלן האבען בדעה צו אנערקענען די ניי געשאפענע מלוכה אויסן ווייטען מזרח אין מאנדזשוריע, זעהען דאך אין די דיפלאמאטישע קרייזען אין העס פאקט, וואס די רעגירונג האט אנערקענט די מאנדזשורישע קאנסולען, א בעוויז, אז די סאוויעטען האבען אין זין צו אנערקענען די נייע מלוכה. דער אנטייל פון רוסלאנד אין דע" מזרח־כינעזישער אייזענבאהן, דער פאקט, וואס אין מאנדזשוריען וואוינען צעהנ־דליגער טויזענטער סאוויעטישע בירגער און דעם אומשטאנד, וואס רוסלאנד האט אין דעם לאנד זעהר גרויסע פאליטישע און ווירטשאפטליכע אינ־טערעסען — דאס אלץ רעדט דעם ווישאר, אז די סאוו־יעטען זאלען אנערקענען דעם געשאפענעם מצב.

ווי „יוניישער פרעס" ווערט געוואוהר, זאל שוין ווענען דעם ענין האבען פארגעקומען א לענ־דאסטיגער אויסטויש פון דעפעשען און נאטעס און וויטערדיגע אונטערהאנדלונגען זענען אין גאנג.

אנטי־רעליגיעזע־קאמפאניע

זיך אנגעהויבען אין מאסקווע

מאסקווא, 29. (יט"א טעלעגראפיש) דע" „אפיקורסים־פעראיינד" צוזאמען מיט קלוב „קאר־מוגיסט" האבען אנגעהויבען א גרויסע אנטי־עליג־יעזע קאמפאניע. בלויז אין מאסקווע וועלען בי־17־טען אקטאבער אדורכגעפיהרט ווערען 30 מאס־סען־אויפנדען און 60 קלענערע מיטינגען, צו דער אנטי־רעליגיעזער קאמפאניע האבען זיך געמאלדען 50 יודישע סטודענטען, וועלכע וועלען אנפיהרען מיט דער פראפאגאנדע־אקציע.

בלוטיגע שלאכטען אין דרום־אמעריקא

ביודיאר, 29. (סס. טעל.) די גרויסע שלאכ־טען צווישען דעם מיליטער פון באליוויען און פאראי־גואי אויף דער פעסטונג באקוטיא דויערען ווייטער. אין די לעצטע צוויי טאג זענען אין די שלאכ־טען געפאלען 100 דערהרגעטע און 300 שווער פערוואונדעטע.

לעבהאפטע מיליטערישע אקציע

פון די רוסישע עמיגראנטען

פאריז, 29. (סס. טעל.) די ארגאניזאציעס פון די רוסישע עמיגראנטען, וועלכע געסינען זיך אין פראנקרייך און אין אנדערע לענדער פון אייראי־פע, זענען צוגעטרעטען אויסצובילדען רעגולערע און גוט געשולטע מיליטערישע פארטאציעס פון די געווענטע רוסישע זעלנער און אפיצירען און פון דער רוסישער יוגענד, וואס איז ערצויגען געווא־רען אין אויסלאנד. די אקציע ווערט אנגעפיהרט דורך דעם געזעראל מילער, וועלכער ווערט גע־ע־כעגט פאר דעם נאכפאלגער פון גענעראל קוטיעפאוו. די צענטראלע פון די פארמאציעס געפינט זיך אין פאריז. ווי מען גיט איבער, זענען אין פאריז שוין מערהאו גרייסע אנפיהלונגען פון די מיליטערישע אפטייל־לונגען, שפאבען, און די אפיצירען פון די פאר־מאציעס בעקומען אויסבילדונג אויף ספעציעלע קורי־סען פאר אפיצירען פון גענעראלשטאב.

התאחדות־קאנפערענץ אין מערב־גאליציען און שלעזיען

קראקא (יט"א) אין קראקא איז פאר־עקומען די פארטייי־קאנפערענץ פון „התאחדות" אין מערב גאליציען און שלעזיען. אויף דער טאג־אורדנונג איז געשטאנען דאס פראגע פון פעראייניגונג מיט די רעכטע סוציאליסטען, אין הסכם מיטען בעשלוס פון דאנציגער פעראייניגונגס־קאנפערענץ. מיט א מעהר־הייט פון 12 שטימען געגען 8 איז בעשלאסען געווא־רען דורכצופיהרען די פעראייניגונג.

דאן האבען די געגנער פון דער פעראייניגונג אבגעגעבען אנערקלערונג, אז זיי אנערקענען בישט דעם דאזיגען בעשלוס, ווייל ער איז בישט אנגענומען געווארען מיט צוויי דריטעל שטימען, ווי דאס פאר־ערט דער פארטייי־סטאטוט. די געגנער פון פעי־אייניגונג שטעלען פעסט, אז זיי וועלען אויך ווייטער דערהאלטען די פארטיי אלס א זעלבסטשטענדיגע ארגאניזאציע מיט א קאנסטרוקטיוו־סאציאליסטי־שען קאמפראמיס „העפרעאישען תלמן".

ווינער נאציאנאל־סאציאליסטען גאראנטירען רוה

אויף זייער פייערונג אום ראש־השנה

ווין, 29. (יט"א טעלעגראפיש) אין צוזאמען־האנג מיט דער נאציאנאל־סאציאליסטישער פייער־רונג, וואס איז בעשטימט אויף ראש־השנה, האבען די ווינער נאציאנאל־סאציאליסטען שייסטליך נא־ראנטירט, אז די רוה וועט בישט געשטערט ווערען. דער פייערונגס־קאמיטעט האט בעשלאסען צו ע־ר־ערען דעם מאישרוט פון דער מאגיסטראט, אויסמיידענדיג די יודישע גאסען.

Dr. med.

Józef Imich

מאיציאל־ארצט פאר הארץ, נאז און אויערען־קראנקהייטען.

אר דינאנטאר פון קריין־שפיטאל א. נ. ברעז, מאשטשיצקי.

צוריקגעקעהרט

מאניושקי 1. טעל. 209-97.

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20

פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען
זעסטליכע אפגוסען פון גרויען אייזען לויט איינענע
ארבעט צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען
זעמטליכע מעכאניש בעארבייטונג פון מעטאלען

נייעס! צו וואס זאלם איהר זוכען ביליגע **שיך** צו ביליגע פרייזען, **נייעס!**
או אין דער פירמע

א. אגורעק, לאדז

ul. Zawadzka 11

בעקומט איהר טייערע שיך צו ביליגע פרייזען

A OGÓREK, ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11 : נעדענקט דעם אדרעס

קויפט און פערשפרייט

„תוצרת ארץ־ישראל"

יעדער יוד דארף קויפען אויף ראש השנה ארץ־ישראל'דיגען האניג

דער ארץ־ישראל'דיגער האניג איז ריינער ביהנען־האניג, געהארעוועס אויף פאמעראנצען און אקאליפטוס.

דער ארץ־ישראל'דיגער האניג איז דער בעסטער גאטוראלער האניג אין דער וועלט

דער ארץ־ישראל'דיגער האניג איז א פראדוקט פון יודישע ארבייט און ברענגט אויך א גרוס פון יודישען לאנד.

נוצט דעריבער אויף ראש השנה נור ארץ־ישראל'דיגן האניג

א סלעיק פון 1 זל. אן. „תוצרת ארץ־ישראל" (ארץ־ישראל־געזעלב)
שרודמיעסקא 1. טעלעפאן 193-42. 5885

Casino

pod nową dyrekcją

היינט און פאלגענדע טעג!
פילם פאר מיליאנען, מייסטערווערק רעזשיסירט
דורכ'ן מייסטער פון רעזשי George HILL
שעפער פון פילם „גרויעס הויז"
Wallace Beery, Clark Gabl, Conrad
Nagel, Dorota Jordan שפיען די הויפט־ראלן:

די בעצווינגער פון דער לופט

פילם, וואס ריהרט, ווילט, דערוועקט גרולען, עגטציקס, הצלם אין שפענונג פון אנהויב ביז'ן סוף. אויסער'ן פראגראם: קלענג־צוגאבע פון Paramount

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמיטאג. שבת און זונטאג—12 א זייגער בייטאג.
די דירעקציע האט שערקלענערט די פרייזען פון די פלעצער ווי ביז איצטינג.

יודיש טעאטער
אין „פילהארמאניע"
20 נארוטאוויטשא 20
אנפ.: א. בעזמאן.

א פרייליכע מתנה לכבוד ראש השנה!

לעצטע געזעגנונגס־גאסטראלען פון די איבעראל־בעליבטע און אנערקענטע קינסטלער

דינה האלפערן און סעם בראנעצקי

לעצטע פרעמיערע!!! **זונטאג, מוצאי ראש השנה** איז דעם נייעם שלאגער

דיאונגעזעצליכע פרוי

אין 3 אקטן מיט הארציגע נייעסטע מוזיק פון לידער, קופלעטען, דזעטען פון ה. שמו־לעוויטש. מיט דינה האלפערן און סעם בראנעצקי אין די הויפט־ראלען.

זונטאג, 4.30 נאכמיטאג די זעהר אויסגענומענע פיעסע מיט געזאנג און טענץ

„אופ'ז שוועל פון זינד"

אין 3־טען אקט א גרויסער בראזיליאנער „טאנגא"

ס'געמען אנטייל פרויען: האלפערן, אמזל, בעזמאן, האניבוים, מופמאן. ה"ה פריעל, בראנעצקי בעלבירסקי, האמבורגער, האניגבוים, הערשקאוויטס, נייהויז א.ג. דיריגענט: ל. זעלטאן. אדם. ליים.: ש. הערשקאוויטס.

צום שלום: גאר פרייליכדיג, לוסטיג, לעבעדיג און יום־טוב'דיג א. נ.

דינה האלפערן און סעם בראנעצקי

געהען צו תשליך

א גרויזאמער מערדער אין וואַרשא

אמאל דערמאַרדעט זיין ערשטער פרוי און איצט זיין צווייטער פרוי

וואַרשא, 29. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אויף דער באַהן־ליניע נישט ווייט פון וואַרשא האָט מען ערגעצמטען געפינען אַ צושמעטערטן קערפּער פון אַ פרוי.

נעכטן האָט פּאָליציי אַרעסטירט דעם 50־יאָהריגן וואַלענטי מילעווסקי, וועלכער האָט זיך פאַרה געווען, אַז די דערמאָרדעטע איז זיין פרוי און אַז ער האָט די דערמאָרדעט מיט אַ האַק.

מילעווסקי האָט מיט עטליכע יאָהר צוריק אויך דערמאָרדעט זיין ערשטע פרוי און איז אָפּגעזעסן 4 יאָהר אין תפיסה.

דער גרויזאַמער מערדער וועט געשטעלט פאַר שמאַנד־געריכט.

פערוויסטונג פון ארקאן

איז פארטאריקא

לאָנדאָן, 29. (סס. טעל.) דער מורא־דיגער אָרקאַן, וועלכער האָט געבושעוועט אין פאַרטאַריקא, האָט אָנגעריכט אונגעהויערע פערוויסטונגען. די מאַטעריעלע שאָדנס זענען בעריכנט גרעסער ווי ביי אַלע פריהערדיגע עהנליכע קאַטאַסטראָפעס, לויט די ביואיצטיגע ידיעות זענען אומגעקומען 200 מענשען, העכער טויזענד זענען פערוואונדעט געוואָרען, טויזענדער מענשען האָבען פערלוירען דעם דאַך איבערן קאָפּ. די פלאַנטאַציעס פון צוקער און פאָמעראַנצען זענען פערניכטעט געוואָרען. אין סאַן־טואַן זענען צושטערט געוואָרען קגאַפּע טויזענט הייזער. דער אַמעריקאַנער רויטער קרייץ האָט אָרגאַנעשיקט אַעראָפּלאַנען מיט סאַניטאַרע מאַטעריאַלען, כדי צו ערטיילען די ערשטע הילף די פערוואונדעטע.

צו דער ערדציטערניש אין גריכענלאנד

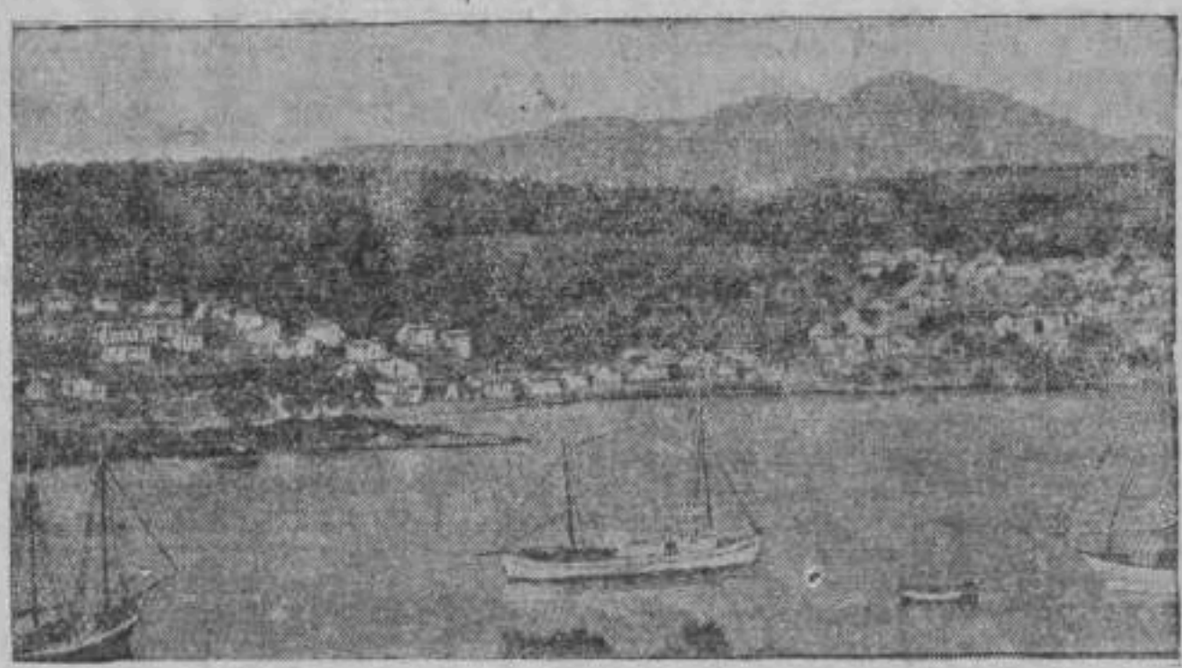

הפסען פון כאַלקידין, וואָס איז צושטערט געוואָרען פון דער ערדציטערניש.

העריא און אפּטימיסטיש

גענף, 29. (סס. טעל.) אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער פעלקערליגע האָט געריידט דער פראַנצויזישער פרעמיער העריאָ, וועלכער האָט זיך געגוי אָפּגעשטעלט אויף דער ענטוואָפנונגס־פראַגע און האָט אויסגעפיהרט, אַז אַלע פעלקער מוזען מיט אַלע כחות שטרעבען דערצו, אַז אויפן אָרט פון קראַפט זאָל הערשען די רעסט.

בכלל איז העריאָס רעדע געווען אַרומגעדרעהט מיט אַ גרויסען אָפּטימיזם.

בעראַטונגען פון קרן־היסוד־דירעקטאָריום איז פוילן

וואַרשא (יט"א) די טעג איז אין לאָקאַל פון קרן־היסוד פאָרגעקומען אַ זיצונג פון קרן־היסוד־דירעקטאָריום. דער פאָרזיצער פון דירעקטאָריום פראָפ. ד"ר מ. שאָר עפענט די זיצונג און בעגריסט די אָנוועזענדע, גאָכדעם האַלט פראָפ. שאָר אַ יובל־מע אָנדענקונגס־רעדע וועגען די צוויי נפטרים ד"ר ש. גאָלדפלאַם און ד"ר. ב. אייטינגאָן. די טרויערי־רעדע פון פראָפ. שאָר איז אויסגעהערט געוואָרען שטעהענדיג.

Tabletki

Togal

א סך מענשען
פארלירען די ליסט
צום לעבען

מייל זיי זענען זעהר געקוועלט פון רעוומאַטיזם און נערוועז־שמערצען. דאָס איז שבער נישט קיין סיבה צו פערצווייפלען, ווייל שר מויזענדער פון לייד־דענדע האָבען זייער געזונדהייט דורך טאַגאַל צוריק געוואונען. טאַגאַל־טאַבלעטקעס בעקעמפען די ליידען דורכדעם, וואָס זיי דערלאָזען נישט דאָס אַנזאַמלען זיך פון האַרנזויער. אונשעדליך פאַר'ן האַרץ, טאָגען און אַנדערע אַרגענען. צו בעקומען איז אַלע אַפּטייקען.

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE

Spółka Akcyjna

(ELEKTROWNIA ŁÓDZKA)

Telefon 134-42.

SKLEP

ULICA PIOTRKOWSKA Nr. 115

Telefon 134-42.

Oddział sprzedaży detalicznej artykułów elektrotechnicznych

GRZEJNYCH.

Posiadamy na składzie: Imbryki do gotowania wody na herbatę. **Maszynki** do kawy i herbaty. **Garnczki** do gotowania różnych wymiarów. **Wentylatory** sufitowe, biurkowe i ramowe. **Ozonatory. Inhalatory. Skrzynki** reklamowe świetlne. **Suszki** do włosów oraz **aparaty** do masażu i **maszynki** do włosów. **Kolby** do lutowania. **Żelazka** do włosów oraz **grzałki** do nagrzewania żelazek do włosów.

Piece różnego rodzaju oraz piecyki promieniujące. **Poduszki** elektryczne (TERMOFORY). **Odkurzacze. Szczotki** do froterowania. **Kuchnie,** kuchenki i płytki. **Piecyki** do pieczenia ciasta, smażenia mięsa i drobiu, oraz inne artykuły elektryczne w zakres grzejnictwa wchodzące.

SAMOCZYNNE aparaty do gotowania i pieczenia „Izotermy".
PRALNIE i MAGLE elektryczne „Savage".

Skład nasz jest obficie zaopatrzony w duży wybór żyrandoli, ampli, lamp biurkowych i nocnych, oraz armatur do nowoczesnego oświetlenia wystaw sklepowych, wnętrz sklepów i biur, — które

sprzedajemy za gotówkę i na wygodne spłaty w ratach.

JAKO OKAZJE polecamy tylko naszym odbiorcom reklamowe żelazka do prasowania w cenie Zł. 24.— płatnych w ciągu 12 miesięcy po **2** zł. miesięcznie.

Pp. odbiorcy energji elektrycznej Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego Sp. Akc. pragnący skorzystać z powyższego udogodnienia, zechcą się zgłosić do SKLEPU ELEKTROWNI, ul. Piotrkowska 115, gdzie po przedstawieniu jakiegokolwiek z opłaconych rachunków za dostarczoną energję elektryczną i załatwieniu formalności otrzymają nabyty przedmiot. 5951

סיים-סעסיע

דערנעהנטערט זיך

הגם דער סיים איז ביי אונז פעריאנדעלט געוואָרען אין אַ אינסטיטוציע וואָס דער"וועקט אין דער געזעלשאַפט דעם קלענסטען אינטערעס, האָלט עס דאָך דערביי אַז עס זאָל קומען צו אַ סייב-סעסיע. די סעסיע מוז קומען, ווייל עס דערנעהנטערט זיך דער טערמין ווען דער פוילישער פאַרלאַמענט (נחילו אין דער פאָרם ווי ער עקזיסטירט ביים הייב־טיגען מאָ), מוז צושטעלען צו בעהאַנדלען דעם בו־דזשעט. די פאַרשטעהענדיגע סעסיע זאָל נישט צו זיין זעהר אינטערעסאַנט, און דאָס איז נישט בלויז צוליב דעם, ווייל די געזעלשאַפט בעציהט זיך צו איהם אָהן התלהבות, נאָר דער עיקר דערשאַר, ווייל די אינסטאַנצען און קרייזען, וועלכע דעציידירען וועגען פערלויף און וועגען אינהאַלט פון דער סע־סיע, וועלען ווי געוועהנליך זיך בעמיהען, אַז די סעסיע זאָל זיין וואָס קירצער און זאָל זיך פעריגער־מען מיט וואָס וועניגער ענינים, די רעגירונג העט זיך בעמיהען דורכצופאָרסירען דעם בודזשעט, ער־לעדיגען אַ פאָר קלענערע פראַגען און דערמיט העט די סעסיע וואַהרשיינליך זיך ענדיגען, די דעפוטאַטען וועלען זיך קאָנען אומקעהרען צו זייערע געוועהנ־ליכע בעשעפטיגונגען און די רעגירונג וועט ווייטער קאָנען פיהרען די געשעפטען פון דער מלוכה, נישט זייענדיג דורך קיינעם קרעמפיש און גע־שטערט.

די סעסיע, לויט די ידיעות וואָס ווערען גע־בראַכט דורך דער רעגירונגס־פּרעסע, צונויפגע־רופען ווערען אין סוף פון אָקטאָבער. דאָס הייסט אין לעצטען טערמין, וואָס איז מעגליך לויט דער קאָנסטיטוציע, וואָס גיבט דער טאָג־אָרדנונג, זאָל די רעגירונג האָבען ברעה צו פאַרלאַנגען פון סיים דער זאָל איהר פראָלאָנגירען די פולמאַכטען, און ווען די פאַדערונג וועט ערלעדיגט ווערען — און זי וועט ווערען ערלעדיגט, ווייל די רעגירונג האָט אין סיים אַ סעסטע מעהרהייט, און איז אויך קיין שום אַנ־דערער פּאַרטיי נישט אָנגעזייען, — דאַן וועט די סעסיע אָפּגעלעגט ווערען ביז אָנהויב אָדער אַפילו ביז סוף דעצעמבער. עס איז פאַראויסצוזעהען, אַז די אַרבייט וועט געפיהרט ווערען אין דעם שבעל־סטען טעמפּאָ, אַז דער אָפּאָזיציע וועט געגעבען ווע־רען וואָס וועניגער געלעגענהייטען צו רעדען און צו קריטיקירען, צו דערוועקען פראַגען, וועלכע דער רעגירונג וואָלט אין אינטערעסאַנט געהאַט זעהר נישט אָנגענעהם צו הערען און צו געבען אויף זיי תשובות.

מיט אַ געוויסער צייט פריהער האָט נאָך די פאַנאַציע־פּרעסע געשריבען, אַז אויף דער פאַרשטע הענדיגער סעסיע פון סיים וועט געגומען ווערען אויף דער טאָג־אָרדנונג דער קאָנסטיטוציע־פראַ־עקט, וואָס איז מיט דריי יאָהר צוריק אַריינגעטראַ־גען געוואָרען דורך דעם ב.ב.־קלוב. איצט איז שוין קלאָר, אַז דאָס וועט נישט געשעהן. אויב מיט אַ צייט צוריק איז די פראַגע וועגען עגדיגען די קאָנ־סטיטוציע געווען די צענטראַל־פראַגע אין פּראָ־גראַם פון דער סאַנאַציע, אויב אויף דער דאָזיגער רעפאָרם האָט געדרעגט „דער דעציידירנדע" פאַק טאָר" אין לאַנד, אין איצט די פראַגע געוואָרען צום וועניגסטען אַקטועל. אַלע אינטערעסירטע איבערזיכטי־רונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין דער לעצ־טער צייט אין רעגירונגס־לאַגער און אין דער רע־גירונג גופא, ווייזען אַן בולט דערויף וואָס־קאָנ־מען אינטערעס דער סאַנאַציע־קלוב האָט איצט צו דער פראַגע וועגען דער ענדערונג פון דער קאָנ־סטיטוציע, די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט ווערט גע־לענט אויף די ווירטשאַפטליכע פראָבלעמען און פון דעם געזיכטספּונקט זענען אויך פאַרגעקומען די לעצטע שינויים אין דער רעגירונג. דער פרעזעס פון ב.ב.־קלוב שולקאָוויטש סלאָוועק האָט די טעג אַליין ערקלערט, אַז די פראַגע וועגען דער קאָנסטי־טוציע זאָל אין איצטיגען מאָמענט לחלוטין נישט אַקטועל און נישט רייף. ווייל די עוואָלוציע אויף אַלע געביטען און אין דער גאַנצער וועלט קומט פאַר אַזוי שנעל, אַז דאָס וואָס עס איז געכטען געווען וויסטיג אַזן גוט איז שוין היינט מעהר נישט אינ־טערעסאַנט און נישט צוועקמעסיג.

האָסזעלבע איז מיט דעם פּראָיעקט פון אַ נייער קאָנסטיטוציע, אויף וועלכען די סאַנאַציע האָט נישטו געלעגט אַזוי פיל האָסענונגען, דער פּראָ־יעקט, ווי עס זענען מודה די מחברים, ענטשפּרעכט שוין נישט מעהר די פעריהעלטנישען אין לאַנד, די אָפּאָזיציאָנעלע פּרעסע אייראָנזירט אין צוזאַמענ־האַנג מיט דער דאָזיגער שטעלונג פון דער סאַנאַ־ציע, אַז פרעזעס סלאָוועק וויל, ווייזט אויס, וואָ־מען, וואָס עס וועט טון מיט דער ווייטער קאָנסטי־טוציע דער דייטשער קאַנצלער פון די באַראָנען און פריהערדיגע יונקערס פאַן פאַפען, די אייראָנע האָט שוהר גרונד אין דער בעליכטונג, וועלכע עס האָט גע־נעמען די געשעהענישען אין דייטשלאַנד, די פרעסע פון רעגירונגס־לאַגער, אָט די פרעסע האָט מיט גרויס צופריעדענקייט אונטערשטראָכען דעם פאַראַלעל צווי־שען די געשעהענישען אין דייטשלאַנד מיט דער מאַיראַבערקעהרעניש אין פוילען, דער מעסיגקייט פון היגענבורגן און זיין רעגירונג, דער מעגן צוגעשריי־בען אַ גרויסע עהנליכקייט צו דער ראָלע פון מאַר־שאַל פילסודסקי.

צי וועט סלאָוועק אין עפּעס גאָכמאַכען פאַפּע־נען אָדער נישט, נוכער איז יעדענפאַלס, אַז די ענדע רונגען פון דער קאָנסטיטוציע, וואָס אונטער זיער לאָזונג איז פאָרגעקומען די מאַי־איבערקעהרונג אין יאָהר 1928, וועלען איצט נישט געבראַכט ווערען אויפ'ן טיש. די זאַך האָט אויס־געהערט צו זיין אַזוי אייליג ווי אַמאָל, אַלא ווידער אַרויסברענגען די פראַגע, כדי אויסצוהערען גאַנצע בערג מיט קריטיק מצד דער אָפּאָזיציע, דערצו איז אַוודאי נישט כדאי דאָס צו טון.

ס.

דער פּאָליטישער מאָמענט

די סעסיע פון פעלקערבונד

די רעדע, וועלכע עס האָט געהאַלטען דער פּרעזידענט פון אירלאַנד דע"וואַלערא, שרעקענדיג די הויזעהריגע, דרייצעהנטע סעסיע פון פעלקער־בונד, געהערט צו יענע רעדעס, וועלכע עס קומט אויס זעלטען צו הערען אין דער היכער פערזאַמ־לונג אין גענף. די רעדע איז געווען זעהר ווייט פון דעם שאַבלאָן, וואָס איז אין גענף אָנגענומען און וואָס איז געוואָרען אַ געגענשטאַנד פון שפּאָט און קריטיק. דער אַלטער קעמפער פאַר דער בע־פרייונג פון אירלאַנד, דער מאַן, איבער וועלכען עס האָט געהאַנגען די שווערד פון אַ סוט־אַרטייל די אירישע פון דער געשיכטע האָט געזאָלט, אַז גראַד אַזאַ פערזאָן זאָל אַלס פאַרשטעהער פון אַ לאַנד זיין פאַרזיצער אויף אַ פערזאַמלונג פון די פעלקער פון גאַר דער וועלט, ער האָט געהאַט דעם מוט צו זאָגען אָסען דאָס, וואָס עס טראַכט וועגען פעלקער־בונד דער דורכשניטליכער „מענש פון דער גאַס".

לאָמיר זיין אויפריכטיג מיט זיך אַליין, האָט געזאָגט דע וואַלערא, פון אַלע זייטען הערען מיר קריטיק, אונצופרידענהייט און פערדאַכטען לגבי דעם פעלקער־בונד. דער ליגע ווערט פאַרגעוואָר־פען, אַז די פעלגעהמט זיך מיט צווייטראַנגיגע פראַ־גען, בעת די גרויסע פראָבלעמען ווערען פערשווי־גען און אויסגעמיטען. עס ווערט דער ליגע פאַרוואָ־רפען, אַז די קליינע מלוכות האָבען נישט קיין שום איינפלוס אויף איהרע דעציזיעס. מענשען שטע לען זיך די פראַגע, צי לגבי די בעשיידענע רעזולט־טאַטען פון די מעשיעדענע קאָנפערענצען און קאָ־מיטעס, וואָס טון אַ פּוסטע אַרבייט, זענען בע־רעכטיגט די לאָסטען, וואָס די לענדער מוזען טראָ־גען פאַרן פעלקער־בונד. די פעלקער זענען זיכער אַז די אַקציע פון פעלקער־בונד אויפ'ן געביט פון ענטוואַפענונגען ווערט פאַראַלזיערט דורך די מעסטיגע נאַציאָנאַלע אינטערעסען פון בעזונדערע מלוכות. מיט איין וואָרט, האָט דע וואַלערא אויסגע־פיהרט, מיר געטינען זיך אין דער לאַגע פון בע־שולדיגטע אין די אויגען פון דער עפענטליכער מיינונג.

דע וואַלערא האָט ווייטער געבריבט אַנזוויזען אויף דער פאַזיטיווער בעדייטונג פון פעלקער־בונד און שילדערענדיג אין העכסט דראַמאַטישע ווער־טער די געוואַלדיגע פעראַיינדונג פון די מענשען־מאַסען אין דער וועלט אַלס רעזולטאַט פון אונ־געהויערען ווירטשאַפטליכען קריזיס, האָט ער גערד־סען איבערצוגעהען פון ווערטער צו מעשים.

דער פלענום פון פעלקער־בונד האָט אויס־געהערט די אויפריכטיג מאַטעטישע רעדע פון אַ־לענדישען רעוואָלוציאָנער, האָט אויסגעקליבען אַלס פרעזידענט פון דער סעסיע דעם ווערעק פאַליטיס און. איז איבערגעגאַנגען צו מעשים, צו דיזעלבע קליינ־ליכע מעשים, מיט וועלכע עס בעשעפטיגט זיך געוועהנליך די גענפער „אַסאַמבלעיע" (פלענאַר־זיצונג), ווי צו אונטערצושטרייכען די אידעאַליע, שטעהען דאָס מאָל אויף דער טאָג־אָרדנונג פון פלענום גאָר קליינע צווייטראַנגיגע פראַגען, און די לויפענדע סעסיע שטעלט זיך פאַר אַלס איינע פון די צום וועניגסטען אינטערעסאַנטע. פון דער טאָג־אָרדנונג זענען אַראָפּגענומען אַלע גרויסע און וויכטיגע פאָליטישע פראָבלעמען פון מאָמענט. עס פיגורירט נישט דער קאָנפליקט צווישען יאַפּאַן און כינע, נישט די בעוואָפענטע צוזאַמענשטויסען צווי שען די רעפּובליקען אין דרום־אַמעריקע. דער סעקי רעטאַריאַט האָט פערזאָגען די פראַגען ווען אין אַנ'אייגקלאַנג דעם קעלאָג־פּאַקט מיטן פאַקט פון פעלקער־בונד. עס איז אויך נישט גע־שטעלט געוואָרען די פראַגע וועגען מצב פון די אַרבייטען פון דער ענטוואָפענונגס־קאָנפערענץ; און גראָר בעת דער איצטיגער סעסיע, ווען די פראַגע וועגען ענטוואָפענונג איז אַזוי שאַרף אין אַקטועל אין צוזאַמענהאַנג מיט די פאַדערונגען פון דייטש־לאַנד, מיט דעם געגאַשווען ענטפער פון פראַנק־רייך און דער אינגלענדיש פון ענגלאַנד ווען נישט פונקציאָנירען איינע פון די וויכטיגסטע קאָמיסיעס פון פעלקער־בונד, די דריטע קאָמיסיע, אין וועלכער עס סליסען אַריין אַלע ענינים, וואָס האָבען אַ שייכות צו ענטוואָפענונג.

אויב דער אָפיציעלער טייל פון דער סעסיע איז בלאָס און אינהאַלטס־אָרים, האָט זיך דער־מאָר, ווי געוועהנליך, בעאַלד אָנגעהויבען די לעב־האַפטסטע הינטער־קוליסען אַרבייט.

דעם הויפּט־אינטערעס בילדעט דאָ די פראַגע וועגען דער דייטשער פאָדערונג פון גלייכבערעכ־טיגונג אויפ'ן געביט פון בעוואָפענונגען און וועגען דער שטעלונג, וועלכע עס וועלען אָנגעהמען אין דער פראַגע די פעראַיינינטע שטאַטען. די שטעלונג פון אַמעריקע זאָל זיין אַזעלכע:

די פעראַיינינטע שטאַטען האָבען דעם וועל־סאַלער טראַקטאַט נישט ראַטיפיצירט, דערינע־גהעהט זיי דירעקט נישט אָן די פראַגע וועגען דער דייטשער גלייכבערעכטיגונג. דאָך קאָן וואַשינגטאָן נישט אויבערען דעם סאַקט, אַז דייטשלאַנד איז ענטוואָפענט געוואָרען אויפ'ן סמך פון אַ טראַקטאַט, וועלכער האָט דערווייל נישט פערלוירען זיין קראַפט די דייטשע פאָדערונגען דאָרפען ווייטער אָפּגע־וואָרפען ווערען, ווייל אין געגענסאַל ווערט אונ־טערגעגראָבען דער ווערט פון אַלע טראַקטאַטען בכלל. נאָר אויב מען מעג דערויף וועגען אַכטען לויט טאַטען, מוז מען די פאָדערונג אָנווענדען נישט בלויז לגבי דייטשלאַנד, נאָר אויך לגבי יאַפּאַן, וועל־כע טרעט מיט די פיס דורך איהרע געוואַלד־האַנד־לונגען אויפ'ן ווייטען מזרח די אינטערנאַציאָנ־לע אָפּמאַכען, וועלכע זי האָט אונטערגעשריבען. דערווייל אָבער לאָזט זיך בעמערקען אין דער פראַנצויזישער עפענטליכער מיינונג אַ טענדענץ צו אונטערשטיצען די האַנדלונגען פון יאַפּאַן. אַמע־ריקע זאָגט דעריבער אַזוי: זי איז געגייגט צו אונטערשטיצען די שטעלונג פון פראַנקרייך, אין דער בעציהונג צו דייטשלאַנד אָבער מיטן בע־דינג, אַז פראַנקרייך זאָל אָנגעהמען אַ קלאָר נעגאַ־טיווע פאָזיציע לגבי די אימפּעריאַליסטישע שטרע־מונגען פון יאַפּאַן, וועלכע בעדראָהען, ווי בע־קאַנט, די אינטערעסען פון די פעראַיינינטע שטאַ־טען.

אויף דעם איצטיגען פלענום פון פעלקער־בונד דאַרף בעהאַנדעלט ווערען אַ פראַגע, וואָס האָט אַ וויכטיגע בעדייטונג פאַר פוילען. עס געהט וועגען דער קאַנדידאַטור פון פוילען צו בעקומען אויף ווער־שעדיגע דריי יאָהר אַנ'אָרט אין ראַט פון פעל־קער־בונד. דער ראַט בעשטעהט פון שטענדיגע מיטגלידער, פאַרשטעהער פון די גרויסע מלוכות (אַזעלכע זענען פאַרהאַן סיגף, פאַר דייטשלאַנד, נאָך פאַר אייטאַליע געווען איהרען אין דער ליגע, איז למתחילה רעזערוירט געוואָרען אַ פלאַץ) און נישט שטענדיגע, יעלכע ווערען אויסגעקליבען אויף דריי יאָהר און וועלכע פערטרעטען געוועהנליך געוויסע גרופּען פון מלוכות, אַ שטייגער, די דרום־אַמע־ריקאַנישע רעפּובליקען, די קליינע אַנטאַנטע א. ד, גל. פוילען געהערט נישט צו קיינער פון די דאָזיגע גרופּעס און האָט אַ לאַנגע צייט נישט געהאַט קיין פערטרעטער אין ראַט. ווען דייטשלאַנד איז אַריינגעטראָטען אין פעלקער־בונד, איז דער פו־לישער דיפּלאָמאַטיע געלונגען אויסצוקעמפען פאַר פוילען אַנ'אָרט אין ראַט, אמת, נישט קיין שטע־דיגען, דערפאַר אָבער האָט פוילען בדרך אויס־נאַהמע בעקומען דאָס רעכט געוועהלט צו ווערען אויף צוויי קאַדענצען נאָכאַנאַנד.

אַזוי איז טאַקע געווען. איצט איז די לאַנגע קאַמפּליצירט רעמיס, וואָס כדי געוועהלט צו ווער־דען אין ראַט מוז מען האָבען אַ קוואַליפיצירטע מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען. עס איז אַ געוויסע צייט נישט געווען קלאָר, צי פוילען וועט אַרויסשטעלען איהר קאַנדידאַטור צום דריטען מאָל. עס האָבען זיך אַפילו געהערט שטימען, אַז פוילען דאַרף דאָס נישט ריזיקירען, ווייל דאָס איז אַ נישט זיכערע עסק און אַז דאָס הינטערקוליסען־שפּיל און גענף שטעלט די פוילישע פערטרעטונג אין ראַט אונ־טער פראַגע־צייכען. ביז עס איז מיט אַ קורצער צייט צוריק געקומען די ענטגילטיגע ערקלערונג פון מיניסטער זאַלעסקי, אַז פוילען וועט האַלטן נישט רעזיגניריען פון איהר שטעלונג אַלס נחיים מאַכט און וועט אויף איצט בעמיהען זיך צו בעקומען אַ פלאַץ אין ראַט פון פעלקער־בונד. די געהערעטיגע דעקלאַראַציע איז דורך דער פוילישער דעלעגאַציע שוין אַריינגעטראָגען געוואָרען. די מאַשין פון אינטריגעס איז אין פולען גאַנג, און עס בלייבט אויס אָפּצוואַרטען אויפ'ן רעזולטאַט וועלכער וועט קומען אין עשליכע טאָג אַרום.

ס. ב.

דאָס יאָהר פון שייד-וועג

פאַר דעם דייטשען יודענטום

פון ב. סמאָליאַר

דאָס פערגאַנגענע יאָהר האָט זיך אָנגעפאַנגען אין דייטשלאַנד מיט די טרויעריגע אַנטיסעמי־טישע אָנפאַלען אויף קורפירסטענדאַם, און ענ־דיגט זיך איצט מיט פּיסטעמאַטישע אָנפאַלען אויף יודישע געשעפטען, מיט וואַרפען באָמבעס אויף שוהלען, מיט אונטערלייגען אויפרייס־מאַטעריאַל אונטער יודישע הייזער און מיט אַ בריטער אַנטי־סעמיטישער כעראַ־כוואַליע איבערן גאַנצען לאַנד.

די ווירקליכקייט האָט אין פערלויף פון פע־גאַנגענעם יאָהר קלאָר און דייטליך געוויזען, אַז אויב היטלער וויל אומברענגען זיינע פאָליטישע געגנער בלויז אַלס פאָליטישע שונאים, וויל ער די יודען אומברענגען דאָפעלט: ערשטענס — אַלס פאָליטישע שונאים, און צווייטענס — אַלס יודען.

די דירעקטע אַנטי־יודישע אַגיטאַציע, — די אַגיטאַציע צו באַרקאָטירען יודען, צו איזאָלירען די יודען דירעקט פון האַנדעל, אַרויסווערפען זיי פון דער קונסט, אַרויסשמייסען זיי פון אַלע רעגירונגס אַנשטאַלטען, נעמען זייער לעבען אַזוי ביטער, אַז זיי זאָלען מוזען פערלאָזען דייטשלאַנד. — די דאָ־זיגע אַגיטאַציע איז אין פערלויף פון דעם פע־גאַנגענעם יאָהר דערגאַנגען צו אַזאַ שטופּ, פונקט ווי היטלער זאָל שוין ווירקליך זיין ביי דער מאַכט.

אין פערלויף פון פערגאַנגענע יאָהר האָט אויס־געהערט די אויפריכטיג מאַטעטישע רעדע פון אַ־לענדישען רעוואָלוציאָנער, האָט אויסגעקליבען אַלס פרעזידענט פון דער סעסיע דעם ווערעק פאָליטיס און. איז איבערגעגאַנגען צו מעשים, צו דיזעלבע קליינ־ליכע מעשים, מיט וועלכע עס בעשעפטיגט זיך געוועהנליך די גענפער „אַסאַמבלעיע" (פלענאַר־סעסיע) אין דייטשלאַנד מיט די טרויעריגע אַנטיסעמי־טישע אָנפאַלען אויף קורפירסטענדאַם, און ענ־דיגט זיך איצט מיט פּיסטעמאַטישע אָנפאַלען אויף יודישע געשעפטען, מיט וואַרפען באָמבעס אויף שוהלען, מיט אונטערלייגען אויפרייס־מאַטעריאַל אונטער יודישע הייזער און מיט אַ בריטער אַנטי־סעמיטישער כעראַ־כוואַליע איבערן גאַנצען לאַנד.

די ווירקליכקייט האָט אין פערלויף פון פע־גאַנגענעם יאָהר קלאָר און דייטליך געוויזען, אַז אויב היטלער וויל אומברענגען זיינע פאָליטישע געגנער בלויז אַלס פאָליטישע שונאים, וויל ער די יודען אומברענגען דאָפעלט: ערשטענס — אַלס פאָליטישע שונאים, און צווייטענס — אַלס יודען.

די דירעקטע אַנטי־יודישע אַגיטאַציע, — די אַגיטאַציע צו באַרקאָטירען יודען, צו איזאָלירען די יודען דירעקט פון האַנדעל, אַרויסווערפען זיי פון דער קונסט, אַרויסשמייסען זיי פון אַלע רעגירונגס אַנשטאַלטען, נעמען זייער לעבען אַזוי ביטער, אַז זיי זאָלען מוזען פערלאָזען דייטשלאַנד. — די דאָ־זיגע אַגיטאַציע איז אין פערלויף פון דעם פע־גאַנגענעם יאָהר דערגאַנגען צו אַזאַ שטופּ, פונקט ווי היטלער זאָל שוין ווירקליך זיין ביי דער מאַכט.

אין פערלויף פון פערגאַנגענע יאָהר איז נישט געווען דער טאָג, אַז דער „אַנווייזיש", אַדער דער „פעלקישער בעאָבאַכטער", אַדער אַנ'אַנדער חיט־לעריסטישע צייטונג זאָל נישט אַרויסקומען מיט די סאַמע העסליכסטע און גישמיגסטע בלבולים אויף יודען. די דאָזיגע בלבולים, — אויסגעטראַכט און פולקאָם מאַלשע, — האָבען אין מאַנכע פּראָווינ־שטעט געשמעקט מיט געסאַהר פאַר דער יודישער בעפעלקערונג. ווי האָבען געוואָסען אויף די יו־דען די שולד פאַר פערבראָכענס, וואָס די היט־לעריסטען גופא פלעגען מעגעהען, מדי צו פּראָ־וואָצירען אַנטי־יודישע געפיהלען צווישען די בע־פעלקערונג. ווי האָבען אויף געהעצט צו פיזישע אַרויסטרעטונגען געגען יודען, אַז אַזוי צרות האַלטען אין פאַנק נישט איין יודישע קהלה און די קליינע פּראָווינצען.

נישט קריגענדיג קיין ווערטשאַפט מצד דער רעגירונג, וועלכע האָט געקוקט צווישען די פינגער אויף דערגאַנגענע אַנטיסעמיטישע העצע, האָ־בען די פיהרער פון דער דאָזיגער פרעסע באַ־פערשיטער און חצפה'דיגע זיך צולאָזט אין זייער אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע, דער ריכטונג צו אַ פּונקט, ווען די פיהרער פון דייטשען יודענטום האָבען זיך געמוזט ווענדען פריהער צו לאָקאַלע רעגירונגס־פאַרשטעהער, דערנאָך צו אינערלי־כע־מע־בוסטער גופא. און צום סוף — דערעקט צו הינדענ־בורגען. דעם „ווייסען־בוך", וואָס דער צענטראַל־פעראַיין פון דייטשע בירגער" פון יודישען גלויבען האָט היינטיגען חודש — דעם חודש פון סאַר־ראַש־השנה — צוגעשטעלט צו פרעזידענט הינדענ־בורג, איז אַ רשימה פון די צרות, וואָס די יודען, אין די דייטשע פּראָווינצן־רשטעט האָבען געהאַט אויסצושטעהען צוליב דער פע־ביטע־שער אַנטי־סעמיטישער העצע, וואָס האָט אין פערלויף פון פערגאַנגענעם יאָהר אָנגעפאַנגען טויזענען א בע־זונדער געפעהרליכען כאַראַקטער, און גענען חע־כעי די יודישע פיהרער האָבען זיך געזיכען גע־מוזיגען צו אָפּעלירען צו דער סאַמע העכסטער אינסטאַנץ פון דער דייטשער רעפּובליק — צום פרעזידענט אַליין....

דער סאַמע דעמאָנסטראַטיווער פאַל פון דער אַנטיסעמיטיזם אין דייטשלאַנד איז אין פערלויף פון דער פערגאַנגענעם יאָהר געווען דער געוועלדיג יעקב צו קאָנפיסקירען דאָס פעמענען פון אַלע מזרח־אייראָפּעאישע יודען, וועלכע איז אָנגעקו־מען געוואָרען אין דעם פרייסישען פאַרלאַמענט.

דער דאָזיגער געוועלדיגער פּראָיעקט, קאָן קיין ממשות'דיגע רעזולטאַטען דערווייל נישט האָבען, אַז האָט אָבער קלאָר גאָן דייטליך אַנטפּלעקט שטראָכען פאַר דער וועלט, וואָס עס קען פאַרען מיט די יודען אין דייטשלאַנד, אין פאַל אויב די היטלעריקרעפטען וועלען ווירקליך קומען צו דער מאַכט.

צוזאַמען מיט דעם געוועלד־פּראָיעקט צו קאָנ־פיסקירען יודיש פעמענען, איז אויף דער וועלט־בער דיצונג פון פרייסישען פאַרלאַמענט אויך אָנגענומען געוואָרען אַ פּראָיעקט אַרויסצוווערפען אַלע יודי־שע אַרטיסטען פון די רעגירונגס־טעאַטערען און

סיים-סעסיע

דערנעהנטערט זיך

הגם דער סיים איז ביי אונז פעריאָנדעלט גע־וואָרען אין אַ אינסטיטוציע וואָס דער"וועקט אין דער געזעלשאַפט דעם קלענסטען אינטערעס, האָלט עס דאָך דערביי אַז עס זאָל קומען צו אַ סייב-סעסיע. די סעסיע מוז קומען, ווייל עס דערנעהנטערט זיך דער טערמין ווען דער פוילישער פאַרלאַמענט, (נחילו אין דער פאָרם ווי ער עקזיסטירט ביים הייב־טיגען מאָ), מוז צושטעלען צו בעהאַנדלען דעם בו־דזשעט. די פאַרשטעהענדיגע סעסיע זאָל נישט צו זיין זעהר אינטערעסאַנט, און דאָס איז נישט בלויז צוליב דעם, ווייל די געזעלשאַפט בעציהט זיך צו איהם אָהן התלהבות, נאָר דער עיקר דערשאַר, ווייל די אינסטאַנצען און קרייזען, וועלכע דעציידירען וועגען פערלויף און וועגען אינהאַלט פון דער סע־סיע, וועלען ווי געוועהנליך זיך בעמיהען, אַז די סעסיע זאָל זיין וואָס קירצער און זאָל זיך פעריגע־מען מיט וואָס וועניגער ענינים, די רעגירונג העט זיך בעמיהען דורכצופאָרסירען דעם בודזשעט, ער־לעדיגען אַ פאָר קלענערע פראַגען און דערמיט וועט די סעסיע וואַהרשיינליך זיך ענדיגען, די דעפּוטאַטען וועלען זיך קאָנען אומקעהרען צו זייערע געוועהנ־ליכע בעשעפטיגונגען און די רעגירונג וועט ווייט־ער קאָנען פיהרען די געשעפטען פון דער מלוכה, נישט זייענדיג דורך קיינעם קרעמפּיש און גע־שטערט.

די סעסיע, לויט די ידיעות וואָס ווערען גע־בראַכט דורך דער רעגירונגס־פּרעסע, צונויפגע־רופען ווערען אין סוף פון אָקטאָבער. דאָס הייסט אין לעצטען טערמין, וואָס איז מעגליך לויט דער קאָנסטיטוציע, וואָס גיבט דער טאָג־אָרדנונג, זאָל די רעגירונג האָבען ברעה צו פאַדערען פון סיים דער זאָל איהר פּראָלאָנגירען די פולמאַכטען, און ווען די פאַדערונג וועט ערלעדיגט ווערען — און זי וועט ווערען ערלעדיגט, ווייל די רעגירונג האָט אין סיים אַ סעסטע מעהרהייט, און איז אויף קיין שום אַנ־דערע פּאַרטיי נישט אָנגעוויזען, — דאַן וועט די סעסיע אָפּגעלעגט ווערען ביז אָנהויב אָדער אַפילו ביז סוף דעצעמבער. עס איז פאַראויסצוזעהען, אַז די אַרבייט וועט געפיהרט ווערען אין דעם שבעל־סטען טעמפּאָ, אַז דער אָפּאָזיציע וועט געגעבען ווע־רען וואָס וועניגער געלעגענהייטען צו רעדען און צו קריטיקירען, צו דערוועקען פראַגען, וועלכע דער רעגירונג וואָלט אין איצטיגען מאָמענט געהאַט זעהר נישט אָנגענעהם צו הערען און צו געבען אויף זיי תשובות.

מיט אַ געוויסער צייט פריהער האָט נאָך די פאַנאַציע־פּרעסע געשריבען, אַז אויף דער פאַרשטע הענדיגער סעסיע פון סיים וועט געגומען ווערען אויף דער טאָג־אָרדנונג דער קאָנסטיטוציע־פּראָ־יעקט, וואָס איז מיט דריי יאָהר צוריק אַריינגעטראָ־גען געוואָרען דורך דעם ב.ב.־קלוב. איצט איז שוין קלאָר, אַז דאָס וועט נישט געשעהן. אויב מיט אַ צייט צוריק איז די פראַגע וועגען ענדערונג פון די קאָ־נסטיטוציע געווען די צענטראַל־פראַגע אין פּראָ־גראַם פון דער סאַנאַציע, אויב אויף דער דאָזיגער רעפאָרם האָט געדרעגט „דער דעציידירנדע פאַק טאָר" אין לאַנד, איז איצט די פראַגע געוואָרען צום וועניגסטען אַקטועל. אַלע אינטערעסירטע איבערזיכטי־רונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין דער לע־טער צייט אין רעגירונגס־לאַגער און אין דער רע־גירונג גופא, ווייזען אַן בולט דערויף וואָס־קאָנ־מען אינטערעס דער סאַנאַציע־קלוב האָט איצט צו דער פראַגע וועגען דער ענדערונג פון דער קאָנ־סטיטוציע, די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט ווערט גע־לענט אויף די ווירטשאַפטליכע פראָבלעמען און פון דעם געזיכטספּונקט זענען אויך פאַרגעקומען די לעצטע שינויים אין דער רעגירונג. דער פרעזעס פון ב.ב.־קלוב שולקאָוויטש סלאָוועק האָט די טעג אַליין ערקלערט, אַז די פראַגע וועגען דער קאָנסטי־טוציע איז אין איצטיגען מאָמענט לחלוטין נישט אַקטועל און נישט רייף. ווייל די עוואָלוציע אויף אַלע געביטען און אין דער גאַנצער וועלט קומט פאַר אַזוי שנעל, אַז דאָס וואָס עס איז געכטען געווען וויסטיג אַזן גוט איז שוין היינט מעהר נישט אינ־טערעסאַנט און נישט צוועקמעסיג.

האָסזעלבע איז מיט דעם פּראָיעקט פון אַ נייער קאָנסטיטוציע, אויף וועלכען די סאַנאַציע האָט נישטו געלעגט אַזוי פיל האָסענונגען, דער פּראָ־יעקט, ווי עס זענען מודה די מחברים, ענטשפּרעכט שוין נישט מעהר די פעריהעלטנישען אין לאַנד, די אָפּאָזיציאָנעלע פּרעסע אייראָנזירט אין צוזאַמענ־האַנג מיט דער דאָזיגער שטעלונג פון דער סאַנאַ־ציע, אַז פרעזעס סלאָוועק וויל, ווייזט אויס, וואָ־מען, וואָס עס וועט טון מיט דער ווייטער קאָנסטי־טוציע דער דייטשער קאַנצלער פון די באַראָנען און פריהערדיגע יונקערס פאַן פאַפען, די אייראָנע האָט שוהר גרונד אין דער בעליכטונג, וועלכע עס האָט גע־נעמען די געשעהענישען אין דייטשלאַנד, די פּרעסע פון רעגירונגס־לאַגער, אָט די פּרעסע האָט מיט גרויס צופריעדענקייט אונטערשטראָכען דעם פאַראַלעל צווי־שען די געשעהענישען אין דייטשלאַנד מיט דער מאַיראַבערקעהרעניש אין פוילען, דער מעסיגקייט פון היגענבורגן און זיין רעגירונג, דער מעגן צוגעשריי־בען אַ גרויסע עהנליכקייט צו דער ראָלע פון מאַר־שאַל פילסודסקי.

צי וועט סלאָוועק אין עפּעס גאָכמאַכען פאַפּע־נען אָדער נישט, נוכער איז יעדענפאַלס, אַז די ענדע רונגען פון דער קאָנסטיטוציע, וואָס אונטער זיער לאָזונג איז פאָרגעקומען די מאַי־איבערקעהרונג אין יאָהר 1928, וועלען איצט נישט געבראַכט ווערען אויפ'ן טיש. די זאַך האָט אויס־געהערט צו זיין אַזוי אייליג ווי אַמאָל, אַלא ווידער אַרויסברענגען די פראַגע, כדי אויסצוהערען גאַנצע בערג מיט קריטיק מצד דער אָפּאָזיציע, דערצו איז אַוודאי נישט כדאי דאָס צו טון.

ס.

דאָס פערגאַנגענע יאָהר איז געווען אַ יאָהר פון רייסאַנ־וואָהלען — פון פרעזידענטן־ וואָהלען, וואָהלען, אַזוי פון סתם וואָהלע. דאָס איז פאַר יודען

(ווייטער זעה 13־טע זייט)

לאדז, 30 סעפט. 1932

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 30 סעפט. 1932

דער בילאנ פון יאהר תרצ"ב

פון משה פיינקינד

מיט בלוט אז קטרעהרען האט זיך פעראייביגט דאס יאהר תרצ"ב אין יודישען לעבען און אין די דיאגאנאלען פון דער יודישער געשיכטע.

אויף דעם גאנצען ע"ד - קוגעל, אויף מזרח און מערב, אויף צפון און דרום האט דאס יאהר געבוישעוועט און געפייערט א בחלון דער אנטי-סעמיטיזם אין אלע זיינע פארמען.

סיבגאליזירט און קאלמארשירט האט איהם אויך דאס מאל

דייטשלאנד

איז דאך דא דער אנטיסעמיטיזם געבוירען געוואָרען אין לעצטען פירטעל פון 19-טען יאהרהונדערט צוליב דער געגנערשאפט פון דעם יודישען דעפר-טאט עדוואַרד לאסקער געגען דעם אייזערנעם קאנצלער ביסמארק, וועלכער איז אויך געווען דער „טויף-פאטער" פון דער שפאגעלנייער אייראפע-אישער יודען-העצע אין יענע עפאכע.

די דאזיגע יודען-העצע איז איצט בענייט גע-וואָרען פון ביסמארקס אין פת-דלי גייסטיגע יור-שים, פון די היטלעריסטען, האקענקרייצלער „ענ-דעקעס", קוויסטען און אנדערע זייערס גליינען „אויסטען", מיט דער גאנצער שארפקייט פון רציחה און שנאה צו אלעם, וואס יודיש איז.

מען האט זיך נישט מעהר בעגנוגענט מיט דעם געזעלשאפטליכען און ווירטשאפטליכען באיקאט אויף יודען, נאר מען האט זיך גענומען, ווי אין די אלטע צארישע גוטע צייטען, אויף צו רודפען און פערפאלגען יודען אויף דעם קולטורעלען גע-ביט.

אין דייטשלאנד, עסטרייך, פוילען, רומעניען און טשעכען האבען זיך די קריסטליכע סטודענטען אונטער פערשידענע „פירמעס" געוואָרפען אויף זייערע שול-קאלעגען אין די הויכשולען, געשלאגען זיי מכות רצח און זיי פעריאגט פון דאגען.

די יודישע סטודענטען, וואס מוז געזאגט ווע-רען צו זייער גרויסען רוהם און כבוד, האבען זיך אקעגענגעשטעלט און פערטייריגט מיט אלע אירמע כוחות. אבער זיי האבען געמוזט קאפיטו-לירען פאר דער אימערמאכט פון צד שכנגד.

אויף די מאכט האט אין עטליכע פאלען אין דייטשלאנד, עסטרייך א. א. אינטערווענירט און אונטערדריקט די סטודענטישע „ריבעלען". אבער אין מיינסטע פאלען האט זי זיך פערשפעטיגט און האט איינגעשטילט די עקסעסען. ווען די יודען זענען שוין געווען גוט צוקיילט און צובייגט, פער-מאכענדיג די טירען פון „אלמא-מאטערס" — פאר די בעפאלענע, וואס האבען זיך געזוכט פאר די אנפאלערס.

אין פוילען

אויף ביי אונז האבען זיך די כוליגאנישע סטו-דענטען-עקסצעסען נישט בעגנוגענט בלויז אויף די אוניווערזיטעטען, נאר אויך זיי אַרויסגעטראגען אויף דער גאס.

די מאכט האט די סטודענטישע געוואלד-טאטען בעגען יודען אונטערדריקט אין וואַרשא, קראקא, וויל נע, לעמבערג, פוילען און לובלין.

האט אבער אנגענומען אַ געפידעמישער כאַ-ראקטער די פוילישע באיקאט-בעוועגונג, און די יודישע בעפעלקערונג שמאכט אונטער דער לאסט פון אַ דאפעלטען ווירטשאפטליכען קריזיס.

דער עטאטיזם האט אַרויסגעשטופט די יודען פון די מאגאזינען. די לעצטע עטליכע דרייסיג יודען, וואס האבען נאך געהאט קאנצעסיעס אויף טאבאק הורט אין קליין-פוילען, האלט מען ביים בעווייסיגען.

אין פוילנער קאנט לאזט מען איבערהויפט נישט די יודען שטעהן מיט אביסעל בעטעל אויף די טערגער און יאהר-מערק. די היימישע כוליגאַ-נעס צוטאגען און פאגראמירען זיי.

אין רומעניען

האבען זיך די יודען איינגאנצען אָפּגעגאָרט און ענטוישט אין יאָרגעס רעגירונג, די אייזערנע גוואר-דיע האט דאָרט דאס וואָרט.

די יודען זענען „אָרויסגעשטופט גע-וואָרען פון אַלע ווירטשאַפטליכע פּאָזיציעס, וואָס האבען נאָר אַ שייכות מיט מאנאפאל. „האנדעל. דער צו איז נאך צוגעקומען דער „אַסע" פאגראם און די שחיטה אויף די זעקס מאראקער יודען.

די ווירטשאַפטליכע לאגע פון די יודען אין

ליטע

איז אויך געוואָרען קריטיש, צוליב דעם אַלגעמיינעם

פון יאהרעז, יאהרעז משה בראדערזאן

יאהרען, יאהרען —
ווער קאן דען איבערציילען
און דערציילען
דעם סודות'פולען גאנג פון אייך ?!.
ווער ווייסט דעם אנהויב אייערען
אין רעטעניש פון מעשי-בראשית,
און ווער דערגרונטעווען קאן אייער סוף ?
יאהרען, יאהרען —
מיר גייען אייך סערבייי
אין צוטרוי פון דער קינדהייט און דער יוגענד.
מיר גייען, ווי פצר'משפט'ע אין לאנגער רייה —
אויף צוריקווענס אייך מערבייי
אין חשד פון אונזער עלטער,
און איבער'חורן מעותים פון געשיכטע !
יאהרען, יאהרען —
אז ווען אפילו זי,
שעכערעזאדע,
דערציילען זאל אונז מעשה'לעך פון —
מיזעבד מיט איין יאהר,
פון פלאי-פלאים מיל,
פון גוסע נסים,
און פון בייזע וואונדער
פון דער נאטור — פון נאט
דורך אונז אויעקגעריבטע —
אוי, וועט דאס אויך נישט שטילען אונזער נייציגקייט אוראי !
וואוי מיר זעהען
אין איבערחורונג פון דער פערשריבענער געשיכטע
פארפלעקט,
איבערגעמעקט,
ווי מג'ם נאנג צום ציל פון איבער-מענש,
נאשמאלסינס זיך אַ פילגעריי צום איבער-חזיר,
פון אדם מורעמס זיך דער פרא-אדם,
וואס אילעך מאלעבאטיש און דערשראקען מכוירל
האט דערפאר אַ מין פערענטפערונג :
— איראניע פון גורל,
און פסוד,
ס'וועט יאקאש מוחל זיין אונז נאט, דער פאטער)
— יאהרען, יאהרען —
צי וועט איהר מוחל זיין,
די איבערמענשליכע פערצווייפלונג,
דעם איבערמענשליכע בטחון
פון דורות נאנצע
האפנונגסלאז פערפלאנטערטע אין שפינוועבס'ן פון תקוות
וואס מויטערהייר זיי גארען נאך אַ נס,
און ס. אַ. ס.
פון דעם געשיכטע-קבר זייער רוף אונז !.
יאהרען, יאהרען —
ווער קאן דען איבערציילען
און דערציילען
דעם סודות'פולן גאנג פון אייך !!!

פון ד"ר יזכב ווינאדסקי

ראש-השנה

אַ שיינער יום-טוב ראש-השנה ! איגאיינעם מיט יום-כפור איז דאס דער שענסטער יום-טוב, וועלכע יודען האבען נאר: דאס איז אַ יום-טוב פון חשבון-הנפש, וועלכע יודען גיבען זיך אָפּ פאר אַ גאנץ יאהר.

דער שווערער יודישער לעבען מיט זיין דאגת הפרנסה, וואס הערט נישט אויף צו געבעריען דעם מוח און צו שרעקען די נשמה; מיט זיין שטענדיגער אומ'ברחמנות'דיגער מלחמה אויף פיל מראנטען, וועל-כע איז פול מיט אזוי פיל דערנידריגונגען און עגמת נפש; מיט זיין שטענדיגער האוועניש און טומ-לען זיך אויף איין ארט — דאס יודישע לעבען פון אַ גאנץ יאהר פערוואָרפט און פערשמוצט די יודי-שע נשמה אזוי שטארק מיט קוט און מיט אלערליי שומאה-נאכען, דאס מען זעהט זי במעט נישט ארויס. גארישע מענשען מיינען דעריבער, אז זי פעהלט דעם יודען אינגאנצען אויס, דאס זי איז נאר נישטאָ!...

און די ימים-נוראים רייניגט אָפּ דער יוד זיין נשמה און הויבט אויף צום הימעל דעם איינגע-בויגענעם קאָפּ, וואס הערט נישט אויף אַ גאנץ יאהר צו זוכען אויף דער ערד... דער יוד רייניגט אָפּ ראש-השנה זיין נשמה פון אַ גאנץ יאהר מיט זיין טיפען קרישישען אריינקוק אין זיינע מעשים, רייד און מחשבות, מיט זיין חשבון הנפש, מיט זיין על חטא... דורך חרטה, דורך תשובה שטראהלט אויף דער מאראלישער כוח פון דער יודישער נשמה מיט אַ גייעם ליכט...

דאס לעבען פון דעם יודישען קיבוץ איז פור-לען פאר דעם מערגאנגענעם יאהר איז פול מיט פעהלערען, מיט זינד, מיט חטאים ופשעים... איך וויל זיך איינאיינעם מיט מיינע ברידער און מערש, מיט די יודיש' עסקים אביסעל שלאיעי על חטא...

ועל חטא שחטאנו לפניך בטפשות פה.

דאס איז אפשר די גרעסטע עבירה, וואס מען צורעדט דאס און מען צישרייבט ביי אונז! אַ גרויל נעהמט ארום: עס רעדען על פי רוב די, וועלכע דארפען שווייגען, און עס שווייגען על פי רוב די, וואס טאר[illegible] קיין מען אין תאנד נישט נעהמען; און האט אזא פארשווינדעל עטליכע מאל געריעדט און געשריבען, ווערט עי שוין ביי זיך גרויס, אזוי גרויס, אז ער געפינט שוין זיין גלייכען ערגעץ נישט. קיין פאלק זינדיגט נישט אזוי פיל מיט בטפשות פה און מיט רייד, מיט איהר ענג כער-קניפטער, מעגאלאמאניע, ווי יודען...

ועל חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת.

אַ גרויסער אומגליק איז פאר יודען די, במעט שטענדיגע חלוקי דעות, וועלכע נעהמען זיך נישט פון פערשידענע [illegible] וועל[illegible]קען, נאר פון פערשידענע אמביציעס און דעמאגאגישע שטרעבונגען. דאס שאפט שעדליכע רייבונגען, וועלכע פערשלינגען זעהר אַ גרויסען טייל ענע'גיע, וואס האט געמענט און געמוזט אנגעווענדעט ווערען לטובת הכלל... דאס איז אַ מין קראנקהאפטע דעמאגאגיע, וועלכע זאגט ארויס איהר „להיטוך" בבלי דעת, נאך איי-דער זי האט פערשטאנען, וואס איהר „געגנער" זאגט ארויס...

דעם גרעסטען „בבלי דעת" ווייזען ארויס די יו[illegible]ע פאליטיקער, במעט איטליכער יודישער „פאר-ליטיקער" האלט זיך פאר א פיהרער און אלע איבעריגע יודען — פאר נאראנים.

במעט איטליכער יודישע „פאליטיקער" אין „בבלי דעת" אליינהערשענדיג געשטימט און פער-שטעהט דעם וואָרט „יהדען", ווי: „עולם ! געהט נאך מיר נאך"! דעם שארען און דעם חורבן, וואס די דאזיגע „פיהרער" מאכען אָן מיט זייער פאנא-טישע קליזלען-פאליטיק און מיט זייער בשוגג-און במזיד-דעמאגאגיע, איז איין לשע"!... זיי מאר-כען חרוב איטליכע געווענדטע אָרגאניזאציע, אין וועלכע זיי רייסען זיך נאר איין, און רופען ארויס סוף-לאוע מחלוקת'ן... קיין פאלק האט נישט אזוי פיל דעמאגאגען און אזוי פיל בבלי-דעת'דיגע פאר-ליטיקער, ווי יודען...

ועל חטאים שאנו חייבים עליהם! ארבע מיתות בית-דין — מוזען זיך שלאגען אלע יודען וואס האבען זיך נישט בעטייליגט אין דער מלחמה פאר יודישע גאציאנאלע רעכט. קודם כל די גאנץ און האלב אסימילירטע מה"ס'ס'ינע יודעלער".

ווייטער — די יודען, וואס קעמפען נישט געגען אַ פרעמדע קולטור און בפרט געגען הרעמדע שר-לען, וועלכע מען ווארפט זיי מיט געוואלד ארויף, ווי צו פער'סמ'ען די קינדישע מוחות מיט דעם נעסט פון אנטיסעמיטיזם און אזוי ארום אפרויכען זיי פון זייער פאלק.

דעם דאזיגען על חטאים מוז זאגען אישליכע יוד, וועלכער שטיגט נישט מיט מעשים די יודישע אדער העברעאישע שולען, וועלכער שיקט זיינע קינדער נישט אין די דאזיגע שולען, און וועלכער העלפט נישט קעמפען פאר די רעכט און פאר דעם קיום פון אונזערע שולען !...

אונזערע שולען — דאס איז דער פונדאמענט פון אונזער גאנצער קולטור און פון אונזער גאנצע סאלקישען קיום. דער יוד, וואס העלפט נישט אין דעם הייליגען קאמף פאר אונזער קולטור. זאל לכל הפחות תשובה טון און אויסדריקען זיין חרטה אין דעם על חטאים...

די איבעריגע אלע „על חטאים" לאז איך אי-בער אהן פירושים.

פון משה פיינקינד

יאהרעז, יאהרעז

ליטע

אמעריקא

אין ענגלאנד

פערסיען

אין טשעכאסלאוואקיי

לעטלאנד

פערגעסענע פאקטען

פון פראפ. שמעון דובנאוו

יודען האבען שוין נישט איינמאל „ענט־דעקט" אמעריקע. חוץ יענע עהרליכע מאראנען, וואס האבען צוגעהאלפען קאלומבוסען אין זיין ערשטער אמעריקע־רייזע פלעגען יודישע וואנדערער שפעטער קומען פון צייט צו צייט אין די נאך ווייניג בעזעצטע לענדער פון דער נייער וועלט און ענטדעקען נייע וועגען פון וועלט־האנדעל, וואס האבען פערבונדען אמעריקע מיט איראפע. מעהר ווי דריי הונדערט יאהר האט זיך געצויגען די יודישע וואנדערונג קיין אמעריקע, און דאך האט זיך ארויס געצויגן, אז צום יאהר 1880 האבען אין די פערייניגטע שטאטען, קאנאדע און אנדערע לענדער צוזאמען געלעבט נישט מעהר ווי דריי הונדערט טויזענד יודען. פון יענער צייט זענען אויבער פופציג יאהר — און הייגט האבען מיר אין אמעריקע המעט פינף מיליאן יודען, אַ דריטעל פון גאנצען יודישען פאלק, ווי איז דערצו געקומען, אז אין איין האלב־יאהרהונדערט איז פון אַ מערטעל מיליאן געוואכען פינף מיליאן, דאס וועט דערצעהלען די יודישע געשיכטע, און איך האב דאס אויך בקיצור דערצעהלט אין מיין „וועלט־געשיכטע פון יודישען פאלק". דעם דאזיגען וואונדער האט געשאפען די גרויסע עמיגראציע פון מזרח־איראפע, בעזונדערס פון רוסלאנד. איך האב געהאט די זכיה שטעהן ביי דעם וויגעלע פון דער „היסטאָרישער" בעוועגונג, און איך האלט פאר מיין חוב צו איהר פופציג־יאהריגען יובל דערמאהנען דעם לעזער עטליכע פערגעסענע פאקטען פון איהר געשיכטע־טאג.

זומער 1881 אין פעטערבורג, עס האבען ערשט אָפּגעענדיגט די פריהלינגס־פאָגראָמען אין יעלי־סאוועטגראד, קיעוו, אורעס, און עס האבען זיך אנגעהויבען די קלענערע זומער־פאגראמען, אויפן עסטרייכישען גרענץ, אין בראד, האבען זיך אנגעזאמעלט די ערשטע גרופּעס היימלאָזע, און זייערע ווייב־געשריי האבען אָפּגעהילמט אין פאריז, לאנדאן, און ניו־יארק. מיר זענען געווען אין דעם רעדאקציע־לאקאל פון דער „יודישער־דייטשער וואכענשריפט" „אוסטריע" און געשמעקט וועגען די יידעות, וואס פלעגען אָנקומען פון דער גאנצער וועלט. די שפאנישע רעגירונג וואס פלומרשט יודישע וואנדערער צוריק אין יענעם לאנד, וואס האט זיי אמאל מע׳שריבען, עס איז דא אַ האפענונג, אז דער מערקישער סולטאן וועט לאזען יודען קאלאניזירען פאלעסטינע, און דער „וויל לאוט זיך דער דערשראקענער עולם לויטען קיין אמעריקע. די פראנצויזישע „אליאנס איזראעליט" אין פאריז האט זיך מעראיבמערעסירט מיט דער פראגע און איז גרייט שטיצען די יודישע קאלאניזאציע אין אמעריקע. די „אוניאן פון אמעריקאנער יודישע קאנגרעגאציעס", האט אין איהר קאנטערענץ אין שיקאגא (יולי 1881) אָנגענומען אַ בעשלוס זאמלען געלד אויף בעזעצען יודישע עמיגראנטען פון רוסלאנד אין קאנזאס און נעבראסקע — צוויי שטאטען פון דער גרויסער אמעריקאנער רעפּובליק, וואו עס איז דאָ פיל פלאץ פאר ערד־ארבייטער־קאלאניעס און לאנד־ווירטשאפטליכע פעלדער.

אזוי זיצען מיר, אַ חייפעל אינטעליגענטען, אין פעטערבורג און ביי אַלעמען עגבערט אין מוח די פראגע: וואוהין? איך בין געווען דער יונגסטער אין דער חברה אין דער „ליטעראטור", וואס האט גע־פיהרט די אָפּשיילונג „אוסלאנד־כראניק" אין „ראַ־סוויעט". איך פלעג דאָרטען צונויפשטעלען אַלע יידעות, אויך וועגען דער עמיגראציע־בעוועגונג און בין געווען גענוג בעקאנט מיט דער לאגע; דאס האט מיר צוגעגעבען מוט אַרויסצואָגען מיין מיי־נונג אין דער קאמפליצירטער פראגע אַלס איינער פון די ערשטע, אין אַנ׳ארטיקעל „די טאג־פראַ־גע" („וואפראס דניא", אין „ראזסוויעט" נומער 34—35, אין אויגוסט 1881). כ׳האב פעסטגעשטעלט אז די עמיגראציע קיין אמעריקע האט זיך שוין אָנגעהויבען; פערמעגליכע פאמיליעס פון דרום־רוסלאנד זענען שוין אַוועקגעפאהרען אהין מיט האמבורגער שיפען. און אַרימע מאסען וואַרטען אויף די גרעניצען ביז מען וועט זיי געבען די מעגליכקייט איבערוואנדערען. שפאניען אבער און פאלעסטינע זענען נאָך אַ פראַיעקט, וואס איהם איז שווער אויסצופיהרען. אויב עס וועלען זיך אָפּילו בעשטעטיגען די יידעות וועגען דעם גוטען ווילען פון דער שפאנישער רעגירונג (שפעטער איז דער־פון טאקע גאָרנישט אַרויסגעקומען). לויגט אונז נישט געהן קאלאניזירען אַ לאנד מיט אַנ׳אפּגע־שטאנענער קאַטוליישער בעפעלקערונג מיט אַנ׳אָרימער קולטור און אַ זעהר שלעכטע ווירטשאפט, וואס איז שייך פאלעסטינע האב איך אויך אַרויס־געזאגט אַ געגאטיווע מיינונג, ווייל איך בין דאן געווען אונטער דעם איינדרוק פון די בעשוויטער־גען, וואס האבען זיך געווידמט אין סמאלענסקינס „חשחר", וועגען די ווילדע פרומע מאנאטיקער אין ירושלים. וואס האבען נישט דערלאָזען יודישע קינדער לעבען זיך אין די מאָרגענע שולען פון פאריז „אליאנס". אין אַ לאנד פון יודישע מאָר־נאכען, וואס האלטען ע׳ד־אַרבייט פאר אַ נידער־ריגע גוי׳אישע בעשעפטיגונג, קען מען נישט שאַ־פען פרייע קאלאניעס מיט אַ מאָדערנער קולטור לצו יענער צייט זענען נאָך נישט געווען די יובנע לייט פון מילו, וואס זענען געקומען מיט אַ יאהר שפעטער און האבען מאַקע געמוזט אויסהאלטען אַ שווערען קאמף מיט די פרומאקעס פון אלטען ישוב). דערפאר בין איך געשטאנען שטאָל און אייזען פאר אמעריקע, וואס מיר, די ראַדיקאלע יוגענד, האט הויך געשעצט ווי די פרייעסטע רע־פּובליק אין דער וועלט. דאָרטען וועלען בליהען יודישע קאלאניעס, וועלען אויסוואקסען יודישע פער מעס, און אַ נייער דור יודען וועט בעווייזען דער גאנצער וועלט, וואס מען קען אויסטון אין אַ לאנד פון בירגערליכע פרייהייט.

דאס אַלץ איז, פערשטעהט זיך, געווען צו טע־אָרעטיש און עלעמענטאר, ווי עס האט געפאסט פאר אַ באָר יונגען אידעאַליסט, וואס האט אַלע זיינע מעוויזען אַרויסגענומען פון אויבערגעליעמע ביבע׳. צו יענער צייט האבען מיר אפילו געהאט אין זינען נישט אַ מרייטע עמיגראציע, נאָר אַ לאנד־ווירטשאפטליכע קאלאניזאציע, — דעם טרוים פון אַלע משפילים, וואס האט אין דעמאָלביגען יאהר בעפיהרט קיין אמעריקע די ערשטע גרופּע פון „עס־עולם". און דאך, ווען איך דערמאָהן זיך אַן יענעם אמעריקאנישען ענטוזיאזם אונזערען, דוכט זיך מיר, ווי עמיץ האט אונז אונטערגעזאגט, אז אין אַ צייט אַרום וועט אין אמעריקע אויסוואקסען אַ גרויסער יודישער צענטער. דאס האט דער גייסט פון דער יודישער געשיכטע גערעדט „מי׳ עוללים וקטנים", מיט׳ן מויל פון ליטעראַרישע קינדער.

מיר געדענקען זיך, אז איך האב אין יענעם אַרטיקעל געוואָלט בעווייזען, אז מיט דער צייט וועלען אפשר די יודישע עמיגראַנטען קענען טאָ־פען אַ מעהרהייט פון דער בעפעלקערונג אין אַ ווייסען, וועגיג בעפעלקערטען שטאט פון אמעריי־קע, און דאן וועלען זיי האבען אַ ברייטע אויטאָ־נאמיע, לויט דער אמעריקאנישער קאנסטיטוציע. איצט האב איך דרעם דאזיגען געדאנק געווכט אין דעם אַרטיקעל און האב איהם נישט געפונען; מסתמא האט איהם דער רעדאקטאר (מאַרק וואַר־שאווסקי) אויסגעשלאָסען, אַלס צו דריסטע און נישט פאסענדיגען פאר דער צענזור פון יענער צייט.

נאָך מיין אַרטיקעל האט זיך אָנגעהויבען אַ פאלעמיק וועגען דער פראגע: וואוהין? איך גע־דענק, אז מיט מיר האט פאלעמיזירט דער שפעטער דיגער חובב־ציון, ד״ר שלאָסשניקאוו; דערנאָך האט זיך אָפּגערופען לעזאנדע און נאָך איהם האט דער „ראזסוויעט" אָפּגעדריקט דעם בעריהמטען אַר־טיקעל פון ליליענבלום: „די אַלגעמיינע יודישע פראַ־גע און פאלעסטינע", וואו ער האט בעגרינדעט די אידעאָלאָגיע פון חיבת־ציון (אין אָקטאָבער־נאָוועמבער 1881). אין די ווינטער־חדשים 1881—1882 זענען די יודישע צייטונגען געווען פול מיט אַרטיקלען אונטער דעם טיטול: אמעריקע אָדער פאלעסטינע? אין פריהלינג 1882 זענען שוין גע־שטאנען אייגע געגען די אַנדערע צוויי אָרגאַניזאַ־ציעס: דער אמעריקאנער „עס־עולם" און די פאר־לעסטינער „מילו".

אזוי האט זיך אָנגעהויבען די גרעסטע אינער־וואנדערונג אין דער יודישער געשיכטע פון אַנ־הויב נישט אזוי שטארק, פון צעהן ביז דרייסיג טויזענד עמיגראנטען יעהרליך קיין אמעריקע, שפע־טער (נאָך דעם קישענעווער פּאגראם) צו הונ־דערט טויזענד. און וואס האט זיך אין פופציג יאהר אַרום אויסגעלאָזען? פינף מיליאָן יודען אין אמעריקע און קוים אַ פינפטעל מיליאן אין פאַ־לעסטינע! אפשר וואלט פאר דער יודישער נאציע געווען בעסער, ווען עס וואלט אויסגעקומען כעי־קעהרט: פינף מיליאָן אין ארץ־ישראל און אַ פינפ־טעל מיליאָן אין אמעריקע. מיר וואָלטען אויצט געהאט אַ שטארקען יודישען צענטער אין אונזער היסטאָרישען לאנד און וואָלטען נישט געדאַרפט מורא האבען, נישט פאר אונזער פיינד. די שראַ־בער, און נישט פאר אונזערע עגלישע „פריינד" אבער אויב די היסטאָרישע נישוועגדיגקייט האט געבראַכט צו גאָר אַנדערען רעזולטאט, מוזען מיר פאר איהר דעם קאָפּ בויגען און אנערקענען, די גרויסקייט פון דער בעוועגונג, וואס איז געווי־רען געוואָרען אין ווייטאָגען מיט פופציג יאהר צוריק.

דאס בעוואוסטזיין, אז מיר האָבען אין פופ־ציג יאהר געקענט שאפען אזא מעכטיגע וועלט־קראפט, ווי דאס אמעריקאנישע יודענטום, פע־שטארקט אונזער גלויבען אין אונזער אייגענע מו־חות און די אייביגע שפונגס־קראפט פון אונזער אַלס נייעם פאלק.

כ׳לאך פון שטן!...

איבערגעגעבען פון א לאדזער „מאגנאט"

פון י. אָבערזשאנעה

הא, הא, הא, מיר איז וואוהל, מיר איז גוט. איך בין אַ גליקליכער מענש — כ׳לאך פון שטן!

אמאָלטיגע צייטען, ערב ראש־השנה, האט אויף מיר די הויט געציטערט, אַ קלייניגקייט אזא יום־הדין, הען די פיש און וואסער זיטערען! ווען מ׳־מאַכט אַ חשבון־הנפש, און „אויבען" ביים „גריגעס שיש" שטעהט דער שטן ימח־שמו און איז מקטרג — אַ שווער פלעגט מיר אַדורכגעהן דורכ׳ן לייב.

אי, האב איך עס געהאט געבראָטענע צרות פון דעם שטן! אויף שריט און טריט, וואו איך האָב מיך נאָר אַ קעהר־געטון, האָב איך איהם געהאט ביי דער זייט. אומעטום איז ער געווען מיין בעל־יוצץ. אין אַלע מיינע עסקים האט ער פריינגע־שטעקט זיין נאָז. אַ גאַנצער דעה־זאָגער איז ער געווען ביי מיר, אַ גאַנצער בן־בית געוואָרען ביי מיר אין שטוב, נישט אָפּצואָגען זיך געווען פון איהם, פון דעם ימח־שמו׳ניק!..

און דערביי איז ער געווען אַ געוואַלדיגער עצות־פנים; וואס איך האָב געזאָגט, האט ער גע־זאָגט פערקעהרט; האָב איך געזאגט: בלוי, האָט ער געזאָגט גרוי, האָב איך געזאָגט: טאָג, האָט ער געזאָגט: נאַכט. און ווער, מיינט איהר, האָט אויסגעסיהרט? — ער, דער שטן!...

הערט, יודען, וואסער געבראָטענע צרות, איך האָב פון דעם בחור געהאט אויסצושטעהען:

ווי איהר ווייסט בין איך פאר דער מלחמה גע־ווען אַ׳ענגי יאביון מגוזלו — אַ דלות אויף זיבען פאלעס, הייסט עס. איך בין מיר געווען אַ מלמד, האָב מיר געקגעלט מיט מיינע תלמידים, אין ב״ה גנמאַכט דאָס אמת׳ע „לעבען"...

איז דאך אויסגעבראָכען אַ מלחמה׳לע, פאַניע האָט זיך געשלאָגען מיט׳ן פראָס. מהאט געגעסען ברויט־קאַרטען און סעריסען מיט קויהלען־קאַר־טען — אין יענער צייט, האָט זיך צו מיר צום ערשטען מאָל געיאוועט אַזאַ דער דאָזיגער „סוחר", דער שטן.

— משה מאיר — האט ער מיט מיר גענומען אייב׳שענה׳ען — וואָס וועט דיין שוואַרצער סוף זיין? אַלע מלמדים זענען געוואָרען פאַבריקאַנטען פאָהרען אויף קאַשטען און רערען „ייטש" און דו ליגסט אין דער אדמה! פאַר׳וואָס זאָלסטו נישט ווערען אַ פאַבריקאַנט מיט אַלע מלמדים צו גליך, און רעדען דייטש, פאַרוואָס?

— וואָס הייסט „ווען" אַ פאַבריקאַנט — און מסף? — אזוי האָב איך געפרעגט מיין בעל־יוצץ, דעם שטן.

— כא, כא, כא, — האָט ער זיך צולאַכט — שוטה בן פיקהאָלץ, וואָס דו ביזט! ווער מיר מסף און וואָס מיר כסף — אַ פינגער האָכט, און דאָס איז געגוג! אָטאָ די אַלע, וואָס דו זעהסט פאָהרען אין די קאַשטען און רעדען „ייטש" — די אַלע זענען געוואָרען „מאַגנאַטען" זאָ׳ מיט׳ן... פינגער — איין שרייב אויף אַ וועקטעלע, הוק, שטוק און דו ביזט אַ פערטיגער מיליאָנטשיק!...

און ווער, מיינט איהר, האָט אויסגעפיהרט? — אַוודאי ער; איך האָב אַ שרייב־געטון מיט דער סערער, הוק, שטוק און... דאָ הייבט זיך אָן מיין אומגליק:

פון דעמאָלט־אָן, בין איך שוין נישט, זיינע פטור געוואָרען. ער האָט זיך צו מיר צוגעקלעבט נהו אַפּליג צו אַ האָגיג־שייגעל.

האָב איך געהאט אַ געשעפט מיט סחורה, האָט ער מיט מיר איינגע׳שענה׳ט: זעה׳ נאָר, משה מאיר, פאַרוואָס זאָלסטו נישט האָבען אַ פאַבריק מיט אַנ־אייגענעם „פייסער"! האָב איך שוין געהאט אַנ־אייגענעם „פייסער", האט ער זיך צו מיר צוגע־שעפּעט: משה מאיר, טי פאַסט דאָס פאַר אזא „מאַגנאַט" ווי דו זאָל זיין אַ לאקאַטאַר ביי יע עס? פאַרוואָס זאָלסטו אַליין נישט זיין אַ „נאספּא אזש", און די לאקאַטאָרען זאָלען דיי געבען „ז׳גורי"? האָב איך שוין געהאט אַנ׳אייגען הויז און די לאקאַ־טאָרען האָבען מיר געגעבען „ז׳גורי" (אין קאָפּ אַריין), האָט ער ווידער מיר געהאקט אין קאָפּ אַריין: משה מאיר, סאַרע „נאַספּאַראַזש" ביזט דו? אַנדערע „נאַספּאַראַזשעס" ליגען גאַנצע טעג אין די „סאַנדעס" און וואַרפען אַרויס די לאקאַטאָרען, פאַר דאָס ליגסטו נישט אין „סאַנד" — וואָס׳ע „נאַס־פּאַראַזש" ביזט דו!?...

איז אַ יאָר געקומען נאָך אַ נדבה, האט ער מיר גענומען ציטען ביים ע׳מעל: משה מאיר, איך הייס נישט. ווארף זיי אַרויס די שלעפּערס, און זאָלען זיי געהען צו אַלערע שוואַרצע יאָהר. איז גע־קומען אַנ׳אַרימער קראַנקער קרוב נאָר אַ גמילת חסד, האט ער זיך געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט: משה מאיר, וואָרף איהם אַראָפּ פון אַלע טרעפּען, דעם דאָ־מאָיעדניק, קויף בעסער אַ ריגל פאַר דיין קיילע ריזולען.... איז מען געקומען נאָר אַ שפּענדע פאַר „לינת הצדק", האט ער מיר גע־געבען אַ פערטיגען תירוץ אין מויל אַריין: זאָג, אַז דו גיסט נאָר פאַר „לינת החולים". איז מען גע־געקומען פון קימפּעטאָרען־קליניק, האָט ער מיך געהייסען זאָגען, אַז איך גיב פאַר „חבסת בלה" — אַ גביר, האט ער מיט מיר איינגע׳שענה׳ט, כאָר נישט האָבען קיין הארץ — אַ הארץ איז געמאַכט געוואָרען פאַר אַנ׳אַרימען. אַ גביר מוז שטאַטט דעם הארץ, האָבען אַ שטיין — אַזוי האָט ער מיך געלערענט, און איך האב איהם געפאָלגט.

בין איך געפאָהרען אין באָר אַריין, האָט ער מיר ווידער געגעבען אַ לעקציע: משה מאיר, האט ער געוואָגט. וואָס שלאָסטו אין אַנגעטעכן, וואָס!? פליסט דען אין דיינע אָדערען יאַגדע־זאָפט?.. שעה גערע יודען פון דיר, אַז זיי קומען אין באָר אַריין זענען זיי אויך נישט קיין גרויסע צדיקים... פאָלג מיך, משה מאיר... און איך האָב איהם געפאָלגט.

און אפשר מיינט איהר, אַז בלויז צו מיר האט ער זיך צוגעקלעבט? — אויף מיין יודענע האט ער אויף געהאַט אַ שליחה; דאָס ערשטע האָט ער איהר געגעבען צו פערשטעהן, אַז פאַר די משה מאיר׳ע פאַסט נישט קיין שייטעל, און מיין יודענע האָט איהם געפאָלגט — אַראָפּ מיט׳ן שייטעל!...

— וואָסערע נאָמען — האט ער אין איהר אַריינגעערעדט, איז קיילע ריזעל? און מיין יודענע האָט איהם געגעבען גערעדט, און פון קיילע ריזל איז געוואָרען — קאַ־אַלא ראָזאַליא...

— און וועלכע „אַמע" רעדט עפּעס „זשאַ־בען" און מיין יודענע האט איהם געפאָלגט, און די דינסטע געזומען שעלטען „זאָ האָלסקו", אָהן „פּשאַקרעוו" און אָהן „כאָליע״א", האט זי זיך נישט געריהרט...

אזוי האט זיך מיין יודענע נישט גע׳ריהרט אָהן איהם: ביי דער שניידערין אויסקלויבען אַ „מאַ־דעל", האט ער אַ דעת געוואָגט וועגען דער גרויס פון דעקאָלט. איז זי געגאַנגען אויף אַ „חויף" לטובת אַ „וואוילשעטיגען צוועק", איז ער געווען איהר „געזעלשאַפטס־ליידער". בין איך אַוועקגעפאָהרען אויף עטליכע וואָכען פון דער היים, האָט ער איהר געגעבען „עצות", ווי אַזוי זי זאָל זיך נישט „גוד־זשען" — און מיין ווייב האָט איהם געפאָלגט...

נו, איז אַ וואונדער, וואָס איך האב ע״ב ראש־השנה געצייטערט פאַר׳ן יום־הדין? אַז איך האָב הערמאָהנט אין דעם שטן, האָב איך געצי־טערט ווי אַ פיש אין וואַסער.

דאָס איז געווען אמאָל. אַמאָל האָב איך גע־ציטערט פאַר׳ן שטן. איצט אָבער לאַך איך פון איהם.

פאַרוואָס איך לאַך איצט פון איהם? ווייל ער האָט צו מיר מעהר נישט קיין שליטה.

פאַרוואָס האָט ער מעהר צו מיר נישט קיין שליטה?

ווייל ער האָט נישט צו וואָס: די סחו׳ה, האט דער „סקאַרב" צוגענומען פאַר שטייערען. דעם „פייסער", האט דער קאָמאַרניק, ס׳הויז האָבען די בעלי־חובות. מיין ווייב האט זיך איבער׳געזען מיטן שייטעל, ווייל זי האָט נישט קיין געלד פאַר׳ן פריי־זיער. זי רעדט שוין צוריק יודיש, שעלט שוין נישט די דינסטען „פּאַ פּאַלסקו", און הייסט שוין צוריק קיילע ריזעל, און איצט, אַז דער שטן קומט צו מיר, ענטפער איך איהם: „פעטע", אַ שאָר די טרהה — „גיעמז מאָצא"!...

הייגטיגען ערב ראש־השנה, פיהל איך מיך שאַקע גליקליך, מיר איז וואוהל, מיר איז גוט — איך לאַך פון שטן!

אין לי מה לעשות עם הכסף הזה

(לאחר מלחמת העולם)

אמר לי אדם עשיר, אמר לי אדם עשיר: אין לי מה לעשות עם הכסף הזה.

הכסף הזה הוא מלחמה, הוא מלחמה, אמר לי אדם עשיר. אמר לי: אין לי מה לעשות.

אמר לי: תראה, אל תבוא אלי, אני מבוקר רחוק.

אמר לי: אל תלך לבית־הכנסת, שם אין מקום לכסף הזה.

אל תלך לבית־הספר, שם אין מקום לכסף הזה.

אל תלך לבית־הרפואה, שם אין מקום לכסף הזה.

אל תלך לבית־הקברות, שם אין מקום לכסף הזה.

אל תלך לבית־הכלא, שם אין מקום לכסף הזה.

הכסף הזה הוא מלחמה, הוא מלחמה, אמר לי אדם עשיר.

לא אוכל לבוא אליך

לא אוכל לבוא אליך, אמר לי אדם עשיר, אמר לי אדם עשיר.

אמר לי: אם אבוא אליך, אבוא אל בית־הכנסת, אבוא אל בית־הספר, אבוא אל בית־הרפואה, אבוא אל בית־הקברות, אבוא אל בית־הכלא.

אבל לא אבוא אליך

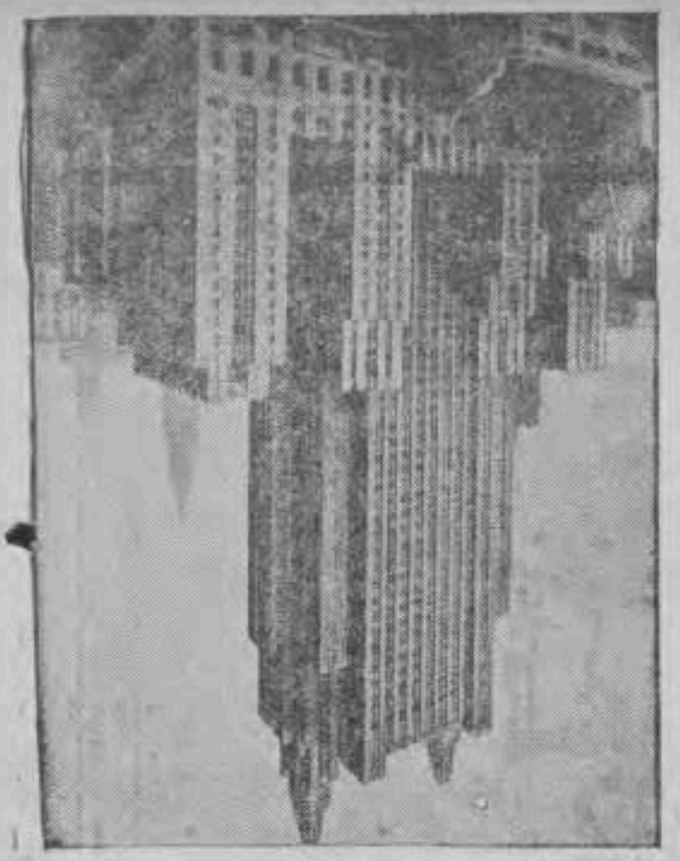

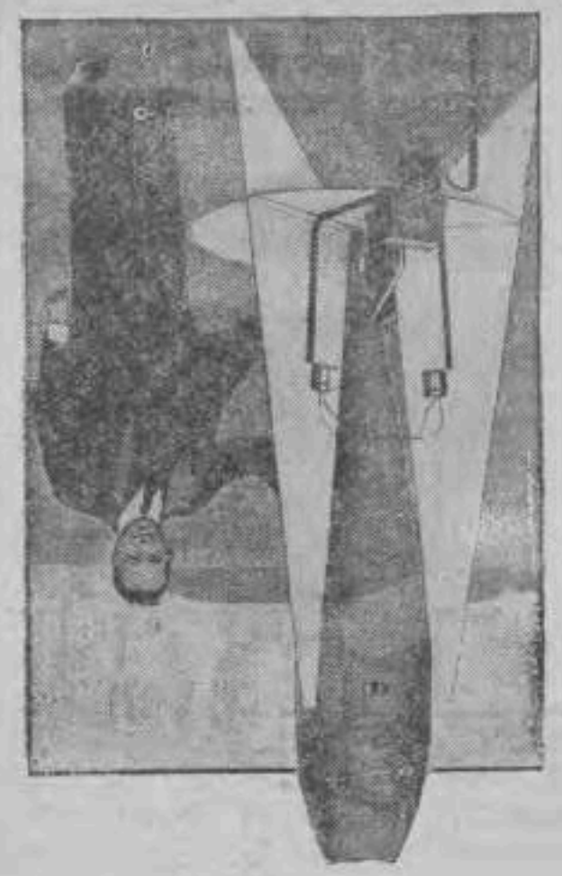

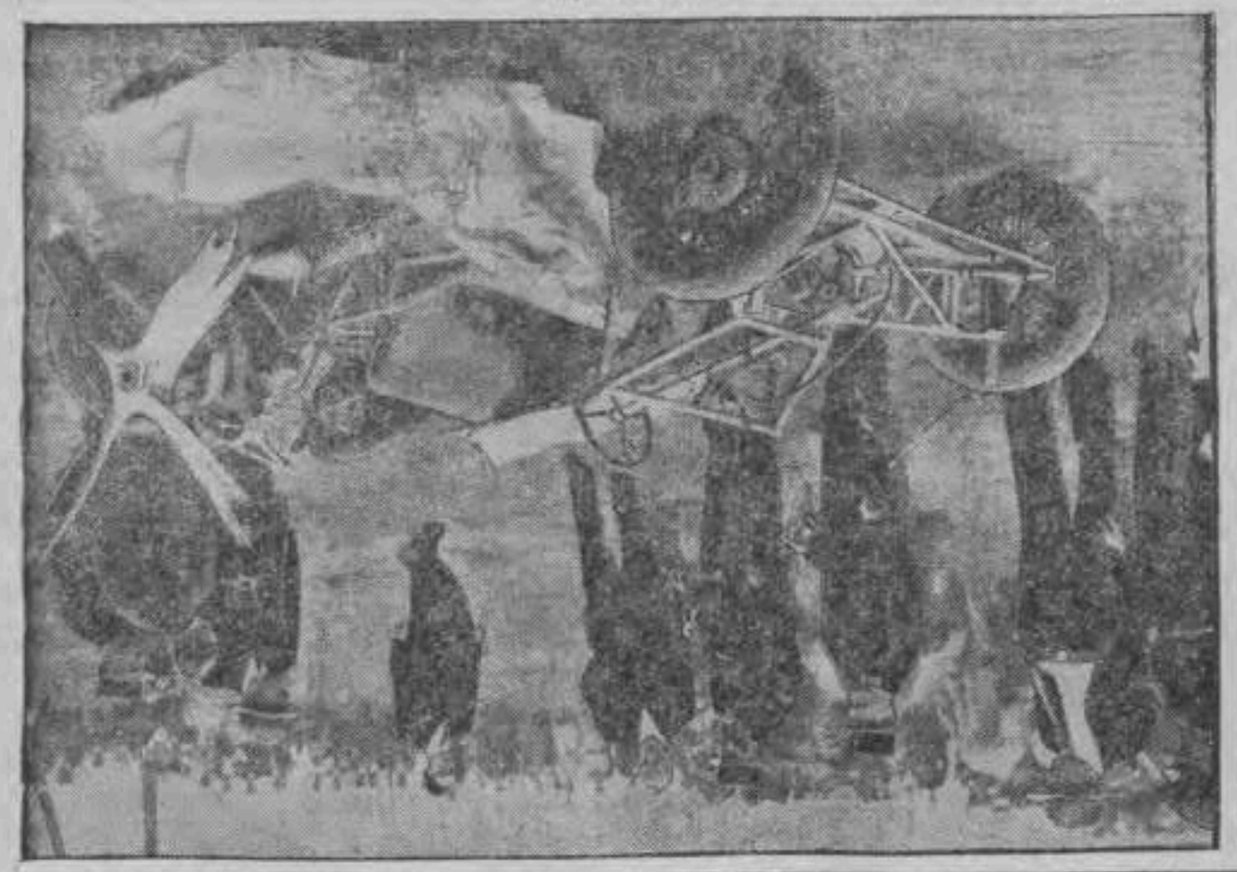

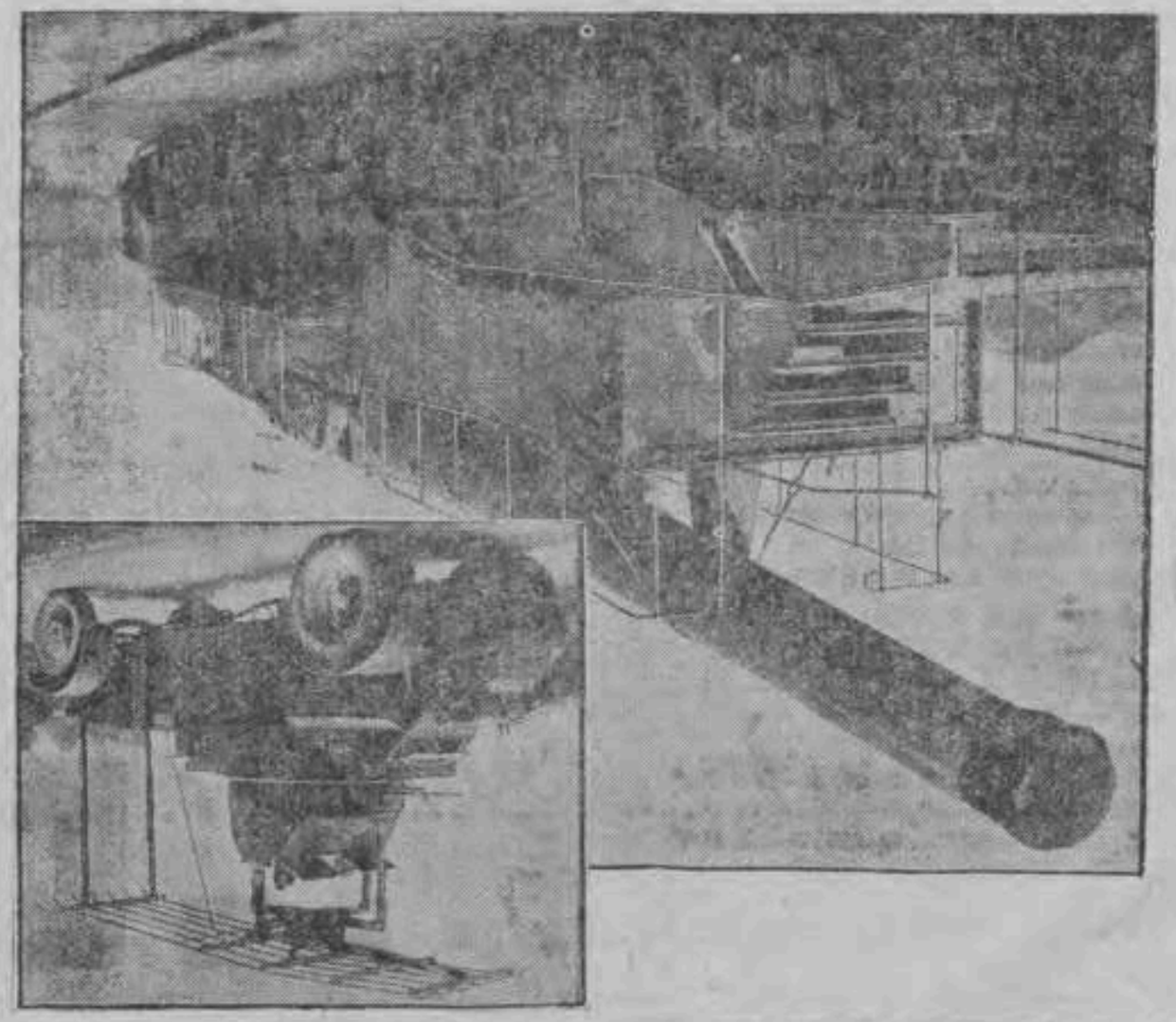

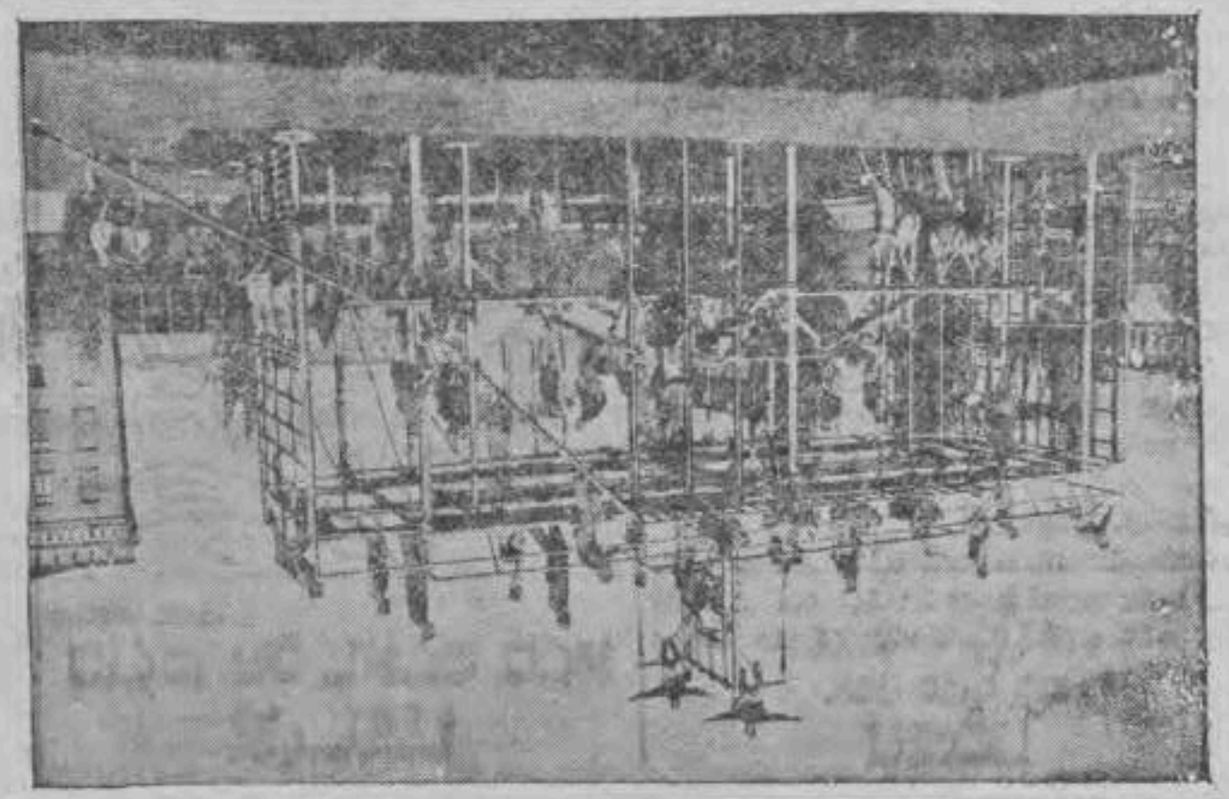

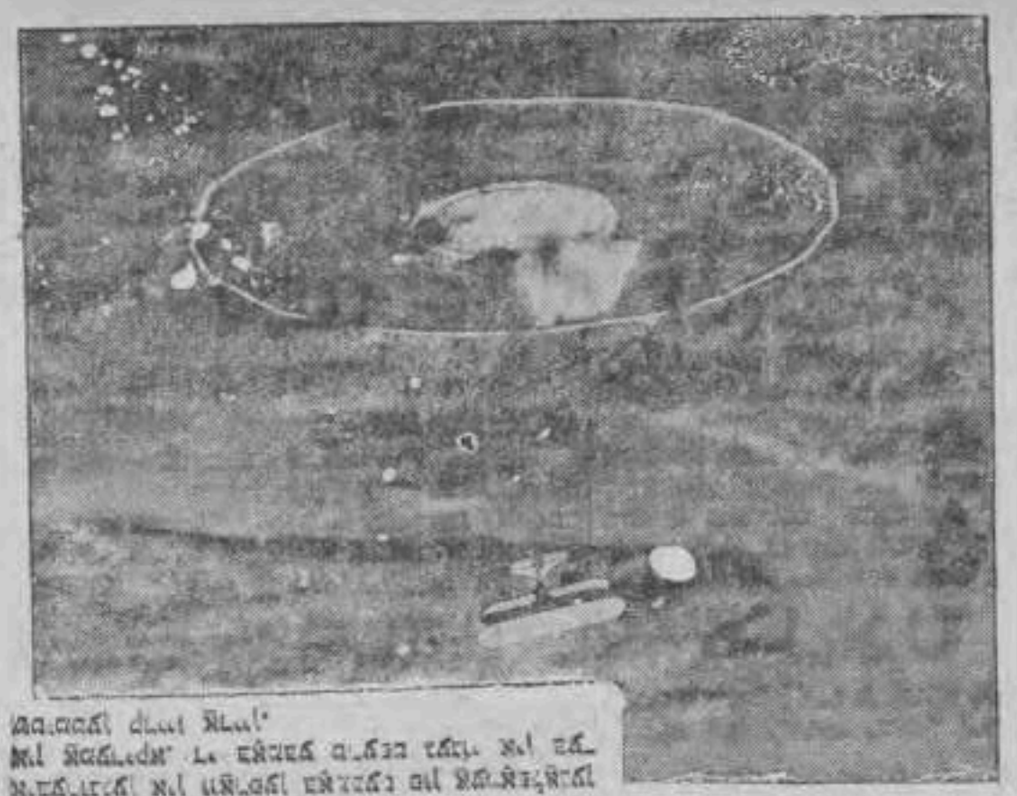

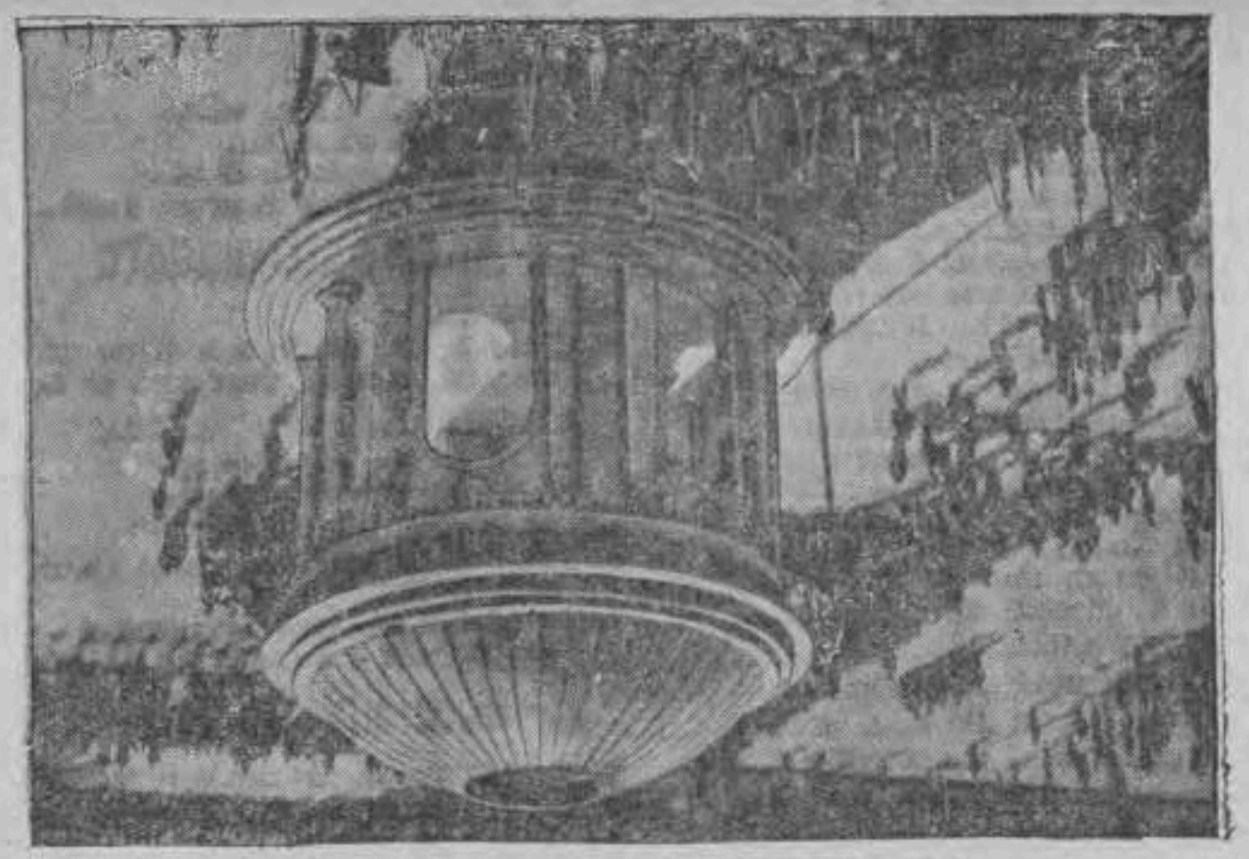

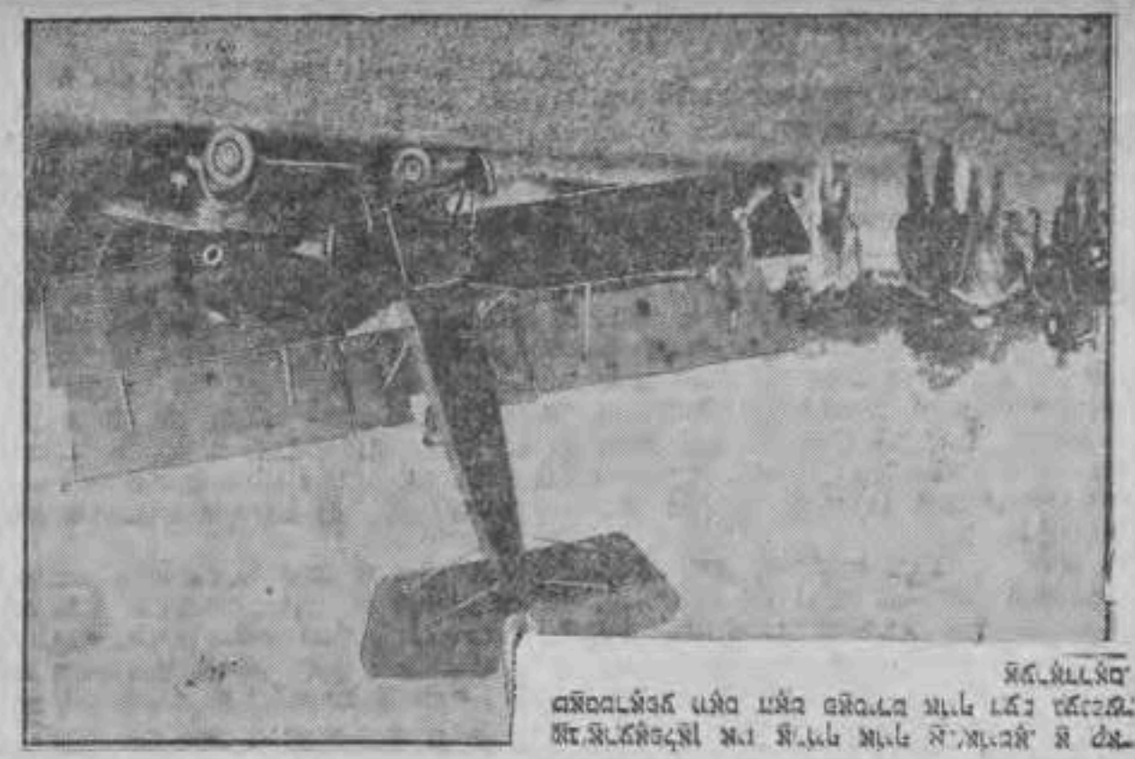

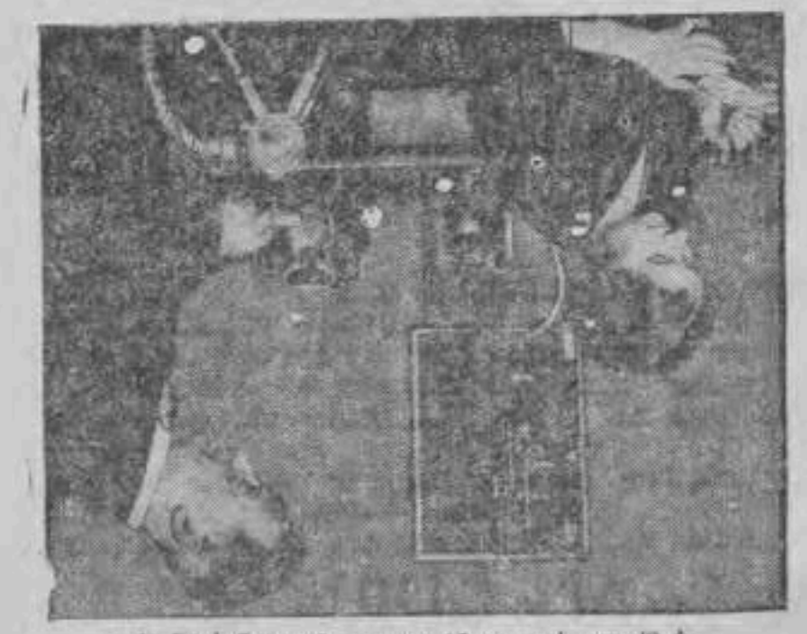

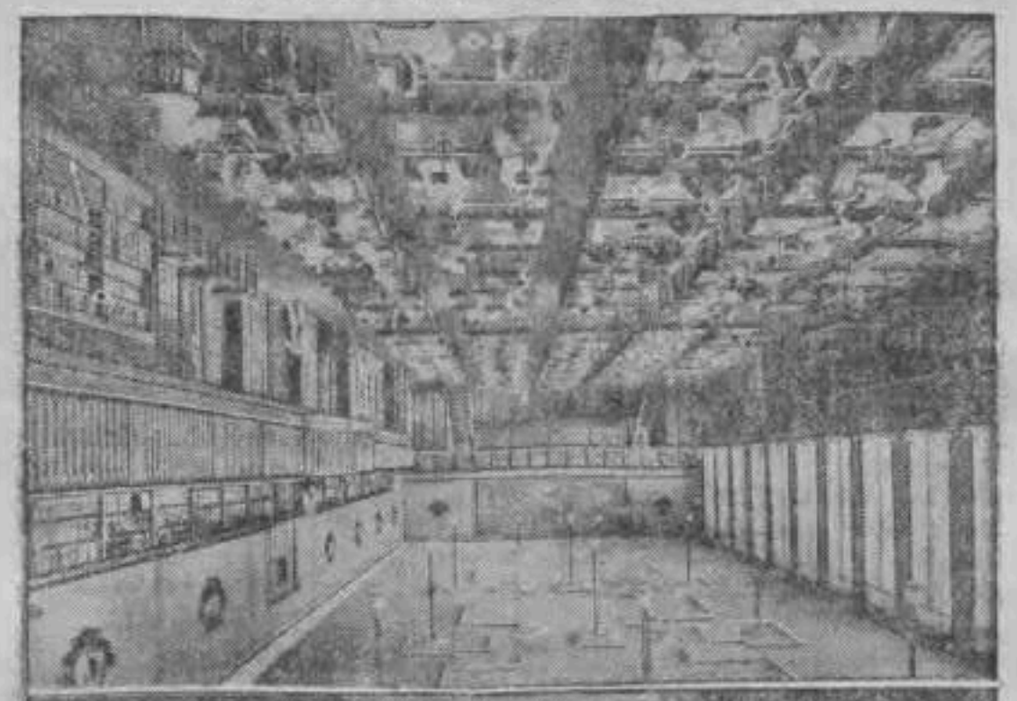

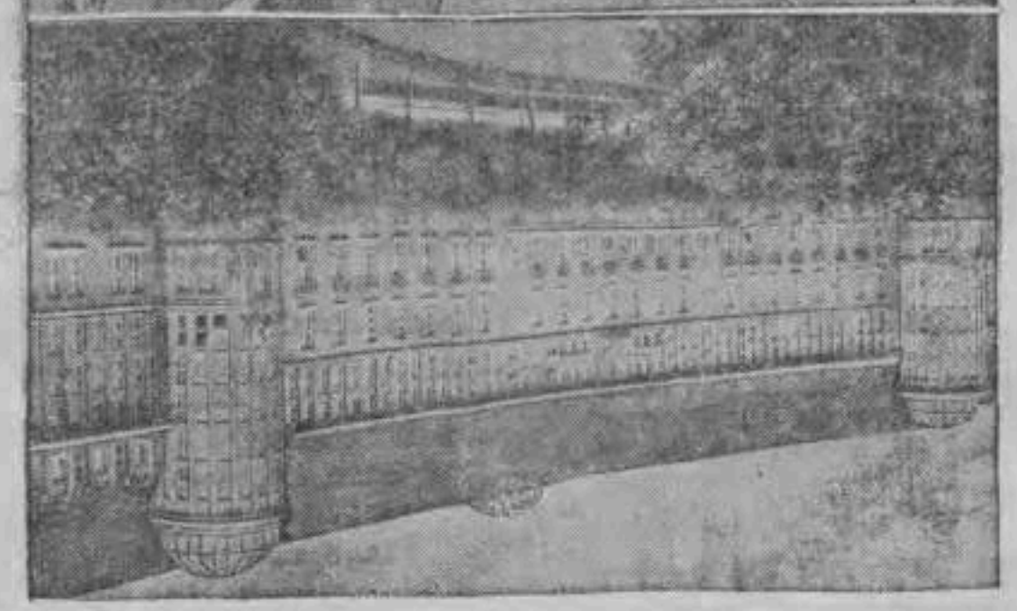

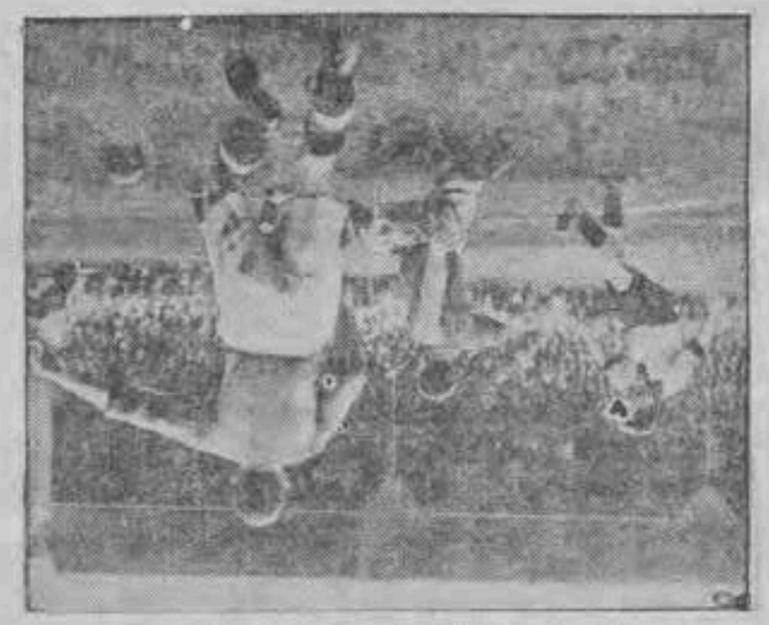

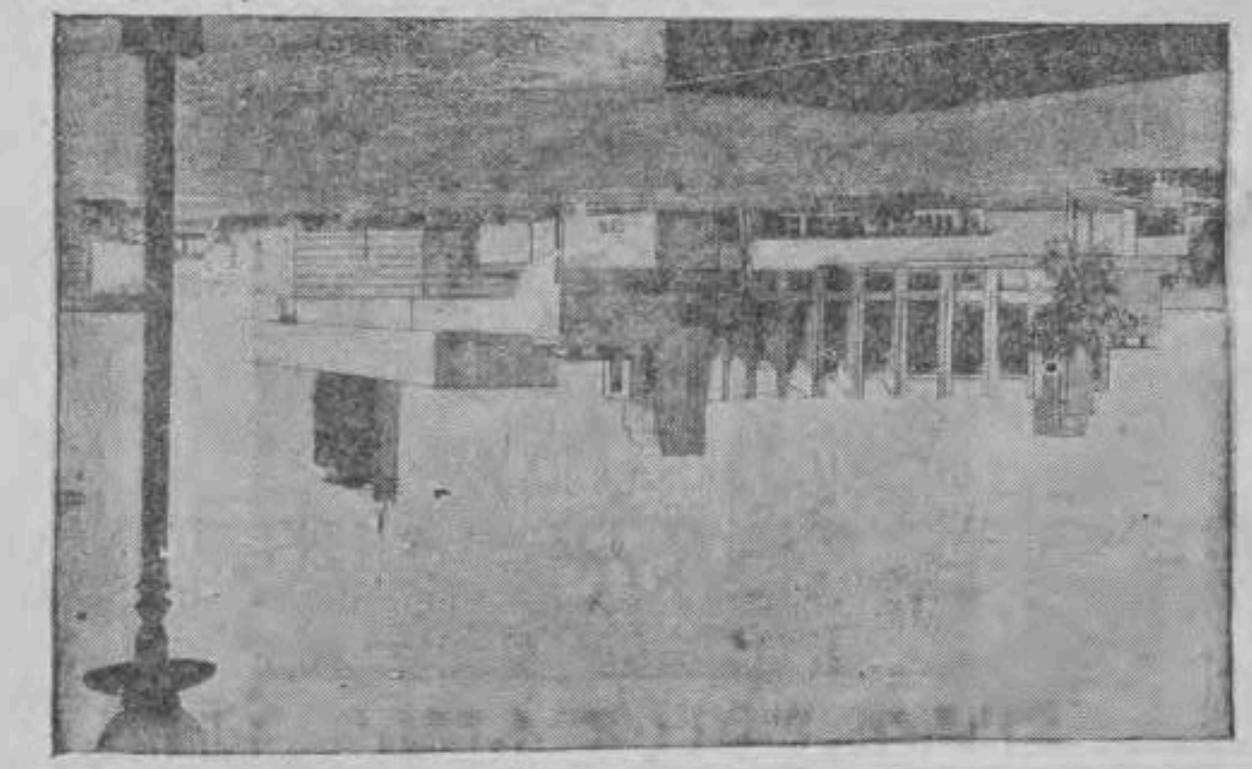

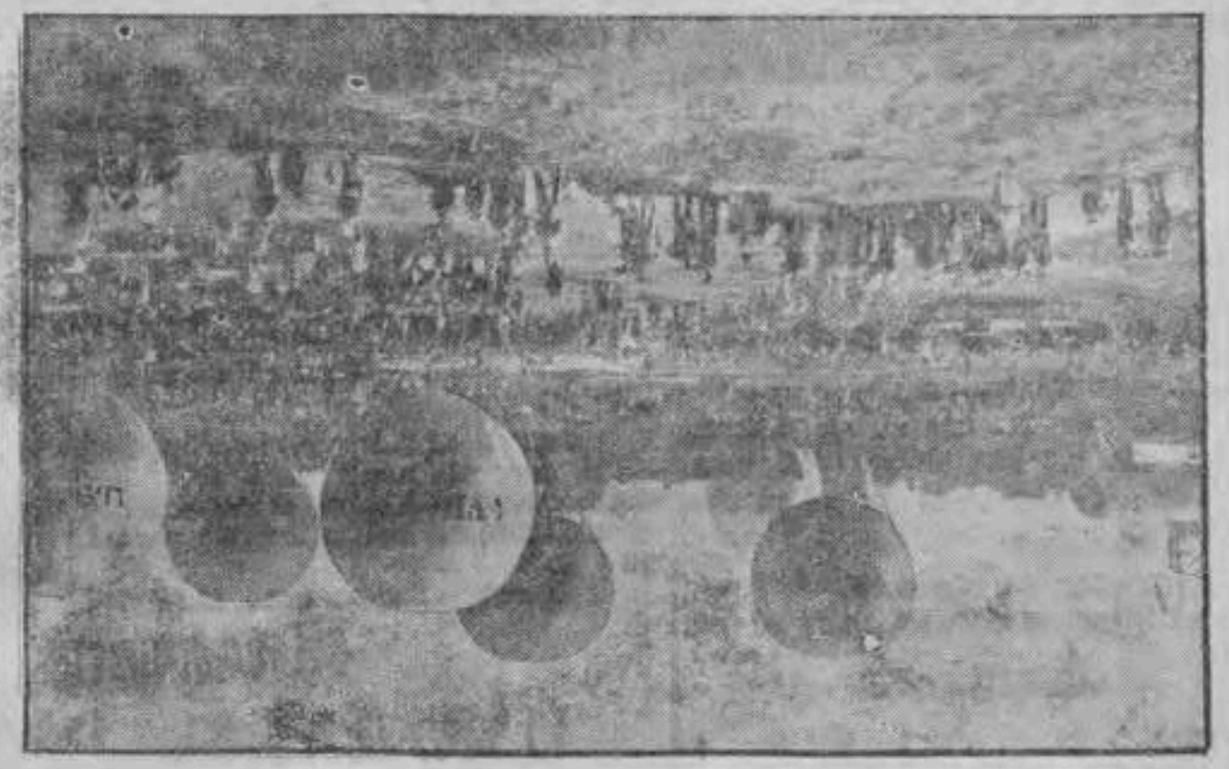

אלף: אין לנו כאב — לאינטלקט־בעבל!

לבל אפיקלס

—:oic:—

אם אי לי אמר לה: "לה מי מאמר בעמ־
מעמיד..." אמיקיה לו אינו אינו מאמרו: מי
אבון אינו אי מאמר. אינטרמה לי מבמ־אי
אינו לבו אינדיע' אי אי. אמר מי: בחינה'"
מה ז אינדי אינד אינד אי: בחינה
מאמר אינו."

— מבמאה אי.' אי אי. בעמה המה: אי אינו
אינד.' המה מה מאמרמה מעיל אינו אמר;
אי." אמיה אי לאי: מאמר' בחינה. אמאי
אי אינדיע: אי. בעמה המה אי אינו אמיה;
אי אמר אמאי; — מבמאה אי.' אי אי. אי
אמאי' אי לא. אמר' מה: מבמאה המה אינבע
אי. לי אינו אינ אמיה אינדיע אי אי אי אי
אינ אמיה אי אי אינדיע אי אי אי אי אי אי
אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי
אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי אי
אי אי אי אי אי אי אי אי

ונתנה תוקף

פון הרב דוד יארמאן

אין יאָהר א׳ לאלף הששי (1240) איז פעראַמאָסט געוואָרען דער שטרמישער, הייליגער פיוט „ונתנה תוקף״, וועלכער ווערט מיט גרויס מורא ופחד, מיט געוויין און געשריי, געזאָגט ראש־השנה און יום־כפור ביי אַלע יודען.

ראש־השנה שנת תרצ״ג ווערט 692 (זעקס הונדערט און צוויי־און־זיבעציג) יאָהר, ווי דער „פיוט „ונתנה תוקף״ איז פערפאַסט געוואָרען דורך דעם גאון צדיק יקדוש רבינו „אמנון״, אַ תלמיד פון רבינו קלונימוס בן רמינו משולם.

רבינו אַמנון איז געווען אין זיין דור דער גרעסטער תלמידיסט, דער גרעסטער גאון און צדיק, אויך האָט ער בעויצט הויכע וועלטליכע בילדונג, און האָט געשמט אַלס חכם. דער קליגסטער אין זיין דור איז ער געווען. ער איז גערופען געוואָרען ר׳ „אמנון חכם״. אויך איז ער געווען אַ הייסער יודישער פאַטריאָט, ער האָט ליב געהאַט ארץ־ישראל, האָט פערפאַסט פערשיידענע טרויעריגע לידער אויף ציון. ער איז געווען דער איינציגער יודישער גרעסטער דיפלאָמאַט און פאָליטיקער אין זיין צייט. אַלע שרים, פירשטען האָבען איהם געהרט און רעספעקטירט, דער קייסער פון מאינץ האָט איהם זעהר געשעצט, ער פלעגט פערשיידענע דעם יודישען כבוד, ער פלעגט פאָדערען די רעכט פון יודישען פאָלק, ער פלעגט בעצייען דאָס יודישע פאָלק פון פערשיידענע שטייערען און לאַסטען דורך זייגע געניאַלע פעהיגקייטען דורך זיין גרויסע חכמה.

די פירשטען האָבען זיך מקבא געווען אין רבינו „אמנון חכם״ און האָבען אויף איהם געווכט עכירות, פערברעכען, זיי האָבען ליידער אויף איהם בישט געפינען.

האָבען די פירשטען געוואָלט אַ בעראַטונג מיט דעם קייסער און איהם פאָרגעלייגט, אַז דער יודישער דיפלאָמאַט ,ר׳ אַמנון ,זאָל זיך שמד׳ן אויף זייער רעליגיע. דאַן וועט ער ווערען פרעידענט. ווייל קיין יוד טאָר מען בישט צולאָזען אויף אַזאַ הויכען פאָסטען, מען קען בישט געטרויען די מלוכה אין דעם יודישען דיפלאָמאַט האַנד. מוז ער זיך שמד׳ען, ווייל קיין פעהיגער־ער מענש ווי ער, איז בישטאָ אינגאַנצען לאַנד. דער קייסער האָט געשיקט רופען ר׳ אַמנון גאון און חכם. און איהם אויפגענומען מיט גרויס כבוד און איהם פאָרגעשטעלט, ער זאָל זיך שמד׳ען, וועט ער איהם בעשטימען אַלס פרעזידענט.

ר׳ אַמנון, דער־העערגדיג דעם פאָרשלאָג, האָט איהם אָנגעכאַפּט אַ צייט־ניש, האָט ער געענטפערט: „אדוני קייזער, גיב מיר צייט 3 טעג, וועל איך דיר ענטפערען, אַזוי ווי ער איז אַרויסגעגאַנגען פון קייסערס וואוינונג, האָט ער געווייגט און געטרויערט, פאַרוואָס ער האָט בישט באַלד אויסגעזעלבען אָרט געענטפערט דעם קייסער, אַז ער וועט זיך בישט שמד׳ען, ער וועט זיין לעבען אַ עקשענקען פאַר זיין הייליגער תורה. דער קייסער וועט קלעגען, אַז ר׳ אַמנון איז אין אַ צווייפעל, וואָס ער זאָל טון, אָבער ריכטיג איז ער בישט אין קיין צווייפעל, נאָר ער איז גרייט זיך מוסר־נפש זיין. אויפן 3־טען טאָג האָט דער קייסער געשיקט די גרעסטע מיניסטאָרען. ער זאָל מיט זיי קומען און געבען אַ ענטפער. אָבער ר׳ אַמנון האָט פון זיי געלאָכט און געשפּעט און האָט בישט געזאָלט געהן מיט זיי. האָבען זיי דאָס אַלעס איבערגעגעבען דעם קייסער, אָבער דער קייסער האָט ווייטער געשיקט איהם רופען 3 מאָל אין איהם צוגעזאָגט גאָלדענע בערג, נאָר ר׳ אַמנון האָט פון זיי געשפּעט און געלאַכט.

האָט דער קייסער געשיקט מ׳זאָל איהם ברענגען געשלאָסען, ווי דעם גרעסטען פערברעכער, נעען האָט איהם געברענגט צום קייסער צווי טעג פאַר ראש־השנה.

— פרעגט איהם דער קייסער — עגטער, דו וועסט דיך שמד׳ען?

ענטפערט ר׳ אַמנון זיין הייליג מויל און זאָגט:

— ניין! ניין! ניין! איך בין דעם אמתן לעבעדיגען גאָט׳ קנעכט. דעם גאָטס־קנעכט, וואָס האָט געשאַפען די וועלט. דער גאָט פון אברהם יצחק ויעקב. תורה משה וועל איך היטען, בישט קיין אַנדערע תורות!

— צוליב דעם, וואָס איך האָב דיר בישט געמאָלט געלאָזט, אַז איך וועל מיך בישט שמד׳ען, נאָר איך וועל מיך מוסר־נפש זיין אויף קדוש־השם, דערייבער זאָג איך, אַז דו דאָלסט מיר מיין צוגעזאָגטן אָפּשניידען! דעמאָלט וועל איך האָבען אַ טרייסט.

— בישט עלויז די צונג — האָט דער קייסער געזאָגט — וועל איך דיר אָפּשניידען, נאָר אויך דיינע הענד מיט דיינע הענד, וועל איך אָפּשניידען און דיר פערשאַפען לעבעדיגע יסורים.

זאָגט ר׳ אַמנון צום קייסער:

— אַזוי זאָלסטו מיר טון, איך האָף פון אַלע יאָהרען אויף דעם, אומצוקומען אויף קדוש־השם.

דער קייסער האָט באַלד גערופען דעם תליון און געהייסען איהם אָפּשניידען די צונג און די פיס מיט די הענד און אויסשטעכען די אויגען ר׳ אַמנון׳ען.

דער תליון האָט אַזוי געטון און ר׳ אַמנון האָט זיך צעמריים און געלייענט קריאת־שמע און געזאָגט די עשרת הדברות, אויסערגעוועהנליכע יסורים האָט איהם אָנגעטון דער תליון. דאַן האָט ר׳ אַמנון געבעטען מ׳זאָל איהם איבערטראָגען אין דער גרויסער שוהל אַריין, האָט מען איהם אַריינגעטראָגען אין שוהל אַריין, די צונג, פיס ,הענד און איבעריגע אברים האָט מען געלייגט אין דעם בעט נעבען איהם, אום ראש־השנה האָט מען איהם אַריינגעבראַכט אין שוהל אַריין. די גאַנצע סאַמיליע זיינע, מיט אַלע יודען, דערזעהענדיג דאָס גרויליכע בילד, האָבען זיי געשריגען און געוויינט. און ר׳ אַמנון האָט געזאָגט:

— „איך פרעה זיך מיט דעם שמע ישראל ד׳ אלקינו ד׳ אחד״!

ער האָט געהייסען מ׳זאָל איהם לייגען אין שוהל נעבען דעם חזן, ביי דעם עמוד. ווען עס איז ביים דאָזיגען געקומען צו זכן לזו תעלה קדושה, האָט ער געבעטען דעם חזן, ער זאָל שווייגען. ווערטען עטליכע מינוט. דאַן האָט ער מחבר געווען, פערפאַסט דעם פיוט „ונתנה תוקף״ קדושת היום וכו׳ אין זעלבען מאָמענט איז ער נפטר געוואָרען.

מעשה מרכבה

פון רמב״ם׳ס לעבען און שאפען

פון ה. קרויגער

אין זיין הקדמה צו משנה תורה שטעלט ער פעסט די מסורה, בעוויזענדיג, אַז די „פערשריבענע תורה״ צוזאַמען מיט די „מצוה״ (תורה שבעל פה) זענען איבערגעגעבען געוואָרען פון רבי צו תלמיד 40 דורות בסדר, זינט משה רבנו האָט עס געקריגען פון גאָט אויפן בערג סיני ביז רב אשי, וועלכער האָט פערענדיגט תלמוד בבלי.

די אויסגערעכענטע בעשטעהען פון נביאים, תנאים, ראשי דין, ראשי גלות, סנהדרי גדולה, אַלע, וועלכע האָבען געלעבט — יעדער־ער אין זיין צייט — מיט טויזענדער און צעהן טויזענדער תלמידים, און זיי האָבען עס איבערגעגעבען צו זייערע קינדער. זייערע חידושים, פירושים און סיגים שטעלען עס צוגוויף ביידע תלמודים, ספרא, ספרי און תוספתא, פון וואַנען מיר דערוויסען זיך אַלע דינים פון לעבען, וואָס איז אסור און מותר, טהור צי טמא, חייב צי פטור.

פעסטשטעלענדיג די דירעקטע מסורה־ליניע, וואָס ציהט זיך פון משה רבנו ביז רב אשי, אין, אַז אַלעס קומט פון גאָט אַליין, ערקלערט ער דעם ציל פון זיין אַרבייט אין די בוצען, וואָס דערפון וועט אַרויסקומען צו אַלע יודען, נאָכדעם הויבט ער אָן דעם ספר גופא, זאָגענדיג:

דער יסוד פון די יסודות און זייל פון חכמות איז, דאָס וויסען, אַז עס איז פאַרהאַן אַ עיקר־שטע אוריזאַך, וואָס עקזיסטירט און ער איז עס, וואָס ברענגט אַרויס דעם גאַנצען בעשאַף אויפן הימל, אויך דער ערד און וואָס צווישען זיי. מיר קענען זיך בישט פאָרשטעלען עס זאָל וואָס קענען זיין, אויב ער איז בישט בישטא; אָבער יאָ, אַז ער אַליין קען עקזיסטירען אפילו ווען קיין זאַך זאָל בישט זיין, ווייל זיין עקזיסטענץ איז אונפעדליכ־מיידליך, בעת זייערס איז בלויז מעגליך, אַ דאַנק זיין אנוועזענהייט.

אָט די ערשטע אורזאַך איז, דער באַט פון דער וועלט, ער איז וואָס בעוועגט דעם ספערען קרייז (גלגל) מיט אַנ׳אונענדליכען און אויסהערליכען כוח. ווארום דער גלגל בעוועגט זיך שטענדיג, און קיין בעוועגונג קען בישט זיין אָהן אַ בעוועגער.

די אַרבייט טוט ער אָהן אַ האַנד, ווייל ער איז בישט קיין גוף, מיט גלידער, וואָס אַ גוף דאַרף האָבען.

ער איז איינער. לייקענען אין זיין איינהייט איינט, לייקענען באַט איינגאַנצען. די איינהייט פון איהם איז דער יסוד פון אמונה.

אָבער זיין איינהייט איז בישט, ווי מיר שטעלען זיך פאָר רעדענדיג אויף קערפערליכע זאַכען. ער איז בישט איינער אין מין — וויסענדיג, אַז מינים זענען פאַרהאַן אַ סך; בישט איינער אין גוף, ווייל יעדער קערפערליכע סובסטאַנץ איז בעגרענ־ציט מיט די אקסידענטען פון הויך, ברייט און טיפקייט, און קען צושטילט ווערען אויף פערשידע־נע חלקים — נאָר איין איינהייט, אַנ׳אונענדליכע, אונצושטילבאַרע און אונפאָרמבאַרע איינהייט.

זאָלען זיין עטליכע געטער, וואָלטען זיי אַלע געווען מיט גופים, ווארום עטליכע גלייכע וועזענס ווערען בלויז אונטערשיידען איינס פון צווייטען דורך פערשידענהייט פון די אקסידענטען און פאָ־מען. זייענדיג מאַטעריעלע סובסטאַנצע, וואָלטען זייערע מוחות געווען בעגרענעצט מיט אַ בריוו, ווען עס הערט אויף. זעהענדיג דעם שטענדיג בע־וועגליכען ספערען־קרייז, איז אַ בעווייז, אַז דער בעוועגער איז אונקערפערליך, און פאָלגליך, נאָר איינער — אַנ׳אונטיילבאַרער אי־ער, אָהן די ער־דערונגען, וואָס קומען פאָר אין אַ מאַטעריע־ווזין, ער געהט בישט דורך די ענדערונגען פון צוזאַמען און פונאַנדערגעשטילט, שטעהן און זיצען, אָרט און מאָס; צייט, אַנפאַנג און ענד, לעבען און טויט, וואָס זיין און שלאָף, נאָרישקייט און חכמה; ענדערונג פון כעס צו גוט, שמחה און טרויער, לייגען און רעדען, בעשליסען און חרטה האָבען.

און אויב אַזוי, מוזען מיר פערשטעהען, אַז אַלע פסוקים, וואָס שרייבען צו צום בורא גלידער, ווי: הענד, פיס, אויגען, און פסיכישע עגדעריונגען, ווי: כעס, חרטה, שמחה און נקמה — זענען באַר אין משל און מליצה, כדי מענשען זאָלען זיך מאַכען וועלכען ס׳איז כאַטש שוואַכען און פער־גרייזטען בעגריף פון זיין דאָזיין און מהות.

(בעמערקונג: אָט דעם ענין בעהאַנדעלט ער טערשיד איז נאָר אין זייער מעלות און אויף ווי וויט עס דערגרייכט יערענס חשגה צו פערשטעהען זייער בעשעף: גרויסקייט. לויט די פעהיגקייט ווערען זיי אייגעטיילט און צעהן מדרגות צווישען אישים — די בידעריגסטע מדרגה און חיות הקודש — די העכסטע.

אָבער קיינער קען איהם בישט פערשטעהען, ווי ער אַליין זיך, זיין גרויסקייט, חכמה, אונענדליכ־מיידליכקייט און איינהייטליכקייט.

ווארום זיין וויסען איז בישט ווי אונזער וויסען, וואָס קומט פון אויסער אונז; ער לעבט בישט אונ־זער לעבען, נאָר ער, זיין וויסען און דאָס בע־וואוסטע איז אַלץ איינס. קיין מויל קען דאָס בישט אויסדריקען, קיין מח — בישט פערשטעהען, אפילו די העכסטע מדרגה פון מלאכים קענען עס בישט משיג זיין ביז ענד, ווי ער אַליין.

— אָט די ענינים — זאָגט דער רמב״ם — זענען זעהר טיף און ברייט, וואָס מיר האָבען דאָ געשריבען איז באַר ווי אַ טראָפּען אין ים לגבי די באַך בישט אַרויסגעשריבען. די חכמי התלמוד רופען עס „מעשה מרכבה״, און האָבען פערבאָט עס בישט צו דרשען פאַר אַ סך מענשען, נאָר אַ רבי זאָל איבערגעבען צו זיין פערשטענדיגען תלמיד פון מויל צום אויער. און דאָס נאָר די ראשי פרקים, דער לעצטער זאָל אַליין דערגרונטע־ווען דאָס איבעריגע וויפיל ער קען לויט זיין השגה.

דאָס גלויבען אין אחדות הבורא איז אַ חוב אויף יעדען יודען. אָהן דעם איז ער קיין יוד בישט אפילו אָפּהיטענדיג אַלע מצוות.

דאָס וויסען, אַז עס איז בישט קיין גוף אין אַ מצוות עשה. אין דער תורה גופא שטעהט „כי לא ראיתם כל תמונה״ — איהר האָט אויפן בערג סיני בישט געזעהען קיין קערפערליכען געשטאַלט. און דער נביא ישעי׳ זאָגט „ואל מי תדמיוני״? זאָל ער זיין אַ גוף, וואָלט מען איהם יאָ געקענט צוגלייכען צו אומיצען, צוגעטענדיג די מעלה, ווי למשל, די העכערקייט פונ׳ם הירש עטקעגען האָז, גרעסערקייט פון העלפאַנט לגבי פוקס א.אַ.ו.ו. אַ צווייטער פסוק זאָגט ר„בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד״. זאָל ער זיין אַ גוף, קען ער בישט זיין אין צוויי ערטער פאַר אין אַזן דער זעלבער צייט.

עס זענען פאַר איהם אויך געווען גדולים, וואָס האָבען בערערט וועגען עיקרים אין דער אמונה. אָבער ער איז דער ערשטער, וואָס האָט די פילאָזאָפישע קאָנצעפּצע פאָרמיצירט, אַנ׳אַנט פאַר פעסטגעשטעלטע דינים און אפילו אַריינגע־מאַסט אין עשה׳ס און לא־תעשה׳ס. פאַר איהם איז נאָך געווען וועניג דאָס גלויבען. נאָר ער פאָדערט פון יעדען פערשטענדיגען מענשען זיך אָפּצוגעבען און שטודירען די פראַגען, הדר צו פער־שטעהען די עיקרים מיטעלב שכל.

די דאָזיגע טענדענץ האָט אַרויסגערופען גע־גען איהם אַ שאַרפע קריטיק, דער ערשטער איז געווען רב אברהם, בעזאָוסט אונטערן נאָמען „דר־טער ראב״ד״.

פון ר. יעקב לעבעדעף

נפתלי זיגעל

תשליך

דאָס איז אַ תפלה, וואָס מען זאָגט דעם ערש־טען טאָג ראש־השנה (און אויב ער געפאַלט אום שבת זאָגט מען דעם צווייטען טאָג) נאָך מנחת פאַר זון־אונטערגאַנג ביים ברעג פונ׳ם טיך אָדער בעבען אַ ברונעם. מען איז זיך נוהג אָפּצוטיילען די פאָלעס, זאָגענדיג תשליך במצולות ים כל חטאתם.

איבער דעם סדר פון תשליך קומט גאָר בישט אַזאַר, בישט אין דער גמרא, בישט בײַ די גאונים און בישט ביי די ערשטע פוסקים. איינער פון די לעצטע „פוסקים ראשונים״, דער מהר״ל (מורנו הרב רבי יעקב ליי, געבוירען אין מאַינץ 1355, געווען רב אין וועראַנא, געשטאָרבען 1427 און וואָרמס) דערמאָהנט אין זיין ספר „מנהגים״: דאָס וואָס מען איז זיך נוהג ראש־השנה נאָך דער סעודה צו געהען צום טייך אַריינצוואַרפען די זינד איז בעגרינדעט אויף דעם מדרש תנחומא (וירא, ווייהי ביום השלישי): ווען אברהם האָט געפירט יצחק׳ן צו דער עקדה, זענען זיי געקומען אין וואַסער ביי צום האַלז, האָט אברהם געבעטן: הושיעה נא׳ מי באו מים עד נפש. דאָס איז געווען דער שטן, וואָס האָט זיך געמאַכט פאַר אַ טייך, כדי איהם צו שטערען די עקדה.

„תשליך״ זאָל בכן זיין אַ זכר צו דער עקדה.

עס איז כדאי אויך צו בעמערקען, אַז די יודישע טראַדיציע האָט דעם ערשטען טאָג ראש־השנה בעצייכענט אַלס געבורטס־טאָג פון יצחק, ווי אויך אַלס טאָג פון דער עקדה (ראש השנה י״).

דערפאַר ווערט ראש־השנה געלייענט בראשית כ״א (יצחק׳ס געבורט) און בראשית כ״ב (עקדה).

דער מהרי״ל וואָרענט, בישט מיטצוגעהמען נעסענוואָרג פאַר די פיש, ווייל עס איז אַ חלול יום־טוב, שוין בישט גערעכנט שבת סאָר מען אַוועק בישט מיטנעהמען קיין עסען. דערפון איז צו זעהן, אַז מען איז דעמאָלט געגאַנגען אויף שבת צו תשליך.

דער „דבר יום ביומו״ ברענגט דעם מנהג פון גאַליצישע „צדיקים״ צו געהן צו תשליך ח׳ תשרי. ווען ח׳ תשרי איז שבת, געהן זיי דאָנערשטאָג, ו׳ תשרי און זאָגען ביים טייך די סליחות פון שלש־עשרה־מדות. ראש־השנה געהן זיי בישט קעהר צו תשליך.

פון ה. קרויגער

מעשה מרכבה

פון רמב״ם׳ס לעבען און שאפען

אין זיין הקדמה צו משנה תורה שטעלט ער פעסט די מסורה, בעוויזענדיג, אַז די „פערשריבענע תורה״ צוזאַמען מיט די „מצוה״ (תורה שבעל פה) זענען איבערגעגעבען געוואָרען פון רבי צו תלמיד 40 דורות בסדר, זינט משה רבנו האָט עס געקריגען פון גאָט אויפן בערג סיני ביז רב אשי, וועלכער האָט פערענדיגט תלמוד בבלי.

די אויסגערעכענטע בעשטעהען פון נביאים, תנאים, ראשי דין, ראשי גלות, סנהדרי גדולה, אַלע, וועלכע האָבען געלעבט — יעדער־ער אין זיין צייט — מיט טויזענדער און צעהן טויזענדער תלמידים, און זיי האָבען עס איבערגעגעבען צו זייערע קינדער. זייערע חידושים, פירושים און סיגים שטעלען עס צוגוויף ביידע תלמודים, ספרא, ספרי און תוספתא, פון וואַנען מיר דערוויסען זיך אַלע דינים פון לעבען, וואָס איז אסור און מותר, טהור צי טמא, חייב צי פטור.

פעסטשטעלענדיג די דירעקטע מסורה־ליניע, וואָס ציהט זיך פון משה רבנו ביז רב אשי, אין, אַז אַלעס קומט פון גאָט אַליין, ערקלערט ער דעם ציל פון זיין אַרבייט אין די בוצען, וואָס דערפון וועט אַרויסקומען צו אַלע יודען, נאָכדעם הויבט ער אָן דעם ספר גופא, זאָגענדיג:

דער יסוד פון די יסודות און זייל פון חכמות איז, דאָס וויסען, אַז עס איז פאַרהאַן אַ ערשטע אוריזאַך, וואָס עקזיסטירט און ער איז עס, וואָס ברענגט אַרויס דעם גאַנצען בעשאַף אויפן הי־מעל, אויך דער ערד און וואָס צווישען זיי. מיר קענען זיך בישט פאָרשטעלען עס זאָל וואָס קענען זיין, אויב ער איז בישט בישטא; אָבער יאָ, אַז ער אַליין קען עקזיסטירען אפילו ווען קיין זאַך זאָל בישט זיין, ווייל זיין עקזיסטענץ איז אונפע־דליך, בעת זייערס איז בלויז מעגליך, אַ דאַנק זיין אנוועזענהייט.

אָט די ערשטע אורזאַך איז, דער באַט פון דער וועלט, ער איז וואָס בעוועגט דעם ספערען קרייז (גלגל) מיט אַנ׳אונענדליכען און אויסהערליכען כוח. ווארום דער גלגל בעוועגט זיך שטענדיג, און קיין בעוועגונג קען בישט זיין אָהן אַ בעוועגער.

די אַרבייט טוט ער אָהן אַ האַנד, ווייל ער איז בישט קיין גוף, מיט גלידער, וואָס אַ גוף דאַרף האָבען.

ער איז איינער. לייקענען אין זיין איינהייט איינט, לייקענען באַט איינגאַנצען. די איינהייט פון איהם איז דער יסוד פון אמונה.

אָבער זיין איינהייט איז בישט, ווי מיר שטע־לען זיך פאָר רעדענדיג אויף קערפערליכע זאַכען. ער איז בישט איינער אין מין — וויסענדיג, אַז מינים זענען פאַרהאַן אַ סך; בישט איינער אין גוף, ווייל יעדער קערפערליכע סובסטאַנץ איז בעגרע־ניצט מיט די אקסידענטען פון הויך, ברייט און טיפקייט, און קען צושטילט ווערען אויף פערשידע־נע חלקים — נאָר איין איינהייט, אַנ׳אונענדליכע, אונצושטילבאַרע און אונפאָרמבאַרע איינהייט.

זאָלען זיין עטליכע געטער, וואָלטען זיי אַלע געווען מיט גופים, ווארום עטליכע גלייכע וועזענס

יחוס

ערצעהלונג

פון יצחק יאנאסאוויטש

דרייי יאהר האט מען אין יעשאיהו געשמועסט אז די מיהל פון לייבעלע בערמאן, מאכט שלעכטע געשעפטען, אז לייבעלע בערמאן דערלייגט צו יעדן חודש, אוואסערע טרוענד פוילישע גילדען, ביז אריבמאל אין אנאלוריגען פריהמאנגע האט שטעכטעל אנגעשפיצט די אויערן, געוואלט דערהערען דאס בעקאנטע רוישען פון די מיהל־ערען, נאר אנשטאט דעם טויבען גערויש פון די מיהל־ערען איז ארצט געשטאנען א טיפע פערשווינדענע שטילקייט, אזא, וואס האט עפעס מארבע געשראקען.

קלאר:

— לייבעלע בערמאן האט פערמאכט די מיהל.

— פשוט אפגעשטעלט און בטור אנ'עסק.

— א נישט, האט מען דען נישט געוואוסט, אז ער וועט נישט אויסהאלטען?

און א געזינד האט שטעטעל געהאט גליין עס וואלט געווינען א לאנגע עקשנות'דיגע מלחמה.

און נאך:

גליין אט דער לייבעלע בערמאן האט זיי פונדעסטוועגען אנגעפרייט. עפעס אזוי ווי א בעל־חוב וואלט פערפאקט ביינאכט דיינע זאכען און ווען אלע זענען געשלאפען ארויסגעגאנגען זיך פון שטעל.

ארומגעגאנגען איז מען מיט א לייטישער מינע, ווי מען וואלט זיך געוואונדערט:

— טאקע אפגעשטעלט א?

בלומרשט, מען איז אויסען צו זאגען:

— פונדעסטוועגען זיך נישט בערייט.. אזוי שגעל!

נאר לייזע־בער, דער זעק־סוחר, וואס איז יענעם פריהמאנגען ארויסגעקומען דורך דער פראנט־טיר פון לייבעלע בערמאנס הויז און אויף די טרעפלען פערהאלטען זיך אביסעל לענגער, כדי מען זאל איהם זעהען ארויסגיין פון די בערמאנס, האט דעם גאנצען עסק אויעקגעמאכט מיט דער האנד:

— ווייסער — האט ער געזאגט — קאליע געמוארען און גאר פשוט.

— א מעכאניק וועט ער ברענגען פון דייטש־לאנד און ס'עט גיין א גאנג.

— שפילט זיך מיט לייבעלע בערמאן.

עולם איז דעמאלט אהיימגעגאנגען אנ'אפגעקיהלטער, מיט עפעס א סעמפקע זויערליכען טעם אין מויל און מיט אנ'אימבעשטימטע נאגעניש אין הארצען. איינער אויסן צווייטען האט געקוקט פון הער זיים און אנ'אויסזעהען, האט מען געהאט ווי חדר־יונגלעך, וואס האבען זיך א געהיים־געשטין קע'ען א וועלט, באלד ווי דער רבי איז אויעקגעגאנגען און אט זעהען זיי גאר, אז דער רבי שטיים נאך אויבערן טיר און הארכט.

(א חוץ אריזיקעל בעקער, וואס איז בעשטאנען סעסט אויף דאס זייגיגע.

— ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

— באנקראט איז ער לייבעלע בערמאן אט וואס).

ארום חול־המועד סוכות איז טאקע אין שטעטעל אריין צו בערעלע בערמאן פערזאהרען ע.ע. א פערשון מיט א שטיפען ציל־נדען־הוט אויפ'ן קאפ, מיט גרויע הענטשקעס אויף די לאנגע הענד און מיט א לערע־נע ברויגע טעקע הינטערן ארעם. רעזשאווע האט איהם בעגלייט מיט די אויגען ביז צו בערעלע בערמאנס פראנטאווע טיר און דער־נאך האט מען זיך הארסטיק איבע־רגעקוקט, כלומרשט מען האט געוואלט איינער ביים אנדערען דערגיין:

— ס'זאל טאקע זיין דער מעכאניק?

— אט א דער פון דייטשלאנד א?

דערנאך האט מען געזעהען דעם נאר, וואס געקומענעם צוזאמען מיט בערעלע בערמאן אין בגידיש ברייטליכען פוטער אראפ־שטאנדיגען צו דער מיהל צו. נאך האט מען געזעהען, ווי אט דער נאר, וואס געקומענער האט סארגאכט בעקוקט אבי־סעל פון דער ווייטענס בערעלע בערמאנס הויז, כלומרשט, ווי ער וואלט עס געוואלט אפשאצען, וויפיל קאן דאס אזא הויז ווערט זיין.

אויפצומארגעס איז ער אויעקגעפארען און נאר.

געווען איז עס פונקט הושענא־רבה.

איזיקעל בעקער אט א דער מישעלוואוקסיגער פעסט געבויטער יור, מיטן קיילעכדיגען ביכעל פון אנ'ערשט אויפגעקומענעם גביר, מיט דער ווראבע גאלדענע קייט, וואס איז פון ווענטעל־טאש זייגער אראפגעהאנגען איבער דעם קיילעכדיגען בייכעל, איז געשטאנען ביי די אפענע טירען פון דער בעקעריי און גע'שענהט מיט איבריגען עולם.

— אז, וואס האב איך געזאגט, ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

— ס'א סברה — האט ער מיט דער גלאטער האנד־שלאך געווישט די הויכע גלאנציגע ליסינע — ס'א סברה יענער דער־ליינט יעדען חודש שווערע געלדער.... יענער איז באנקראט אט וואס.... א דייטש, א מעכאניק. ווייסך וואס. אז א, אז איהר ווילט וויסען, וועל איך אייך דערצעהלען ווער ס'איז געווען אט דער גאסט בערעלעס.

— א שטייגער?

— סרענט מיך וועל איך אייך זאגען. סערשטעהט איהר בערעלע איז באנקראט. ער דארף האבען געלד דארף ער האבען, איז פערשטעהט האט ער זיך דאס געוואלט ביי יענעם בארגען אויף דער היפאטעק, נאר ס'א סברה, אז ער וועט נישט קריגען, ווייל בערעלע בערמאנס היפאטעק איז נישט איינגאנצען קיין ריינע איז זי נישט.

יודען האבען געגלאצט מיט די אויגען און געשמאקעט מיט די ליפען, כלומרשט מען וויל נישט זאגען יא און מען וויל נישט זאגען נישט. א שטיקעל וואונדער איז נאר געווען אויף אריזיקלען פון וואנען ווייס ער אט דאס אלץ?

— מערלאוט אייך אויף אריזיקען. הערט יודען איז מיין באמען נישט אריזיק, אויב דער דאזיגער א וועט זיך נישט דערדיגען ביז ווייס איך וואס. נאר דא האט זיך אריינגעמישט אריזיקעלס זוהן מישע, א בחור, א הויכער, א שמאל־ביינינער, מיט פרישטעעס אויפ'ן פנים און מיט גלייכע געלע דאר. וואס ווילען בשום אופן זיך נישט קרוילע, נאר פאלען פאסמע־ווייז אראפ אויפ'ן שטערען א ביסל בזויסט, וואס לערנט זיך אין דער קריידשטאט און וואס איז דא אראפגעקומען אין שטעטעל אריין אויף סומות:

— טאטעשי — האט ער געזאגט, אביסעל מערשעהמט — זאל דער טאטעשי אויפהערען.

דעמאלט האט אריזיקעל אויפגעהערט, נאר אז ריינגעזענדיג אין קראם האט ער סאר זיך הינטערן באן געברומט:

— ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

און ער האט טאקע נישט געעפענט.

ס'זעגען צוגעפאלען די ערשטע שביען און סאר מערגאנס מיהל איז דער שניי געלעגען א קלארער, א ווייכער, א נישט צוטראגענער, אז סע האט אזש געמיגיגט סאר די אויגען.

אויפ'ן בערגעל איז געשטאנען די מיהל און געקוקט אראפ צום שטעטעל מיט א מין בגידישער גרויסקייט. ס'האט דארט אין דער הויך ביים אר־ריינמאהר. דער מינגס זיך געשפילט מיט דער מערלאשענער לאמטער, וואס האט אראפגעקוקט צו אלעמען און זיך געוואונדערט:

— עפעס א גרויסער יום־טוב, עפעס אזוי לאנג שטיל. שוין לאנג נישט אזוי שטיל געווען.

שטעטעל האט געקוקט אויף אט דער מיהל, ווי אויף א מת, וואס מען האט סערגעסען קובר צו זיין.

געוואוסט האט מען, אז בערעלע בערמאן וועט די מיהל שוין נישט עפענען, אז ער איז באנקראט. געוואוסט האט מען אויך, אז בערמאן איז ארויס־געפאהרען אין בגידישען פוטער צו די ריינע קרו־בים זיינע נאך א הלוואה, נאר דארט האט מען איהם אפגעזאגט און אפילו זיך. אויף איהם גע־ביזערט:

— וואסי, מען האט נאך וועניג געגעבען.

— זי האט וועניג אפגעקאסט די לעצטע צייט, די מיהל זיינע.

— נישקשה, ער איז אויך נישט אזא גוטער. זאל ער זי סערקויפען און אנ'עק.

און טאקע אזליב דעם, האט ליובע די טאכ־טער זיינע, וואס האט זיך בעלערענט אויכעס אין קרייד־שטאט און זיך אויפגעהאלטען ביי זיינע קרו־בים, זיך צוקריגט מיט זיי און מ'האט געהאלטען דערביי, אז זי זאל איבע'ריימען דאס לטרגען און אהיימקומען.

און אויף צום סוף איז זי טאקע אהיימגעקומען.

אהיימגעקומען איז זי אין איינעם א ווינטער־דיגען באכמישאג, בעת א רויטע זון האט געהאל־טען מיים טאלען אויף די שניי־בערג, וואס אין מערב־זייט.

שטעטעל האט דעמאלט געוועהן, אז זי איז אויסגעוואקסען ליובע, געווארען מיט א קאפ דער כער. געגאנגען איז זי באן אלץ מיט דעם בעי־חכ'טען געגנעלע פון א גנידישער בת־יחידקע. באר־אויפ'ן פנים איז די מינע געווען אנערנסטע, אר־ביסעל אנ'אומעטיגע, וואס האט איהר אגב צדי געגעבען באך מהר חן.

און אליין איז זי געווען א וואוקסיגע, א שלאנקע, מיט א קאפ געקרויזטע האר, וואס זענען פון שווארצקייט אזש אריינגעפאלען אין גראנאט. ברעמען דיגע אזן רוגדיגע און אויגען שווארצע מיט אזעלכע לאנגע זיידענע ברעמען, וואס האבען אזש אנגעווארפען א שאטען אויף דעם לענגליכען טאט־בלייכען פנים. און מינגער אזעלכע דינע אריי־דעלע לענגליכע פינגער, וואס האבען זיך פטווקס נערוועאיש פערפלאכטען איינס אין סאנדערע.

בערעלע בערמאן, האט זי דעמאלט בענעגענט אביסעל א צוטראגענער און, אז זי האט זיך איהם געווארפען אין די אויגען, געגלעט איהם די זיידענע שווארצע באארד און געקושט אין די באקען, האט־בען זיך צוויי לוימערע טרעהרען אראפגעקייקעלט איבער די באקען און געבליבען העגגען אויף דער שווארץ־זייזענער הדרת־פנים'דיגער באארד.

און פאר אנשווייטרייד האט ער דענאלט א זאג־געטון:

— די מאמע אויסען אויג. ס'נאל סתהלען א האר. דיר צו לענגער יאהרען.

טאטע און טאכטער, זענען בין שפעט אין דער נאכט געזעסען אין עס־צימער און געשמועסט מתם אזוי ווענען זייטיגע זאכען. אויפ'ן טיש האט גע־ברענט די גרויסע לאמפ, מיט דער גרינער אבאד־שור און א ווייכער גרינליכער שיין האט אנרומגע־נומען דאס גרויסע גנידיש־יודישע צימער פון די בערמאנס.

ערשט אין דער שפעטער באסט, אז ליובע האט איהם בעקושט אין ביידע באקען און פער־נומען זיך צו געהן שלאפען, איז ער מיט אמאל געבליבען שטעהן אנרומגענומען די טאכטער און מתם אזוי א זאג־געטון:

— אז וואס האב איך געקאנט מאכען. די מע־מעס קרענק האט פערשלונגען א מממזן. דער קאפ איז נישט געווען צו געשפטען...

נאר דעמאלט האט ליובע איהם ווידער א קוש געטון אין באק און אויסגעזעהען האט. אז עס איז איהר שטארק נישט ביתא אט דער שמועס, ווייל זי האט חייך, א זאג־געטון:

— טאטע.

בערעל בערמאן, האט אויעקגעשטייט אין די ווייכע וואריעמע שטעק־לאטשען איבערן צימער. א פאר מאל ארויף און אראפ, נאר פלוצלונג געבליי־בען שטעהן און געגומען שטאמלען.

— פערשטעהסט, צום ערשט גאט, דערנאך דו... מיין גאנצע האסענונג.

(ענדע מאגמאנ)

לקונה עבדיו

א חסידישע מעשה

פון מ. עדעלבוים

— אוי, שווער, אוי, אוי! — זענען אלע שטיל געווארען. סתם אין דער וועלט אריין וועט ר' ברוך נישט רערען. זיי האבען געוואוסט, אז מן הסתם האט ער עפעס גאר וויכטיגעס צו דערצעהלען. האר־בען זיי געווארט אויף ר' ברוכן, וועלכער איז גע־זעסען מיט א שיינגעדיג פנים און מיט התלהבות ווייי־טער געריעדט אט סתם צו זיך:

— יא, נישט אלע זענען זוכה. אוי, רבונו של עולם, האר־צינגער פאטער, כאטש א פוס־בענקעלע. איז די נייגיריגקייט באך מעהר געשטיגען. דער עיקר ביי די יונגווארג. ביי זיי איז כלות הנפש, זיי ווילען שוין וויסען, וואס די מעשה איז... ער איילט זיך, נישט...

עס האט אזוי גערויערט א היבשע צייט און ר' ברוך האט אנגעהויבען. כידוע איז דער אלטער געווען א גרויסער בעל בכי. דאס איז נישט גע־ווען צוליב עצבות חלילה, זיינע בכיות זענען גע־ווען צוליב שכינתא בגלותא. די יודען חן האבען געזעהן די גרויסע חרוזה, וואס עס שלאגט ארויס פון זיינע בכיות. עס איז געווען דער אמת'ער גילוי בערערה, עס איז א דבר ידוע, אז זיינע טרעה־רען האט גאט ברוך־הוא אריינגעוועבט אין זיין סתר און זיי בעליכטען אלע עולמות. איז עס נישט קיין סלא, אז זיינע בכיות זאלען אין די ימים־נוראים זיין מעהרער ווי תמיד, בפרט, אז ער האט מיט זיי מעורר געווען צו תשובה און מעשים טובים, בעזונדערס סלעגט ער ראש־השנה טער־געהן אין בכיות צו לקל עורך דין, טאקע ביז כלות הנפש.

ווי גאר ער האט אנגעהויבען „קל עורך דין"... איז שוין געווען כמעט אונמעגליך אויסצוהאלטען. מען האט געמיינט, אז זיין לעבען עקס זיך... און פלוצלונג האט ער סערוואר'ען דעם קאפ און אין פנים איז קיין טראפען חיות נישט געבליבען... האבען מיר זיך תחילת שטארק דערשראקען, ווער ווייסט, אפשר גאר חלש'ט דער רבי... און מיר זענען געווארען שטארק אונרוהיג און די אויס־רענונג ששיגם, נאר, אז מיר זעהען די מקורבים שטעהען און סון גארנישט, זענען מיר אויך שטעהן געבליבען מיט פערכאפטען אטעם און געוואר־טען, וואס וועט דא געשעהען. און, אז עפעס איז דא געשעהען זענען מיר זיכער געווען. שוין צוליב דעם, וואס אלע האבען געוואוסט, אז באי מיים אר נפש, נישט קיין קליינינקייט, דער אלטער האט אויסגעשטרעקט זיין כשר'ן און הייליגען האלז. ער אפסערט זיין לעבען פאר כלל ישראל...

עס האט אזוי גערויערט א היבשע צייט, טו־טע אנגסטען און א קאלטער שוויס האט אלעמען בערעקט... און אין מישען דריינען האט ער זיך פלוצלונג א ריס־געטון, זיך אויסגעגלייכט און מיט אנ'אויסערגעוועהנליכער פרייליכקייט געגומען זינגען „לקונה עבדיו בדין". איהר הער'ט? דער בעל בכי זינגט, און וואו — ביי „לקל עורך דין"... זענען מיר שוין אויף אנ'אמת געווארען צומישט, וואס זאל עס בעדייטען? און כאטש מיר האבען גע־פיהלט, אז א שווערע לאסט איז א'אפגענומען געווארען פון אונזערע פלייצעס, האט דאך יעדער געבעטען ביי זיך אין הארצען, אז דער ראש־השנה זאל אריבער. אלע האבען שוין געוואלט הערען מפי קדשו, וואס עס איז געשעהען אין די עולמות העליונים אין סערלויף פון ראש־השנה.

און אט וואס ער האט דערצעהלט:

סמאל ימח־שמו האט זיך הייראהר אנגעועגט אויף אונזערע יורעלעך. באשר בכן, זיי האבען אביסעלע איבערגעכאפט די מאס. און עס האט איהם אפגעגליקט. בעוונותינו הרבים. עס איז גע־ווען א גערעטעניש אויף עבירות. און שוין ביי די ערשטע סליחות האט ער זיך צוגעאיילט, און ער מיט זיינע מיטהעלפער האבען געגומען סארס'ען די עבירות און די מלאכי־חבלה, שדים, רוחות און מזיקים, וואס זענען דורך זיי בעשאפען געווא־רען — גאנצע פולקען... איז אונז שלעכט געווארען. און עס איז געקומען אויף אונזער גערארק דער גאמען פון הייליגען בערדישעווער, ר' לוי יצחק זכרונו לברכה, און מיר טראכטען, אך, וואלט ער געווען, וואלט ער דאך אוודאי געפונען א זכות אויף יודען. און איצט זיין מסירת נפש... און מיר האבען בעשלאסען איהם אויפצוועקען. זאל ער דא'ס נישט רוהען, זאל ער אויפוועקען אלע צדיקים און זאלען זיי לויפען בעטען רחמים אויף זייערע יורעלען... דאס איז דער טעם וואורום מיר האבען מסדר געשמועסט וועגען איהם, ווען מיר האבען אנגעהויי־בען זאגען „לקל עורך דין" איז אונז פשוט פינסטער געווארען אין די אויגען. די וואגשאלען האבען פשוט געקראכט און געקרעכצט אונטער דער שווערער משא פון די עבירות. און אויף דער אנדערער שאל זענען געלעגען א פאר בינטעלעך פינקעלדיגע קרישמאל ווייסע מצוות, און גוטע מלאכים האבען זיי געהיים. אבער זיי זענען פערפינסטערט געווארען פון די שווארצע מלאכים און שדים און רוחות...

פלוצלונג ווערט א רעש. די טיר פון דעם היכל המשפט פראלט זיך אויף מיט א געפילדער און טומעל און עס לויפט אריין ר' לוי יצחק... אויפ'ן אקסעל טראגט ער עפעס א הרזג. שווער געווען צו דערקענען צי א יוד אדער א גוי, נישטא קיין באארד און פאות, און ער איז געווען שרעקליך צו'מזיק'ט.... און ר' לוי יצחק, א פערשוויצטער און אויסגעמאטערטער, טוט מיט זיינע לעצטע כו־חות א שליידער דעם הרזג אויף דער שאל און דאס ציינגעל בויגט זיך... און ר' לוי יצחק שטעלט זיך אוועק פאר דער פמליא און פון זיין מויל שפרייצען פונקען פייער. אזא היץ, אזש סמאל און זיינע מיטהעלפער האבען זיך געמוזט אפרוקען. ער טענהט: א יוד איז נישט אפצושאצען. אפילו זיינגדיג א חוטא איז ער מלא מצוות כרמון. וואר־ראיה דער הרזג. בערל גוי האט מען איהם גע־רופען אין שטאט. פאר איהם איז נישט געווען ביין אך, וואס ער האט נישט געמעגט, ער האט אלעס געטון, אלעס געגעסען, אפילו יום־כפור איז ביי איהם וואכענדיג געווען.... און אט דער בערל גוי האט מקריב געווען זיין לעבען ווען די פאגראמשטשיקעס האבען געשענדעט יודישע טעכטער און די ספרי־תורות... האט דאס בית־דין איינגעזעהן זיין גערעכטע טענה און ג'ס'ס'ס, דאס בערל גוי האט מקדש השם געווען — און דאס ציינגעל טוט זיך א וואקעל, און שטעלט זיך גליך אויף גליך... נישט אהער, נישט אהין, נישט חייב און נישט זכאי.... אז סמאל האט דאס דערזעהן, האט ער אויסגעהויבען א ויצ'ק: סטייטש ער האט אויך באך עבירות, זיי וועלען בעווייזען די יודענס זינד, און אומר ועשה, ער ווינקט זיך גנבה'ש איבער מיט זיינע רוחות און זיי אויס סייל פון בויגען לויפען און זענען שוין צוריק מיט סעק עבירות.... אין דער מינוט האט זיך ר' לוי יצחק א ריס־געטון פון זיין ארט, ער איז צוגעלאפען צו דער וואג און טריאן.... אלע עבירות זענען אריינגעפאלען אין שאל תחתית. דאס ציינגעל האט זיך א שטארקען וואקעל געטון, און געווייזען זכאי. און זכאי — איז זכאי, און בית־דין פסק'ענט זכאי....

איז געווארען א רעש און א טומעל, סמאל ימח שמו לייגט איין וועלטען, ער ריישט זיך זיינע שדישע האר פון קאפ. סטייטש אזא גנבה אונ־טער דער האנד, און סמאל פאדערט צו משפט'ן ר' לוי יצחק פאר זיין גנבה. ער מוז די עבירות אפגעבען, און אויב נישט זאל ער סערקויפט ווע־רען פאר א קנעכט און בית־דין אויעקגעשטעלט סמאלס מענה. עס איז דא עדות... און טראגט ארויס א פסק: ר' לוי יצחק מוז סערקויפט ווערען פאר א קנעכט. און באלד ערקלערט מען א טארג אויף דעם הייליגען בערדישעווער. דער היכל איז פול פון צדיקים און מלאכים און להבדיל שדים און רוחות... אלע האנדלען און אלע דינגען זיך... און שוין האט דער האמער געזאלט צוקלאפען זכה... א צדיק האט דעם העכסטען פרייז געגעבען, נאר אין דער מינוט האט סמאל א געשריי־געטון: איך גיב מיין גאנץ מלכות... איך גיב מעהר פאר אלע... און שוין רופט דער סערקויפער צום ערשטען מאל... צום צווייטען מאל.... צום צווייטען מאל.... ער צייט־טירט, דער האמער שאקעלט און טרייסעלט זיך ביי איהם אין האנד.... אלע ציטערן.... די מלי־אכים און צדיקים וויינען.... ר' לוי יצחק ציטערט און איז סערשווארצט.... נאר סמאל שיינט און שטראהלט פון גליק.... און שוין האלט זיך דער האמער ארונטער־צולאזיז.. און אין דער מינוט האט זיך א קול דורכגעטראגען אלע עולמות און היכלות, די וועלט ציטערט און טרייסעלט זיך, אלע צדיקים און נשמות זענען אויסגעשטעלט געווארען.... אזא קול האט מע נאך נישט געהערט. זינט קבלת התורה.... און דאס קול קומט פון בסא הכבוד, גאט דער האר פון דער וועלט, דער מלך מלכי המלכים, שטעלט זיך צום טארג, ער געהט האנדלען און באט זיין פריין — כי לי כל הארץ.... אלע און אלעס בעלאנגען צו מיר.... קיינער קען עטוואס געבען פאר איהם.... אלעס איז מיינס.... איך קויף איהם פאר א קנעכט.... ער וועט ביי מיר דינען...

באלד איז געווארען א פרייד איבער אלע עולמות און היכלות. סמאל האט ארונטער'ע'ן אונ'ן דעם קאפ און פון אומעטום האט מען געזונגען „לקונה עבדיו בדין".... טא, פרעג אין אייך: האט מען נישט געהערט מיזינגען?

און דער אלטער האט ווידער אמאל אנגעהויי־בען אנטערזינגען: „לקונה עבדיו בדין"...

ערב ראש־השנה אריף דער מוטער רחל'ס קבר

פון ז. ל. אשכנזי.

מיין קינדערשער חדר־טרוים, דער חלום, וואס איז געווען פערהייליגט ביי מיר דורך פיל טרעזרען, וואס מיין רבי האט מיר געמאכט קערגיסען ביי דער שוועל־ע־רש"י און פונ'ם „אני בבואי מפדן־ארם מתה עלי רחל" — דער דאזיגער שיינער קינהייטס־טרוים צו זעהן מיט די אייגענע־אויגען דעם קבר פון מוטער רחל, איז עדליך פעריוירקליכט געווארען.

אין אַ שיינעם פריהמראגען בין איך מיט אַ גרופּע חלוצים אויעך אויפ'ן שאסיי־וועג וואס פיהרט פון ירושלים קיין בית־לחם.

עס איז געווען אַ העלער, זוניגער טריהטאג־גען, אַ קיהל ווינטעל האט געבלאזען פון די בערג, דעגען מיר געהאנגען רוהיג, זיילאז, און האבען מארגישט בעמעיקע, ווי אויפ'ן מוטען וועג איז פלוג לונג פאר אונז אויסגעוואקסען מוטער רחלס קבר. איך האב וועגען דעם פיל געהערט, בילדער און פאר־טאגראפיעס געזעהן, — אבער דאס, וואס איך האב געטראפען, האט אינטערעסירט אַלע מיינע פאר שטעלונגען.

וועל איך דאָ פרובען פאר אייך שילדערען דאס אויסזעהן מונ'ם קבר און די גרויסע, פיל־האריבינע מענשען־מאסע, וואס קומט זיך אויסווייגען דאס האַרץ פאר די ימים־נו־אים אויפ'ן קבר פון מוטער רחל.

דאס אויסערליכע אויסזעהן פון קבר איז זער אומפאזאנט. עס איז אַ שיינע גרויסע קבר־שטיינ, געבויט אין אַראַבישען סטיל. די הויל־מויער פון קבר, וועלכע איז אויסגעבויט געוואָרען פאר משה מאנטעפיאָרעס געלה, איז אָבען דעם גאנצען חודש אלול, פאר יודישע מתפללים, וואס קומען אַהין פון גאנץ ארץ־ישראל אויסצוגיסען דאס האַרץ און זיך אויסבעטען ישועות ונחמות.

מיר וואשען די הענד און גייען־אריין מיט יראת־הכבוד אין דער הויל־מויער, אַ פעמיגער געדרוך פון אַ סך ברענענדיגע ליכט און בומאיילי קנויטען שלאגט אונז אנטגען.

די וועגט אַרום זענען אַלע בעהאנגען מיט פיל געשטיקטע, געזעגטע זייהענע און סאמעטענע פרוכטען, מיט שיינע גאלדענע אותיות אויף זיי, אונזער גרופּע חלוצים האט זיך צעשטריים איבער דער הויל־מויער, יעדער איינער אין אַ בעזונדער ווינקעלע. איך בין געבליבען שטיין האַרט ביים טויער פון אריינגאנג. מיט בייגעריגקייט זיך אויגען געקוקט אויף די פעריהרעטעדליכע יודישע מתפללים און זיך צוגעהערט צו זייערע תפילות אויף פערשיי־דענע שפראכען, אַז זעה איך אַ יונגע יודישע פרוי פון די קאווקאזער בערג, אינגאנצען אין שווארצען אנגעטון, אַ שייגע, אַ שלאנקע, גייט זי צו שט־לערהייס, מיט געמוסטערטע סריט צום קבר. בויגט־אן איהר שיינעם קאָפּ אויפ'ן קאלטען שטיין שטיין און סעדגייט זיך אין אַ תפילה־געוויין. זי קלאגט־

1־טער קלאַנג־מינא־מעאטער
SPLENDID
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע ערשט־אויפפיהרונג,
נייעסטע שאפונג פון פאראמאונט
נאכ'ן ראמאן פון ROSTAND
דער מענש,
וועלכען איך האב דער'הרג'עט
(The man I killed)
אין די הויפטראלען: Lionel Barrymore, N. Carrol, Philips Holmes אין די הויפטראלען:
אויסער'ן פראגראם: קלאנג־פילם־וואכען־זשורנאל און מקומאליטעטן, זשווירקא'ס צוריקקעהר קיין ווארשא און דער יום־טוב פון יום. אנהייב 4 נאכם. שבת און זונטאג 12 ביימאג.

אויס אַ געמעט אויף דער גרויזיגישער שפראך פון די קאווקאזער בערג. נישט ווייט פון אידר שטייט אַ־ענגלישער יוד, גלאט ראזירט מיט אַ טיף ערנסט פנים, האלט אין האנד אַ־ענגלישען סידור און זאגט פון סידור־אריס עפעס אַ שטילע האריגע תפילה אין ענגליש, נישט ווייט פון איהם שטייט דער יוד שלומער ספרדישער רב־הכולל, הרב יצחק־מאיר, וועלכער האלט אַ תהילים אין האנד און זאגט אַ יא פיסעל תהילים מיט אַ ווייגענדיג, האַ־ארייסעדיג קול.

נישט ווייט פונ'ם ספרדישען רב־הכולל שטייען צוויי יונגע ירושלימער ווייבלעה פון „מאה שע'רים" (אַ קוואַרטאל פון אַלטען ישוב) און מעסטען אויס חעם קבר זיבען מאל זיבען, זיי מעסטען מיט אַ רויטען פאדים דעם קבר אַרום און אַרום. דאס איז אַ גרויסע סגולה צו געזונד און פרנסה.

עס דרייען זיך אויך אַרום קבר און פלאנטערען זיך פשוט פאר די פיס אַהן אַ שיער תימנע־יודען, באַרוועסע, און אָפּגעריסענע מלבושים, מיט לאנגע, געקרייזעלטע פאות, וואס הענגען אַראָם איבער די אויסגעדאַרטע באַקען. זיי זעצען זיך שפּעטער אויס אין אַ רעדע אויף דער ערד אַרום מוטער רחל'ס קבר. דער גרעסטער "חכם" — (למדן) צווישען זיי זאגט אין אַראַביש אַ תפילה, אַז די תפילה האט סערסאמס זייער דיכטע און מקובל ר' שלום שר־באזי, טויף וועמענס נאמען עס איז שוין איצט, אוב, פערהאן אַ גאס אין תל־אביב.

צווישען דעם המון מתפללים וואַרפט זיך אין די אויגען אַ חנעוודיגער יונגערמאן, איינגעוויקעלט אין אַ טלית. דער קאָפּ זיינער איז איינגעגראָבען אין דעם קבר־שטיין און עס הערט זיך נישט קיין מורמעל. עס זעהט זיך נישט קיין בעוועגונג פון זיין קערפּער, אַנ'ערך אַ האַלבע שעה שטייט ער אַזוי בעוועגונגסלאָז. און צום סוף ווען ער ענדיגט זיין שטילע תפילה און דער'זעהט אונזער ווייב, גיט ער אַזוי אָפּ אין אַ קלינגענדיגען העפּרעאיש אַ ברכה צום נייעם יאהר, ער הערטיילט אונז, אַז ער איז אַ ניו־יאָרקער קריסט, זיין פאטער איז אַ בעריהמטער אַדוואָקאַט אין ניו־יאָרק, מיט צוויי יאהר צוריק האט ער זיך אין „ניקור־חולים" שפּיטאל אין ירושלים מגייר־געווען און דאָ תחנה־געהאט פאר דער מאַטער פונ'ם אַלטען פיאַנער פון די בילוויים (ערשטע קאָלאָניסטען אין א"ר־ישראל) שאַיעוויטש פון דער קאָלאָניע בס־ציונה. דער יוד האט אונז דערציילט די גאַנצע געשיכטע, ווי אַזוי ער האט זיך אין לאָנדאָן געשראָבען מיט שאַיעוויטשעס טאָכטער און זיך אין איהר שטעדליך פערליבט.

בעת זי האט געענדיגט איהר שטודיום אין לאָנדאָנער אוניווערזיטעט און איז צוריק אַהיימגעפאָרען קיין ארץ־ישראל האט ער מעהר נישט געקאָנט פערבלייבען אין אייראָפּע און איז אויך אַוועק קיין מאַלעסטינע. דאָ האט ער זיך שאַקע מיט צוויי יאהר צוריק מגייר געווען און מיט איהר חתונה־געהאט.

ביים צווישען עק קבר שטייט אַ בוכאַריש יידעל, איהר קאָפּ איז איינגעגראָבען טיף אין קבר. זי מורמעלט עפעס אַ מאָדנע תפילה, אין הער־ברעאיש: „אבי נשמתי. אלהי אברהם, סלח נא לעוונותי, כי רבו, תן לי מרפא בעולם הזה, ישועה בעולם הבא" (פאטער פון מיין זעל, גאָט פון אב־ורהם, זיי מוחל מיינע פיל זינד, גיב מיר אַ רפואה אויף דער וועלט און אַ הילף — אויף יענער). ווייזט זיך אַרויס, אַז אַז די תפילה האט דער בור־מאַרישער רב מערטאַסט ספּעציעל פאַר איהר, כדי צו דאַגען עס אויפ'ן קבר פון דער מוטער רחל.

אַביסעל אָפּגעזונדערט פון אַלעמען, אין אַ וויג קעל שטייט אַ־ינלטערע, שיין־געקליידעטע פרוי. זי שטייט האַרט אָנגעשפּאַרט צום קבר. איהר אויער מיט איהר בריליאַנטענעם אויעריינגעל צוגעטוליעט צום קליינעם קבר־שטיין, לאַנג שטייט זי אַזוי, ווי עפעס אַ שיינע סטאַטוע, זי שטייט אַהן בעוועגונג און הערט זיך איין צו די תפילות, וואס מען זאָגט

ביים קבר. איך האָב זיך שטעקע' נאָם ע'רעגט אויף זיך דערזאוואוסט אַז די דאָזיגע דייכע פרוי האָט המ מער זיך אַ מאָדנע פערגאַנגענהייט. זי איז געווען אין דער צייט פון וועלט־קריג די געליבטע פון דזשעמאל פּאַשאַ, דעם טערקישען גובערנאַטאָר פון ירושלים. איהר ערשטער געליבטער איז געווען דער בעזוואוסטער רוסישער רעוואָלוציאָנער וולאַדיי־מיר מאַיקאָוו, וועלכער איז אין יאהר 1908 פער־שיקט געוואָרען אויף לאַנג־יאָהריגער געפענגניש פאַר זיין רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט. הי' די מאה שערים־ווייבלען דערצעהלען, פיהרט זי זיך שוין איצט אויף זעהר אָנשטענדיג און איז געוואָרען אַ גאַנצע בעל־תשובה'ניצע.

די פרוי הויבט מיך אָן צו אינטערעסירען און בעת מיר גייען פון דער מוטער רחלס קבר צוריק קיין ירושלים, קוק איך זיך שוין גוט איין אין איהר. זי קוקט אויף דער וועלט מיט אַ העלען בליק. גייט מיט אַ געהויבענעם קאָפּ, זי שפּאַנט איצט גלייך מיט אונז, מונטער, ברייט אין זיכער, דער בליק איז קלאָר, דאָס פנים — אָפען. די פרוי הערט פאַר מיר אַ רעטעניש...

זי זעהט איצט אויס אַ געליבטערטע, אַ דורכגע־לוימטענע, זי האָט ביים קבר קענטיג, עפּעס סיף זער־בערגעלעבט, זי איז אינגאַנגערע.. זי גייט צוריק צו דער וועלט. צום לעבען, און ווער ווייסט וויפיל מיסע וואונדען די דאָזיגע פרוי טראָגט אין איהר האַרץ...

דאס יאהר פון שייד־וועג

פאר דעם דייטשען יודענטום

(ענדע פון דער 8־טער זייט)

נישט אַזאַ טובה, וואהלען אין דייטשלאַנד מיינט, וואהל־פראַפאַנירט. וואהל־פאַפאַנדע אין דייטש לאַנד מיינט, געבען היטלערין נייע מעליבקייטען פאַר אַנטיסעמיטישע אַנטאַגאָניע. נייע אַנטיסעמי־טישע אַנטאַגאָניע מיינט, צו זייען טיפער און טיפער די אַנטיסעמיטישע שנאה־געפיהלען צווישען דער מעהרהייט פון דער בעוועלקערונג.

צי די פיל־צאהליגע נייע וואהלען פון מערי־גאַנגענעם יאהר אין דייטשלאַנד האָבען פּאָליטיש געבראַכט בעסערע רעזולטאַטען פאַר יודען, איז נאָך דערוויל אַ גרויסע פראַגע. עס איז אָבער נאָר קיין פראַגע נישט, אַז נאָך יערער וואהל־קאַמפּאַ־ניע איז די אַנטיסעמיטישע העצע געוואָרען שטאַר־קער און שטאַרקער און האָט געלאָזט מעהר און מעהר וואָרצלען.

טאַקע דערפאַר — טאַקע צוליב דעם גערע־נעגיש אויף וואהלען און פערגאַנגענעם יאהר — איז די לאַגע אין די דייטשע פראַווינצן־שטעט געווען אין מערגאַנגענעם יאהר מעהר אונערשיעדליך ווי ווען עס איז פריהער קיינמאל נאָך האָבען די יו־דען אין די פראַווינצן־שטעט נישט געפיהלט אויף זיך אַזאַ מעראָ ווי היינטיגעס יאהר אין מער־לויף פון דער וואהל־קאַמפּאַניע. צום ערשטען מאל זינט הונדערטער יאהרען האָבען יודען אין די דייטשע פראַווינצן־שטעט געציטערט צו וויזען זיך אין גאַס אין די אָוועגרען. אין די קלענערע שטעט־לעך איז די מורא דערגאַנגען דערצו. אַז יודען האָבען זיך אין די אוועגדען אָפּגעשלאָסען אונטער אייזערנע ריגלען אין זייערע הייזער, און נישט געווען זיכער, אויב די גאַסט ווען אַריבער פאַר זיי בשלום.

דער אַנטי־יודישער טעראָר אין די קלייגע

אוים אַ געמעט אויף דער גרויזיגישער שפּראַך, אויף דער ווייטער, אומפערשטענדליכער שפּראַך פון די קאווקאַזער בערג. נישט ווייט פון אידר שטייט אַ־ענגלישער יוד, גלאַט ראַזירט מיט אַ טיף ערנסט פנים, האַלט אין האַנד אַ־ענגלישען סידור און זאָגט פון סידור־אַרויס עפּעס אַ שטילע האַריגע תפילה אין ענגליש, נישט ווייט פון איהם שטייט דער יוד שלומער ספרדישער רב־הכולל, הרב יצחק־מאיר, וועלכער האַלט אַ תהילים אין האַנד און זאָגט אַ יא פיסעל תהילים מיט אַ ווייגענדיג, האַ־ארייסעדיג קול.

נישט ווייט פונ'ם ספרדישען רב־הכולל שטייען צוויי יונגע ירושלימער ווייבלעה פון „מאה שע'רים" (אַ קוואַרטאַל פון אַלטען ישוב) און מעסטען אויס חעם קבר זיבען מאַל זיבען, זיי מעסטען מיט אַ רויטען פאַדים דעם קבר אַרום און אַרום. דאָס איז אַ גרויסע סגולה צו געזונד און פרנסה.

עס דרייען זיך אויך אַרום קבר און פלאַנטערען זיך פשוט פאַר די פיס אַהן אַ שיער תימנע־יודען, באַרוועסע, און אָפּגעריסענע מלבושים, מיט לאַנגע, געקרייזעלטע פאות, וואָס הענגען אַראָם איבער די אויסגעדאַרטע באַקען. זיי זעצען זיך שפּעטער אויס אין אַ רעדע אויף דער ערד אַרום מוטער רחל'ס קבר. דער גרעסטער "חכם" — (למדן) צווישען זיי זאָגט אין אַראַביש אַ תפילה, אַז די תפילה האָט סערסאַמס זייער דיכטע און מקובל ר' שלום שר־באַזי, טויף וועמענס נאָמען עס איז שוין איצט, אוב, פערהאַן אַ גאַס אין תל־אביב.

צווישען דעם המון מתפללים וואַרפט זיך אין די אויגען אַ חנעוודיגער יונגערמאַן, איינגעוויקעלט אין אַ טלית. דער קאָפּ זיינער איז איינגעגראָבען אין דעם קבר־שטיין און עס הערט זיך נישט קיין מורמעל. עס זעהט זיך נישט קיין בעוועגונג פון זיין קערפּער, אַנ'ערך אַ האַלבע שעה שטייט ער אַזוי בעוועגונגסלאָז. און צום סוף ווען ער ענדיגט זיין שטילע תפילה און דער'זעהט אונזער ווייב, גיט ער אַזוי אָפּ אין אַ קלינגענדיגען העפּרעאיש אַ ברכה צום נייעם יאהר, ער הערטיילט אונז, אַז ער איז אַ ניו־יאָרקער קריסט, זיין פאַטער איז אַ בעריהמטער אַדוואָקאַט אין ניו־יאָרק, מיט צוויי יאהר צוריק האָט ער זיך אין „ניקור־חולים" שפּיטאַל אין ירושלים מגייר־געווען און דאָ תחנה־געהאַט פאַר דער מאַטער פונ'ם אַלטען פיאַנער פון די בילוויים (ערשטע קאָלאָניסטען אין א"ר־ישראל) שאַיעוויטש פון דער קאָלאָניע בס־ציונה. דער יוד האָט אונז דערציילט די גאַנצע געשיכטע, ווי אַזוי ער האָט זיך אין לאָנדאָן געשראָבען מיט שאַיעוויטשעס טאָכטער און זיך אין איהר שטעדליך פערליבט.

ר. איזראעל (130
דאס בופעט־מיידעל
אַ סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן
פון דער לאַדזער ווירטליכקייט

— אין דעם צווייפעל איך גאָרנישט, האָט מאַ־קע געזאָגט, איך ווייס אַז איהר וועט מיך פערשטעהן און ווי געהעריג אָפּשאַטען מיינע רייד.

— ספּרעכט מיך באמת וואָס איהר האָט דעם גע־הייריגען צוטרוי צו מיר איך הער אייך אויס אויס מערקזאַם.

מאַנקע האָט בעוואָרענע דעם אַדוואָקאַט אַז די ערצעהלונג איהרע וועט דויערען אַ לענגערע צייט און אַז ער מוז האָבען גענוג געדולד זי אויסצו־הערען.

— ביי מיין אַלטע פּראַקטיק פעהלט מיר נישט קיין געדולד איך האָב זיך דערצו צוגעוואוינט.

מאַנקע האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען:

— דאָס איז געווען מיט לאַנגע וואָכען צוריק איך האָב זיך אָפּגערוהט שפּעט ביינאַכט נאָך אַ גאַנ־צען טאָג שווערע אַרבייט אין דער שענק, איך האָב געטראָפען וועגען פערשידענע זאַכען: וועגען אַלץ אין דער וועלט און וועגען גאָרנישט, וועגען מיין עלענדקייט און אייגזאַמקייט. פלוצלונג האָט אימיצער אָנגעקלאַפּט אין טיר: צוערשט שטיל, פערשעהמט און דאַן האַסטיג אַזוי ווי איינער וועלכער מען פער־פאָלגט זוכט אַנ'אָרט וואו זיך צו בעהאַלטען.

איך האָב שטאַרק מורא בעקומען און אין הויף נישט געעפענט, אָבער ווען דאָס קלאַפּען איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער בין איך צוגעגאַנגען צו דער טיר, ווי נאָר איך האָב געעפענט די טיר, בין איך גלייך אָפּגעשפּרונגען אַזוי ווי אַ גיסטיגע שלאַג וואָלט מיר אַ ביס געטון.

מאַנקע איז שטיל געבליבען, אַזוי אַז דער אַר־וואָקאַט האָט נעמוזט איבערייסען די שטילקייט.

— מיין פאַטער, מיין טאַטען, דעם וועלטען איך האָב שוין נישט געזעהען און נישט געוואָלט זעהען זיין פּנים יאָהר, דעם מען וועמען איך האָב זיך אינגאַנצען אָפּגעזאָגט, נישט געוואָלט ווי־סען פון איהם און איהם נישט געוואָלט קענען, הגם אין מיר האָט געטוליעט פון שטענדיג אַן דאָס געפיהל פון עלטערן־ליבע צו מיין מאַמען, וועל־כע איך האָב גאָרנישט געפרעגט, ווייל זי איז גע־שטאָרבען ווען איך בין קוים אַ האַלב יאהר אַלט געווען. כ'האָב אויך געליבט, מיין פאַטער, וועלכער...

מאַנקע האָט זיך שטאַרק צוויינט, די האָט אינ־גאַנצען געציטערט און זיך נישט געקענט בעהער־שען. דער אַדוואָקאַט האָט ער'ליבט אַז זי זאָל זיך אויסוויינען, כדי זי זאָל קענען פאָרטעצען איהר ערצעהלונג.

— מיין פאַטער, האָט זי קוים אַר'יסגערעדט, דורך טרעהרען, איז אַ טערברעכער, פון דער גאַ־טונג אויס אַ פערברעכער, אַלץ וואָס עס ווערט גע־טון אין דער פערברעכערישער וועלט האָט ער שוין

געטון. נישט בלויז געגנבעט, געגולט, נאָר אויך אַ מערדער, איהר הערט, אַ מערדער, אַ שווערלי־כער. ווער פון דער אונטערוועלט ס'האָט געדאַרפט אומיצען אָפּרוימען פון דער וועלט, צוליב פערשי־דענע צוועקען, האָט מען געדונגען מיין פאַטער, וועלכער האָט אַלץ אויסגעפיהרט אַזאַ סאַדיס־טישער הנאה, מיט אַזאַ אויסגעזיעהנליכען פער־געניגען, זייט איך בין צו מיין שכל געקומען, ווען איך בין נאָך געווען אַ געוועהנליך גאַסען־מערדל, אַ פּראָסטיטוטקע, האָב איך געפּרובט צו ווערקען אויף מיין פאַטער, איך האָב איהם געראָהט, אַז איך וועל צוליב איהם בענעהן זעלבסטמאָרד, איך האָב איהם געראָהט, אַז איך וועל איהם איבערגע־בען אין די הענד פון דער פּאָליציי, ס'האָט גאָר־נישט געהאָלפען, ער האָט פאַר מיינע ראָהונגען נישט מורא געהאַט, ער האָט זיך זיינס געטון, איך האָב זיך דערייבער אָפּגעזאָגט איהם צו זעהען און וועגען איהם צו וויסען, איך האָב איהם, דעם אַל־טען שיכור געוואָלט אַרויסרייסען פון מיין האַר־צען, און איהם איבערגעלאָזען אַליין מיט זיין גורל, אַזוי איז אַוועק צעהן יאָהר, איך האָב איהם מעהר נישט געזעהען, ער האָט זיך נישט בעמיהט מיך צו זעהען, ווייל ער האָט געוואוסט וויפיל יסורים ער פערשאַפט מיר צוליב דעם, וואָס ער האָט אויף איין מינוט אַפילו נישט אויפגעהערט זיין פערברע־כערישע אַרבייט.

— און אָט האָט איהר אין דעם דערמאָנטען אונזער דערזעהען אייער פאַטער מיט דער מיר!? — האָט אַדוואָקאַט פאָרעלסקי איבערגערעדט.

— יאָ, שטעלט זיך פאָר און אין אַזאַ מצב, וואָס ס'וועט מיר אומעגליך זיין איבערצוזעגען אַלץ, זיין פנים איז געווען אינגאַנצען בעשפּריצט מיט בלוט, די הענד ווי איינגעטונקען אין בלוט, בושים האָבען אויסגעזעהען, ווי ער וואָל

פון אַ שעכטן־חוויז, איך האָב זיך שטאַרק דער־שראָקען און געוואָלט פערקלאַפּען די טיר, ער האָט אָבער דערצו נישט דערלאָזט און זיך אָנגעהויבען בעטען:

— טאַטער מיינע, איך בין אין אַ גרויס אומ־גליק, יעדע מינוט קען מען מיך אָנהויבען צו פער־פאָלגען און איך וועל מעהר די ליכטיגע שיין נישט זעהען, דו ביזט דאָך מיין קינד, מיין טאַטער, מיין בלוט, און פלויש, בעהאַלט מיך דאָ ביי זיך, איך האָב נישט געוואָלט אַז די שכנים זאָלען אויסמערק זאַם ווערען אויף עפּעס אַ געשפּרעך צווישען מיר און מיין פאַטער, און האָב איהם אַריינגעלאָזען אין שטוב, ער איז אַנידערגעפאַלען אויף אַ שטהל, אין פולשטענדיגער חלשות, איך האָב איהם דערמינטערט אָבער ער האָט נאָך אַלץ נישט געקענט רעדען, ערשט נאָך אַ לאַנגע ווייל איז איהם מעגליך גע־ווען עפּעס אָנהויבען צו רעדען.

— איך בין שוין געגאַנגען פיל סערבריעפּענס אין מיין לעבען, האָט ער געזאָגט, איך האָב שוין נישט איין מענש ערמאָרדעט, אָבער איך האָב דאָך שטענדיג געטון מיט אַ רוהיגען געוויסען און אין עטליכע מינוט שפּעטער האָב איך שוין אַפילו נישט גערעכנט וואָס ס'איז פאָרגעקומען מיט עט־ליכע מינוט פריהער, אָבער דאָס וואָס איז הייגט פאָרגעקומען שטייגט איבער אַלץ ביז אייטש. איך שווער דיר, מיין טאַטער, אַז פון הייגט אָן וועל איך דיך האָרכען, אַז דאָס איז געווען מיין לעצט פער־ברעכען, זיין שטימע קלינגט מיר נאָך אין די אויי־רען, איך קען דאָס מעהר נישט אויסהאַלטען.

— איך בין נאָך נישט געווען געקומען צו זיך נאָך דער גרויסער איבערראַשונג וואָס איך האָב גע־האַט ביים אָנבליק פון מיין טאַטער און איך האָב אַפילו נישט גוט פערשטאַנען, וואָס ער רעדט צו מיר.

(פאָרזעצונג קומט)

נייעד פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייעד פאלקסבלאט

פרייטאג
כט
30
אלול תרצ"ב

סעפטעמבער

זון-אויסגאנג 5.34
זון-אונטערגאנג 5.17

ליכט-צינדען: 5.03

פון האנדעלס-געריכט

אויסגלייך פון דער „ווידז. מאנופאקטור" מיט דער פירמע „אביגדור קאן"

אין מערץ ד.י. איז צווישען דער פירמע: אביגדור קאן (פיעס־ריקאווער 37) געקומען צו אויסגלייך מיט אייגעם פון איהרע קרעדיטאָרען, מיט דער „ווידז. מאנופאקטור". די פירמע קאן האט זיך פערפליכטעט צו בעצאהלען פופצעהן פראָצענט פון די חובות. די ווידז. מאנופאקטור דאַרף בעקומען אַלע אַקטיוען פון דער אופאַדלאָשטשמאַסע, דאַגעגען נעהמט די ווידז. מאנופ. אויף זיך צו דעקען אַלע חובות פון דער מאַסע.

פון יולי ד.י. האט די ווידז. מאנופ. אויפגעפאָרערט צוצושטעלען דעם גאַנצען פערמעגען וואָס די פירמע קאן האט אָפּגעזאָגט אויסצופיהרען, דעם אָפּמאַך.

דער בעפולמעכטיגטער פון דער ווידז. מאנופ. אַרוו. ווייצמאַן האט דערום אָפּגעגעבען צום געריכט אַן אָנקלאָגע, אָנווייזענדיג אַז די פירמע קאן צאָהלט נישט אויס די פערפליכטונגען, וואָס דאָס בעדייט ביזוויליגקייט. אַרוו. ווייצמאַן פאָדערט דערום צו פערעפענטליכען דער פירמע קאן אַן אויפאַדלאָשטשון אין אייגנצען אין אַרעסט.

בעמטען איז דער עגין בעטראַכט געוואָרען דורכין געריכט. די צודיים האָבען זיך אויסגעלייכט אויף אַזאַ אופן, אַז די פירמע „אביגדור" קאן" צאָהלט דער ווידז. מאנופ. אויס 8 טויזענד דאָלאַר אין מזומן, 2 טויזענד דאָלאַר וועקסלען און אויף די 10 טויזענד דאָלאַר אַ היפּאָטעק־פערזיכערונג.

דערמיט האָט דער בעפולמעכטיגטער פון דער „ווידז. מאנופ." אַרוו. ווייצמאַן צוריקגעצויגען דעם מאָרשלאָג וועגען אויפאַדלאָשטשט.

* * *

אין שייכות מיט דעם אויפאַדלאָשטש פון דער פירמע „סעטאַלאַנאַ" האָט דאָס געריכט בעשטימט אַ צוגאַב־חודש כדי די אויסלענדישע קרעדיטאָרען זאָלען האָבען די מעגליכקייט אָנגעלדען זייערע פרעטענזיעס.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מאגיסטראט

בעשלאסען צו רעדוצירען די פרייזען פון רינד־פלייש, און צו העכערען דעם פרייז פון קאלב־פלייש

(2) נעכטען איז אונטער'ן סאָרויץ פון פרעזידענט זשעמיענצקי פאָרגעקומען אַ זיצונג פון מאַגיסטראַט.

צ. אַ. איז בעשלאָסען געוואָרען:

צו בילדען אַ נייע אָפּטיילונג פון שטאָטישע אינקאַסענטען, בכדי צו איינקאַסירען שטאָט־חובות און אָפּשיקען עוועקטועל די עניינים צו דער פינאַנס־מאַכט, אום אויסצומאַהנען בדרך עקזעקוציע.

אין דער אָפּטיילונג וועלען אַרבייטען 98 בע אַמטע, וואָס וועלען בעשטיין פון די פריהערדיגע רעדוצירטע בעאַמטע פון דער סעקוועסטראַציע־אָפּטיילונג.

(2) געכטען איז אונטער'ן סאָרויץ פון פרעזידענט זשעמיענצקי פאָרגעקומען אַ זיצונג פון מאַגיסטראַט.

צ. אַ. איז בעשלאָסען געוואָרען:

צו בילדען אַ נייע אָפּטיילונג פון שטאָטישע אינקאַסענטען, בכדי צו איינקאַסירען שטאָט־חובות

ווייטער איז בעשלאָסען געוואָרען צו רעדוצירען דעם פרייז פון רינד־פלייש, חזיר־פלייש, און געריבערט פלייש פון 8 ביז 10 פראָצענט, דעם פרייז פון שמאַלץ — אויף 15 פראָצענט, און צו העכערען קאַלב־פלייש אויף 16 פראָצענט.

דורכפאל פון דעם „געל־צו משה"

ער האט נעכטען בעקומען דעם פסק

(2) איטצ רוזגא (פון דרעזנאָווסקאַ 13) האָט אָפּט געכאַפּט אַ טענצעל אינ'ם טאָגן־זאַל אויף פאַ מאַרסקאַ 44.

מאַכט זיך איינמאָל אַ מעשה — און געזען אַז עס אין מערץ ה.י. — האָט מען די פאַבנאַ אינטאַ פליצים אַרויסגעוואָרפען פון זאַל אין דרויסען אַרויס, אַז דאָרט, הייסט עס, פרעגט זיך נאָך אויף איהר עזעז אַ יונגערמאַן.

דער דאָזיגער יונגערמאַן האָט זיך פאַרגעשטעלט פאַר דער מאַדמואַזעל רוזגא, אַז ער איז נישט נלאָט אַן אַבי ווער, פון די צוזיי מאָאַ גראָשען, נאָר ער איז אַ בעקאַנטער פערזענלעכקייט אין דער שטאָט, און ער הייסט משה פיעצוך.

האָט פיעצוך גענומען און איהר דערקלערט, אַז ער איז אויף דעם, אַז יעדע פאַבנאַ, וואָס גייט בעד זוכען דעם טאָגן־זאַל מוז איהם בעצאָהלען פאַר דעם רעכט אַ פאָראַטעק פופציג גילדען. און ווער סע צאָהלט נישט בעקומט אַ מעטער אין זיים...

ווייטער האָט פיעצוך נישט געמאַכט קיין שחיות, נאָר גענומען און אַרויסגעוויסען ביי דער רוזגא דאָס האַנד־ביינטעלע און וועלכער עס איז געלעגען 5 זלאָטעס מיט 75 גראָשען, און צוזאַגענדיג איהר, אַז ער וועט זיך נאָך „אַוויען" נאָכ'ן רעשט 45 זלאָטעס, איז ער בשלום אַוועק.

אין אַ פאָר טעג שפּעטער האָט ער די רוזגא פערשטעלט אויפ'ן באַלטער פלאַץ, און אין אַפּריל האָט ער זי ווידער אַרויסגעוויזען פון טאָגן־זאַל, געגעבען איהר אַ פעסטען זעץ אין פנים און געפאָדערט אויסצוגלייכען דעם „חוב"...

פונ'ם זעץ אין פנים איז אַרויסגעקומען אַ סקאַנדאַל.

האָט מען דעם פויגעל־בחור פערהאַלטען און ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז ער איז דער 22־יאָהריגער „פראַנזשיסט" משה־וואָלף נוסבוים, וועל כער האָט דעם צונעמעניש דער „געלער משה", אָדער „משה פיעצוך".

ער איז געכטען דורכין קריי־געריכט פערמשפט געוואָרען אויף 3 יאָהר טורמע, אויף אָפּגעהמען אַלע רעכט אויף אַ משך פון צעהן יאָהר, צו דעקען די געריכטס־קאָסטען און צוריקצוקעהרען דער רוז־גא די אַוועקגעראַוובטע פינף זל. מיט 75 גראָשען. מילא, דאָס לעצטע איז אַ קלייניגקייט!

kollontay z prawą jest lepsze.. pierze, chroni, oszczędza

יודען וועלען יום־טוב נישט דארפען געהען נאך שטיצע

אינטערווענץ פון ראטם. בערמאן אין דער „אפיעקא ספאלעטשנא"

אויף דער אינטערווענץ פון ראַטמאַן יחיאל יצחק בערמאַן, וועלען די יודען, וואָס דאַרפען נעה מען געלד־ און פּראָדוקטען־שטיצע אין דער „אפיעקא ספאָלעטשנאַ" ביים מאַגיסטראַט ביידע טעג ראָש־השנה, יום־כפור, די ערשטע און צווייטע טעג סוכות, דאָס קאָנען אָפּגעהמען פאַר אַרעי באַך יום־טוב.

ארבייטער-דעלעגאציע איז דער וואיעוואודזטווע

אינטערווענירען וועגען ארבייטסלאזע

(2) אַ דעלעגאַציע פון ליד קל. סעראַיינען האָט זיך געכטען פאָרגעשטעלט אין דער וואָיעוואודזטווע די דעלעגאַציע האָט אינטערווענירט וועגען די אַרבייטסלאָזע סעזאָן־און טעקסטיל־אַרבייטער, וועלכע האָבען נישט געאַרבייט 26 וואָכען אָהן איבע ריס אַז די זאָלען קענען געניסען פון אַרבייטסלאָזען אונטערשטיצונגס־פאָנד.

דער ענין איז נישט ענלעדיגט געוואָרען. די דעלעגאַציע וועט האָבען אַ צווייטע בעשטונג ביים וואָיעוואָדע.

צושמעטערט די האנד ביי דער ארבייט

(2) געכטען האָט זיך צושמעטערט די האַנד ביי דער אַרבייט אין דער דרוקעריי פון אושער־ווישער (אויף פאָלוודניאָווע 6) דער דרוקער־אַרבייטער אברהם ביאַלעק (ליפּאָווע 3).

מאָגאַסאָוויץ האָט איהם אָפּגעפיהרט אין שפּי מאָל אויף דאַגאַביקאָווע.

„FILHARMONJA"
Dyr.: Alfred Strauch. Tel. 213-84

דינסטאג, דעם 4 אקטאבער 8.30 אוו. גרויסער קאנצערט

פון וועלם־בעריהמטען בעריטאָן, דעם שטאָלצען יוד, וואָס טראָגט איבער דער וועלט הויך זיין יודישען נאָמען, דעם געקרוינטען פרעמיאָר פון העכסטען געזאַנג־מעמפעל,

פון דער מילאַנער אָפּערע „La Scala"

וויטאריא ווייגבערג

שטימען פון דער וועלט־פרעסע:

„האויך איז צו דער רגע, ווען די האַנט הויבט זיך שליין צום שוויגען, בערג — ליב און שגער־קנגנגנ. האויך און אַבגענעהם איז צו דערקלערען מיט אַ ריין געוויסען: — אַם דער און דער און דער אויז דער אמת'ער בעזעלבער! — אַם דער און דער איז דער אמת'ער קינסטלער! קיין נזמאות נישט — ווייטאריא ווייגבערג איז נאָך בשמחמיני דער קרשער, וואָס זון געזונג איז עכט און קלאָר, אויסגעשראָבען הן די עכטקייט, קלערקייט און אויסגעשראָבענקייט פון אַ בארג־קחאל. ריין — קריסטאַל־ריין, געזונגלער־עסענץ פון נגינה — און אַן געזונג שליין קאָן אַזוי עלעקטריזירען אויפ — אינגערלוך מיער — הייליג מאָר! אַם דעם הייליגען מיער פון עכטער יגרישער נגינה מער־מאָגם און זיך ווייטאריא ווייגבערג און דעריבער דערגרייכט זיין ליד צו דער מדרגה פון אַ־מענשלעכער רעליגיעזיטעט!

פילהארמאניע

פון אַן קאָסט פון פילהארמאניע.

פריהלינג וועט מען אנהויבען

בויען די צופאהר־טראמוויען־ליניע לאדז־בזשעזשין

(2) שוין זייט עטליכע יאָהר ווערען געפירט אונטערהאַנדלונגען, מכוח'ן אָנהויבען בויען די טראַם וואָ־ליניע: לאָדז—קאָלושקי—בזשעזשין.

די צוגרייטונגס־אַרבייטען זיינען שוין אַרומגעפיהרט געוואָרען, ווי דאָס אָנגעמערקען דעם שטח, א. אַז. וו.

לעצטענס, ווי מיר דערוויסען זיך, איז דער געזעלשאַפט פון די עלעקטרישע צופאָהר־ראַמוואַיען געלונגען צו פעראינטערעסירען מיט זיין ענין דער גישע פינאַנסיסטען.

די אונטערהאַנדלונגען מיט זיי האַלטען איצט ביים פינאַליזירט ווערען, און מ'רעכענט אַז מען וועט שוין אָנהויבען אַרבייטען ביים בויען די ליניע אין אָנהויב פריהלינג ה.י.

א שארפער פאהרער

(2) דער שאָפער סטעפאַן שאָפּאַזש האָט געכטען פאָהרענדיג מיט זיין לאַסט־אויטאָ אויף 6 שער־פּגיאַ־גאַס לעם נומער 18, איבערגעקעהרט אַ גאַ־סען־לאַמטער.

מ'האָט געגען איהם צובויפגעשטעלט אַ פּראָ־טאָקאָל.

פלוצים אוועקגעפאלען

(2) נעכטען איז געקומען פון טעאָפילאָוו קיין לאָדז אַ געוויסער העגריק מיעלניקער מאַכען אייגי־מויפען.

פלוצים איז ער לעם פילסודסקיעגאָ 14 אַנידער געפאַלען און גע'חלשט.

מאָגאַסאָוויץ האָט איהם אָפּגעפיהרט אין ראַ־גאָשטשער שפּיטאָל.

לכבוד יום־טוב!

אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אלע פרייזען

אין דער איינציגער **קאנקורענץ־פערפומעריע** פון דער פירמע

י. דרוקער, 5 זאוואדזקא 5

טעלעפאָן 17592

וואָס בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער **פערפומען**, ווי אויך די פיינסטע ערשטלאסיגע פודערן, טואלעט־זייפען אז"וו

Perfumerja J. DRUKIER

סיט אכטונג
ZAWADZKA 5
TEL. 175-92

בעמערקונג: עגגראַסיסטען געק־מען ספעציעלען ראַבאַט.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"

סערבאנד-טריפע פון א.א.ש. אין פוילען, אנס.: א. בעזמאן.

לייענס און שטיינס! קומט און חערט א יום-טוב איבער אלע יום-טובים
פאר יונג און אלט — פאר גרויס און קליין — פאר פרויען און מענער.
דאס האט לארז נאך נישט געזעהן!

דינה האלפערן און סעם בראנעצקי
די אומגעזעצליכע פרוי

10 פארשטעלונגען פאר איין פיעט 10

מאנטאג, דעם 3-טן אקטאבער אסרו-חג ראש-השנה 9 אוונט

פרעמיערען

1) ס'ווערט געשפילט צום ערשטען מאל אין לאדז לעבענס-בילד אין 3 אקטען מיט די נייעסטע לידער, קופלעטען, דוועטען פון שמזלעוויטש. 2) קאנצערט דינה האלפערן און סעם בראנעצקי מיט קיין מעקסיקא—נייעסטער שלאגער דיעס 3) א מאניל זאציע פון אלע לאדזער יודישע ארטיסטען און אויך געקומענע פון אויסלאנד ספעציעל צוליב דעם יום-טוב: אמוקל גאניא, בעזמאן מאניא, גאלדשטיין לא לא, האלפערן דינה, האניובוים טומאן מרים, צור ליך חנה, ראזענצוויג רעגינא, אמוצל וואלף, אריעל דוד, ביזנאן חבל, בליאכער שבת', גאלבירסקי הערש, ביאלקאוויטש ישראל, גוטמאן קלמן, גאלדבערג סעם, דראנאוו מרכי, האמ-בורגער דוד, האניגבוים מישל, הערשקאוויטש שלמה, טיפמאן יהושע, שערמאן דוד, צווילין שעיה. 4) פון 12 ביז 2 ביינאכט דער גרעסטער קאנצערט, וועט לארז הגש ווען געזעהן. 5) ס'ווערט גע-זונגען אוירג-אויגא, גאד וואלגא, חסידים-מאנץ, אפשטען-שאנץ, דעקלאמאציעס. 6) דאס גאנצע לאדזער באר וועט זינגען דעם בעריהמטען ציגייגער-קווארטעט מיט די בעסטע מאריסטען טשיושיק, ארזשעך, 7) נאר איין עחרען-אויסטריס פון בעריטטען זינגער דוד זיידערמאן דורכאחרענריג קיין רומעניען. 8) די נייעסטע מענץ אויסג. פון באלטמייסטער ג. לייצאוויטש. 9) דינה האלפערן און סעם בראנעצקי געזעגען זיך מיט לארז. 10) אבטונג! דאס גאנצע פיבליקום צוזאמען מיט די ארטיסטען ווערן מאגנראפירט דורכ'ן בעוו. טאמאנראפיסט גוטערמאן. בצוארגס אייך בעצייטענס מיט בילעטען, קומט מאמעוויז, ווייל איינמאל אין היגדערס יאהר קענט איהר האבען די געלעגענהייט צו זיין אויף אזא יום-טוב. מיט'ן אוועגד פיהרט פון סעם בראנעצקי. מיט'ן ארקעסטער ד. זעלמאן.

אדמיניסטראטאר: ש. הערשקאוויטש. מעכנישע לייטונג: ר. אריעל. סופלאר: וו. נייהויז.

יודישע זעלנער פון לאדזער גארניזאן
ווערען בעפרייט אויף ראש-השנה
איבערוועבונג פון לאדזער מיליטער-ראבינער גאלדשטיין

אויף דער אינטערווענץ פון מיליטערישען ראבינער פון לאדזער גארניזאן הרב ד. ז. גאלדשטיין, וועלען היינט, ערב ראש-השנה בייטאג, בעפרייט ווערען אלע יודישע סאלדאטען פון לאדזער גארניזאן ביז מוצאי ראש-השנה 12 ביינאכט, סאי די זעלנער, וועלכע בלייבען יום-טוב און לארז, זענען רעזערוויסט געווארען ספעציעלע פלעצער אין סאל געגדע שוחלען; אין סינאגאגע 10 פלעצער, אין וויליגער שוחל 20 פלעצער, אין ווילקער שוחל 12 פלעצער, אלע איבריגע זעלנער וועלען בעקומען פלעצער צום דאוונען אין דער שטאטישער שוחל, וואלבארסקא 20.

פונקט ווי אויף יערען יום-טוב, ארדענט אויך איין אויפן היינטיגען ראש-השנה די יודישע גמינע יום-טובדיגע מאהלצייטען אין רעסטאראן ביי ה' גערולה, פיעטריקאוועי 35, סאי אלע יודישע זעלנער פון לאדז, גאלקובעק און רעגגא, אנטע' דער לוי טונג פון בעוואוסטען עסקן ה' משה עפשטיין מיט דער בעטייליגונג פון מיליטערישען ראבינער פון לאדזער גארניזאן הרב ד. ז. גאלדשטיין.

PRYWATNE POGOTOWIE ŁEKARSKIE

TEL. 12-333 ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.—PRZEWÓZ CHORYCH

וואס קומט ווירקליך פאר אין „לינת הצדק"
מען פאראליזירט די ארבייט אין דער נאכט-פאגאטאוויע

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין „נייעס פאלקסבלאט נומער 214 „יודישע יונגערמאן שטארבט פון א האי-ץ-אטאק, צי איז לינת הצדק מאקע געשלאסען" — בעט איך צו פערעפענטליכען פאלגענדעס: אלס פערוואלטונגס-מיטגליד פון „לינת הצדק" קומענדיג צו דער פערוואלטונגס-ווענדונג (נאנטאג ד. 12. ד. מ. דאס הייסט, צומארגענס נאך דעם פערעפענטליכטען נאטיץ אין „נייעס פאלקסבלאט" און געגומען א ווארט אנווענדיג צו די פערוואלטונג שפילט זיך מיט מענשליכע לעבענס און דאס אפשטעלען די פאגאטאוויע נישט מיטטילענדיג פריהער דער עפענטל-כקייט איז א פערב-עכע-ישע ווייגשעענונג, אז אין דער צייט ווען די קאסע איז לוידיג איז דאס שליידערען מיט הונדערטער זלאטעס פאר אלמאנאכען און אנדערע נאריש-קייטען א פערפרעגען. אלס ענטפער אויף מיינע פאר-וואוסען האבען די הערען וואס זיצען ביים גרינעם טיש אויסגעטראגען א פארשלאג מיך אויסצושליסען פאר דר' חוצפה אויף 25 זיצונגען.

ווענען די מעשים, וואס סיקומט פאר אין „לינת הצדק" איז איצט נישט דער זמן צו דערצעהלען מאר דער עפענטליכקייט. אבער איינס מוז די דאזיגע הערען געזאגט ווערען.

נישט איהר זענט די בעריפענע מענשען וואס קענען שטעהען אין דער שפיץ פון אזא בוצליכע אינסטיטוציע נישט איהר קענט די געזעלשאפט און נישט די געזעלשאפט קען איך, ווען איהר וואלט פערשטאנען דעם טייטש פון ז"ל המאבד נפש אחת מישראל מאבד עולם מלא וואלט איהר נישט מיט אזא ליידט געמיט אריבערגעגאנגען צו דער טאג-ארד-נונג איבער דעם טרויעריגען פאל מיט דעם 21-יעהריגען יודישען יונגענמאן וועגען וועלכען ס'איז געווען הערמאנט אין „נייעס פאלקסבלאט" וואס נישט קיין צופעליגקייט איז געווען די זונטאגדיגע נאטיץ, דעם סערגאנגענעם פרייטאג-צוריבאכטס איז אויך די פאגאטאוויע נישט געווען טעמיר און ווען דאס הערסון געווארסט! יא געווארסט דערפון האבען די צעהנדליגע אריינע קראנקע וואס האבען אנגעריסען דעם טעלעפאן און די טירען פון „לינת הצדק", ווער איז שולדיג אין דער איצטיגער שווער דער סיטואציע אין „לינת הצדק"? — די איצטיגע פערוואלטונג האט מיט נישט כשום מ'לען אויסגעלאסען 121 טעטיגע מיטגלידער" וועלכע זענען ארויס געווען זיך מקריב צו זיין פאר „לינת הצדק" באר דער-פאר וויל זיי האבען געהאט די „העזה" אויך צו זאגען א ווארט אמת, א דאנק דעם דאזיגען „נירוש" איז געקומען צו דער דאזיגער קאטאסטרא פע פון „לינת הצדק", פאר וועלכע איהר וועט בעל כרחו פרעגען אפגעבען א דין-וחשבון פאר אייער מעשים.

אלס מעזיגע מיטגלידער זענען פערטרייבען געווארען, קיין נייע לאזט מען נישט צו, אלץ יערס אפגעטון ביי געשלאסענע טירען. אנשטאט צו פערנעהמען זיך מיט דער געלד-פראגע פער-נעהמט מען זיך מיט אלמאנאכען מיט אייט-ליס-קא-ען פאר די ווירע-שפעניגע מיטגלידער, וואס האבען די העזה צו פאר-ען אדנונג אין חשבון. דאס איינ-ציגע וואס בלייבט איז איבער די הערען מיט די פון זיך אליין צוגעקלעבטע שליפעס איז אפצוטרע-טען פון די בענקלער! מאכען טלאץ פאר אנגעזעהענע בירגער, פאר מענשען וואס זענען בערוסען צו פער-נעהמען די דאזיגע אמטען, פאר מענשען, וואס זאלען דער-הייבען און צוריקשטעלען די אדנונג אין די ווייטער-דיגע עקזיסטענץ פון „לינת הצדק", וואס זאל דינען דער לאדזער יודישע עפעלקערונג.

דער איינציגער וועג וואס די הערען דארפען טון — איז דימיסיאנירען!

5966

פערוואלטונגס מיטגליד פון לינת הצדק

א. נעלקענבאהם

מיטגלידער אין די שאצונגס-קאמיסיעס פון הכנסה-שטייער
זענען געוועהלט געווארען אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט-ראט

ביים אנהויב פון דער נעכטיגער זיצונג אין שטאט-ראט זענען אויסגעשטאנען געווארען 2 אנ-פראגען צום מאגיסטראט מכח דער וויינטר-אונטער-שטיצונג פאר די טעווען-ארבייטער, וועלכע הערען טויך באלד אויף צו ארבייטען און ווענען דעם. צו דער מאגיסטראט וועט אויך הייזאר געבען קוילען אונטער-שטיצונגען די טעווען-ארבייטער.

פרעזידענט זשעמיצקי ענטפערט, אז דער מאגיסטראט טוט אלץ, אז די טעווען-ארבייטער זאל-לען ארבייטען גאנצע 26 וואכען, כדי זיי זאלען קענען בעקומען געזעצליכע אונטערשטיצונג, מאס שייך די קוילען אונטער-שטיצונגען וועט די אקציע גע-פיהרט ווערען אזוי ווי יערעס יאהר.

לויט א פערשטענדיגונג אין סע יא-ען-קא-ווענט זענען געוועהלט געווארען פאלגענדע מיטגלי-דער אין די שאצונגס-קאמיסיעס פון הכנסה-שטייער אויף די יאהרען 1933, 1934 און 1935.

ערשטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: רעכטמאן הענריך, וואולטשאנסקא 76; באגטאשעוויטש מישאל, פעטריקאווער 207; ראדע ראבעי"ס, זאקאבטנא 78; קאלערט אסקאר, וואולטשאנסקא 109; מישטשאק אדאם, וואולטשאנ-וואולטשאנסקא 109; מישטשאק אדאם, וואולטשאנ-סקא 181; טאכטערמאן בנימין, פעטריקאווער 167.

צווייטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: פיאנטקאווסקי יוזעף, פלאץ וואל-גאשטשי 4; קינרוס ראובן, זאוואדזקא 17; ראי-זענבערג לייב, פולאצקא 8; איצקאוויטש בעריש, 11 ליסטאפאד 48; גראשקאווסקי וויגדאר, מלא-טשארסקיעגא 12; בראנאווסקי משה, זאמארניא 15;

דריטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: קאולאווסקי אלעקסאנדער, פעט-ריקאווער 21; הערשקאוויטש מאיר, פעטריקאווער 17; כארי פיאש, פעטריקאווער 37; ראווידזאן שמאי, באווא צענעליגאנא 22; מארגאליוס יוזעף, זאוואדזקא 18; וואלשער הערש, זשעראמסקיעגא 12.

פיר'טער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: מאקרסקי לעאן, 6. שערפיען 30; אנטשא קאווסקי אנדרשע, פעטריקאווער 73; דרד-זע אדאלף, פעטריקאווער 93; בערנד אלפרעד, גדאנסקא 66; סקושעוויטש מעליקס דירעקטאר, אנדזשעיא 11; האסמאן זיגמונט, אנדזשעיא 6.

פינפטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: מאסס לעאנארד, קעלבאך 6; לאסמאן יעקב, זגערזשער 30-א; וויסניק מאריאן, וואלדזשימערסקא 19; לעשינסקי יאן, דיעווואנאווסקא 95; ביסרין אברהם, וואלבארסקא 44; שולץ הר-מאן, לימאנעווסקיעגא 49;

זעקסטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: רעסטעל גוסטאוו, לעאנארדא 1; יאגאווסקי מיכאל, רזשגאווסקא 45; קיינאך אטא, רזשגאווסקא 7; נאוואקאווסקי סטאניסלאוו, רזש-גאווסקא 47; קאשטמארעק וולאדיסלאוו, וואיטאווסקא 1; קינאסט יוזעף, קאטשגא 24.

זיבעטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: פיאסקאווסקי אברהם, פאפאיסקא 106; שמערלא וואלף, בזשעזשינער 42; העלער ביאק וולאדישלאוו, בזשעזשינער 30; נעוקעל וואלף, וואלבארסקא 27; חוטניק יאן, זגעיסקא 29; טאר-קא שלמה, פראנטשישקאנער 38;

אכטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: ליפינסקי אדאם, פלאץ וואלנאש ששי 9; יאלמיצקי וולאדיסלאוו, פאמאיסקא 14; בענדעל משה, נאוואמיעיסקא 19; פיאסקאווסקי עד-וארד, פאמארסקא 91; זעלוויאנסקי יוזעף, אנ-שטאטא 5; וויעיניק יאקוב, פאמארסקא 33;

גיינטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: בעיקאוויטש דניאל, קאזיגא 11; סענדראווסקי ישעיה, פאלודניאווא 5; וואלמאן גרשון, פאמארסקא 25; ראזענצוויג ישראל, צעגעליגאנא 23; ראטע פעידינאנד, נאריטאוויטשא 18; האלפערן מארקוס, פעטריקאווער 41;

צעהנטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: מיבעיגאל ראמאן, מאגיוטשקא 11; קארינסקי ערמונד, פעטריקאווער 82; אולינאווער וואלף, נארוטאוויטשא 11; בעיקאוויטש יואל, טיא-גוטא 5; לאב עמיליאן אינוס, ראיוסאוויטשא 107; וואדשאווסקי זיגמונט דאקטאר, נאריטאוויטשא 49.

עלפטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: בעיליגער-בלאו יעזוס, פארגאווא 30; געלאסען אברהם, פעטריקאווער 108; זשר-מינסקי אנטאני, סוכא 6; מיאטרקאווסקי ג., טארגא-ווא 39; בער גוטשאוו, גלובנא 26; פעפער יוזעף נאווראט 13;

צוועלפטער פינאנץ-אמט

מיטגלידער: טשירעל ווילהעלם, פעטריקאווער 286; האפמאן יאן, נאפיורקאווסקיעגא 13; מילער יוסעק, גלובנא 42; שאוטש מעקס, קלינסקיעגא 203; פערלא משה, פעטריקאווער 220; פאוליאק באלעסלאוו, מזשעזאליגאנא 85.

נאוואמיעסקא 28

וויכטיג נייעס
פאר דער לארזער בעפעלקערונג!
דאס גוט בעקאנטע און מארערנע
שיך-געשעפט
„TRWAŁOBUW"
28 נאוואמיעסקא 28
עמפעלט צו די געפערטשטענדיגע יום-טובים א רייכען אויסוואהל פון די מארערנסטע
ד'אמען-, הערן- און קינדער-
שיך
פון די בעסטע קוואליטעטען
אייגענע אויסארבייטונג
קאבקורעבע-פרייזען
אויך דאנער א רייכער אויסוואהל פון פערשידענע
שטובען-פאנטאפעל פון אייגענער אויסארבייטונג.
קומט און איבערצייגט אייך, רעזולט בעהאנדלונג.

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל
מארערנסטע סטיל - ארטען
צו רעדוצירטע פרייזען

עמפעהלט די פעקאנטע

לאמפען-פאבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס מעשטפלוגען לוים פנגעגעבענע צייכענען.

Przemysł-Handel

Rok VI — Numer 11 — Cena egzemplarza 8 groszy

Dr. Czesław Kozłowski

Lekarz Wewnętrzny

Przyjmuje codziennie od 3 do 5 po południu

Telefon 19 — Dębno Górne

Po 250. — złotych:

11 67 96 278 467 625 82 93 663 80 779 84
878 964 1186 87 217 25 324 44 54 651 96 627
76 86 99 730 51 79 913 2009 20 94 97 189 208
74 301 29 47 529 71 75 634 98 784 886 963
3023 306 420 31 618 604 83 766 99 867 91 4068
91 129 261 812 414 21 88 667 86 784 849 951
77 5073 77 174 84 225 380 58 92 604 18 96 751
815 6015 67 84 189 202 76 300 61 447 572 616
262 716 40 813 902 86 98 9025 287 334 471 589
239 95 344 92 612 19 20 742 866 8049 198 267
446 680 677 745 72 812 11044 87 102 207 354
580 87 95 612 91 781 814 996 12281 428 85 773
867 13080 246 300 25 29 438 571 75 79 683 799
917 22 14026 123 41 94 247 91 330 46 53 615
31 98 15024 42 67 59 61 103 210 65 368 430 86
635 71 602 12 71 815 71 946 62 16127 70 202
360 68 69 401 20 506 30 66 68 689 720 59 87
813 961 69 17062 93 277 890 453 606 56 778
18105 22 287 89 347 478 74 621 88 841 968
1290 292 467 58 589 629 44 81 711 67 89 687
20131 95 206 456 87 88 630 700 36 63 2103
167 77 79 217 82 805 24 616 19 30 700 65 838
67 96 967 92 22057 61 96 262 65 82 542 660 61
87 711 26 987 72 95 23049 99 104 61 276 498
200 25 614 136 68 802 88 24024 49 129 262 360
91 411 673 793 804 6 40 90 907 25066 141 73
272 343 418 509 49 79 612 19 57 783 41 67 846
81 98 26055 69 220 336 42 417 587 674 789
823 59 826 90 27029 67 66 85 146 60 67 220
454 66 694 608 66 86 792 865 976 28004 10 56
032 54 262 74 88 96 315 478 634 48 610 19 40

Po 300. — złotych:

92 800 50 913 14 29048 108 325 497 507 78 808
76 82 30011 69 162 305 500 729 86 3 987 849
58 929 97 31163 279 307 86 540 645 88 700
50 75 32243 64 122 76 605 715 818 67 23013
58 64 104 7 34 295 27 37 78 80 479 544 67 72
8055 82 104 42 207 16 701 56 66 98 817 71
36012 26 58 122 36 292 390 425 500 642 721
871 36214 366 409 16 50 565 67 633 63 91 715
46 92 630 70 76 820 959 88 93.

38031 99 134 228 47 51 350 405 572 89 623
79 706 22 92 960 39019 47 99 147 213 24 368
419 68 606 43 756 923 51 40014 86 147 60 224
61 93 301 91 471 598 896 41064 99 111 382
502 72 793 814 78 904 42031 87 380 479 549
926 43068 68 172 99 287 420 29.79 628 26 67
653 69 85 97 715 85 846 902 44018 189 73 84
202 398 419 622 601 37 706 805 81 42408 62
523 610 45 886 9919 33 79 73025 39 65 91 183
25 6 61 803 28 72075 136 203 40 66 323 53 466
300 8 46 92 997 71115 67 85 463 80 520 618 21
70161 201 341 94 410 66 92 569 94 615 54 83
84 252 70 76 81 378 425 629 71 980 95 891 961
61 93 301 91 471 598 896 41064 99 111 382
419 68 606 43 756 923 51 40014 86 147 60 224
29 913 50 96 64010 28 186 396 566 641 725 59
961 68076 112 255 601 9 665 741 50 830 63 74
249 69 98 424 589 783 819 62082 189 319 52
777 854 962 68011 182 346 445 721 98 801 14
702 81 38 999 67011 30 93 296 437 588 682 41
701 52 82 804 901 82 68098 218 66 86 307 72
409 47 594 725 89 896 37 67 917 33 69705 25
300 8 46 92 997 71115 67 85 463 80 520 618 21
25 6 61 803 28 72075 136 203 40 66 323 53 466
523 610 45 886 9919 33 79 73025 39 65 91 183
289 98 324 42 465 709 865 74074 111 207 96
312 83 546 621 731 88 816 75012 27 40 54 128
34 275 416 67 70 587 687 811 982.

76011 28 31 144 78 360 62 81 477 511 642
54 964 86 77095 205 88 288 46 67 352 400 3 6
510 654 97 750 62 96 906 12 18 78 941 69

Po 1,000 zł. Nr. 21831 44266 47409 66096
72002 80500 8410I 10278 10513 10442
106866 106625 113900 121663 126195 134184
136257 140886 148429 146482 150103 152065
152468 153229 154016 157924.

Po 250. — złotych:

11 67 96 278 467 625 82 93 663 80 779 84
878 964 1186 87 217 25 324 44 54 651 96 627
76 86 99 730 51 79 913 2009 20 94 97 189 208
74 301 29 47 529 71 75 634 98 784 886 963
3023 306 420 31 618 604 83 766 99 867 91 4068
91 129 261 812 414 21 88 667 86 784 849 951
77 5073 77 174 84 225 380 58 92 604 18 96 751
815 6015 67 84 189 202 76 300 61 447 572 616
262 716 40 813 902 86 98 9025 287 334 471 589
239 95 344 92 612 19 20 742 866 8049 198 267
446 680 677 745 72 812 11044 87 102 207 354
580 87 95 612 91 781 814 996 12281 428 85 773
867 13080 246 300 25 29 438 571 75 79 683 799
917 22 14026 123 41 94 247 91 330 46 53 615
31 98 15024 42 67 59 61 103 210 65 368 430 86
635 71 602 12 71 815 71 946 62 16127 70 202
360 68 69 401 20 506 30 66 68 689 720 59 87
813 961 69 17062 93 277 890 453 606 56 778
18105 22 287 89 347 478 74 621 88 841 968
1290 292 467 58 589 629 44 81 711 67 89 687
20131 95 206 456 87 88 630 700 36 63 2103
167 77 79 217 82 805 24 616 19 30 700 65 838
67 96 967 92 22057 61 96 262 65 82 542 660 61
87 711 26 987 72 95 23049 99 104 61 276 498
200 25 614 136 68 802 88 24024 49 129 262 360
91 411 673 793 804 6 40 90 907 25066 141 73
272 343 418 509 49 79 612 19 57 783 41 67 846
81 98 26055 69 220 336 42 417 587 674 789
823 59 826 90 27029 67 66 85 146 60 67 220
454 66 694 608 66 86 792 865 976 28004 10 56
032 54 262 74 88 96 315 478 634 48 610 19 40

Po 300. — złotych:

92 800 50 913 14 29048 108 325 497 507 78 808
76 82 30011 69 162 305 500 729 86 3 987 849
58 929 97 31163 279 307 86 540 645 88 700
50 75 32243 64 122 76 605 715 818 67 23013
58 64 104 7 34 295 27 37 78 80 479 544 67 72
8055 82 104 42 207 16 701 56 66 98 817 71
36012 26 58 122 36 292 390 425 500 642 721
871 36214 366 409 16 50 565 67 633 63 91 715
46 92 630 70 76 820 959 88 93.

38031 99 134 228 47 51 350 405 572 89 623
79 706 22 92 960 39019 47 99 147 213 24 368
419 68 606 43 756 923 51 40014 86 147 60 224
61 93 301 91 471 598 896 41064 99 111 382
502 72 793 814 78 904 42031 87 380 479 549
926 43068 68 172 99 287 420 29.79 628 26 67
653 69 85 97 715 85 846 902 44018 189 73 84
202 398 419 622 601 37 706 805 81 42408 62
523 610 45 886 9919 33 79 73025 39 65 91 183
25 6 61 803 28 72075 136 203 40 66 323 53 466
300 8 46 92 997 71115 67 85 463 80 520 618 21
70161 201 341 94 410 66 92 569 94 615 54 83
84 252 70 76 81 378 425 629 71 980 95 891 961
61 93 301 91 471 598 896 41064 99 111 382
419 68 606 43 756 923 51 40014 86 147 60 224
29 913 50 96 64010 28 186 396 566 641 725 59
961 68076 112 255 601 9 665 741 50 830 63 74
249 69 98 424 589 783 819 62082 189 319 52
777 854 962 68011 182 346 445 721 98 801 14
702 81 38 999 67011 30 93 296 437 588 682 41
701 52 82 804 901 82 68098 218 66 86 307 72
409 47 594 725 89 896 37 67 917 33 69705 25
300 8 46 92 997 71115 67 85 463 80 520 618 21
25 6 61 803 28 72075 136 203 40 66 323 53 466
523 610 45 886 9919 33 79 73025 39 65 91 183
289 98 324 42 465 709 865 74074 111 207 96
312 83 546 621 731 88 816 75012 27 40 54 128
34 275 416 67 70 587 687 811 982.

76011 28 31 144 78 360 62 81 477 511 642
54 964 86 77095 205 88 288 46 67 352 400 3 6
510 654 97 750 62 96 906 12 18 78 941 69

שוינט אייער געזונד און גולד

דאס אלטע פאלקס־שפריכוואָרט זאגט: „די בעדייטונג פון „חמרה" איז אַפּהענגיג פון דעם, ווי דער חמר געפינט זיך: געפינט ער זיך אין אַ ווייניקעהלער — בעווייס ע׳ „וויין", איז ער דאַנעבן אין אַ שטאל — בעווייס עס אַנ׳אייזעל. דאס דאָזיגע שפריכוואָרט לאָזט זיך גאַנץ גוט צופּאַסן צום הייבטיגען צושטאנד אין דער וויין־בראַנזשע, וואו אין איצטיגער צייט איז דאָ מעהר שוחטים (לייען: וויינגעשעפטען) ווי עופות (לייען: קליענטען) און עס איז פשוט אַ רחמנות אויף דעם אונבעהאָלפענעם קאָנסומענט, וועלכער איז אינגאַנצען דעזאָרייענטירט ביים איינקויפען וויין.

בנוגע דער פירמע „באָרווין" איז קיין שום ספק נישטא, אַז „חמר" בעווייס וויי־קליך וויין אין פולען זין פון וואָרט. נישט בלויז אויפ׳ געביט פון גוטע סחורה איז די פירמע „באָרווין" די מאַסטער בעגדסטע, נאָר אַפילו אויך אויפ׳ן געביט פון בילינקייט איז זי די רעקאָרד שלאָגער־ין — זי פּאַסט זיך תמיד צו צו די בערערפעניסען פון דער צייט און ליפערט גוטע סחורה צו די בילינסטע פרייזען.

די פירמע האָט אַלע מעגליכקייטען צו דינען דער יודישער בעפעלקערונג מיט די בעסטע ווינען און מעהד צו די בילינסטע פרייזען, שוין דערפאַר אַליין, וואָס די פירמע בעזיצט אַלע טעכנישע און מאַכמענישע מיטלען; ס׳איז גענוג צו בעזוכען די פאַבריק, וועלכע איז ארינגעאָרדנט לויט די לעצטע מאָדערנסטע, טעכנישע פאָדערונגען, וואו ס׳אַרבייטען די בעסטע פאַך־לייט אונטער דער לייטונג פון הי׳ באָרגשטיין, וועלכער איז אַליין אַ זעלטענער פאַך־מאַן.

אַנ׳אַלט תלמידיש שפריכוואָרטלויטעט: „יין" איז בגמטריא „סוד"... ס׳איז דערהיי שווער צו וויסען ווי מען בעקומט עכטען וין, ס׳איז אָבער פערהאַן אַנ׳אַסענעם „סוד פאַר גוט בראנד", אַז עכטען אָריגינעלען וויין בעקומט מ׳ ביי „באָרווין" און מען קאָן מיט דער גאַנצער זערקייט זאגען: „נכנס יין, יצא סוד" — אַז ווער קויפט איינמאָל ביי „באָרווין" ווערט געוואוי׳ דעם ר׳, אַז „באָרווין" איז דער ריכטיגער וויין־אַדרעס.

פאַר די יענ׳גע, וועלכע קאָנען זיך ערלויבען צו קויפען נאָר אַ בילינע סלאַש וויי האָט די פירמע „באָרווין" אַרויסגעלאָזט אַ נייעם אָרט וויין מיט דער מאַרקע M. R. צו אַ שפּאַט בילינען פּרייז — אַ קוואָרט 2 זל. אַ באַנטעלקע — 1.45 מביגים זאָגען, אַז אַזעלכעס צו אַ בילינען פּרייז איז באַך נישט געווען.

ס׳איז כדאי אויפמערקזאַם צו מאַכען דער בעפעלקערונג, זי זאָל זיך היטען ק אייגצוקויפען וויין פון צווייפעלהאַפטע בעשאַפענהייט, וואָס ענטהאַלטען שעדלעכע פאַרן געווענד סוסטאַנצען, נאָר זי זאָל קויפען דירעקט ביי דער רעגולער פירמע „באָרווין", וועלכע אַ חזון וואָס זי תּרט אָנגעפיהרט פון די בעסטע פאַבמענער, אונטערליגט זי באַך פאַרטוועהרענד אַנעפענטליכער קאָנטראָל.

אויב וויין איז אַ מערטראָגנס־וואָך מחמת קיינער ווייסט נישט, וואָס אין דע מעדיקאַרקעיער טער פלאַש געפינט זיך, פערדינט פירמע „באָרווין" אויף באַוואַמיעיסקע 30 דעכ׳פּולסטען טערטרויען.

5912

ארבייטסלאָזער יודישער יונגערמאַן

איז אַראָפּגעשפּרונגען פון 4 שטאָק

(2) דער 26־יאָהריגער שיין פרעבקעל, אַנ׳אַר בייסלאָוי (פּילסודסקיגאַ 34) איז געקומען אויף אויף די טרעפּען אין הויז אויף פּילסודסקיגאַ 70, און זיך אַראָפּגעוואָרפען פון פענסטער פון 4. שטאָק.

דער זעלבסטמערדער איז מודאיג צוקער ליעטשעץ געוואָרען.

דער דאָקטאָר האָט ביי איהם פעסטגעשטעלט אַ מוח־אויפטרייסלונג.

מ׳האָט דעם אומגליקליכען אָפּגעפיהרט אין דראַנאַשטשער שפּיטאַל.

אַגראַנדיעזער רעפּרעזענטאַנץ־אוועגד אין פּילהאַרמאָניע

דעם קומענדיגען מיטוואָך אוועגד וועט פאַר קומען אין פּילהאַרמאָניע אַ רעפּרעזענטאַנץ־אוועגד אין וועלכען ס׳בעטייליגען זיך די סטאַרס פון אַלע לאַנדזער פּוילישע און יודישע טעאַטערס.

גרויסע נדרים אַקצע פון קרן־קימת־לישראל

צו די ימים טובים, איז פּראַקטיש געזאָרען דורכ׳ן קרן יסוד־דיעקטאָריום, אַגרויסע נדרים־אַקציע אין אַלע שוהלען און בתי־תּלה לטובת דעם קרן קימת לישראל.

צו די גבאים פון די שוהלען איז פונגאַנדער־געשיקט געוואָרען אַ ספּעציעלער נירקולאַר אין וועלכען זיי ווערען געבעטען מיטוועלפען אין דער פּראַקטישער אַקציע און זאָגען דער־פאַר, אַז די מתפּללים זאָלען בעת די עלות מנדר זיין לטובת דעם קרן קימת.

פון יודישען טעאַטער

אין יודישען טעאַטער „זילהאַרמאָניע" גאַסט־לאָלירען די בעליבטע אַרטיסטען דתה האַלפּערן און סעם בראַנעצקי. מוצאי ראש השנה גיבען זיי די לעצטע פאָרשטעלונג צו וויער אָפּשד. האָבען זיי אויסגעוועהלט די פּרעמיערע אַ. נ. ד אונגעוועליכע פרוי.

שבת דעם 1 אָקטאָבער

11,58 צייט־סיגנאַל. 12,10 טעגליכע פרעסע איבערזיכט. 12,40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 1,45 גראַמאַפאָן־פּליטען. 3,35 גראַמאַפאָן־פּליטען. 4,40 רעפעראַט. 5 באַכמיטאַג־קאָנצערט. 6 מראַנט מיסיע פון ווילנע. 7 לאָדזער פּאָסט־קעסטעל. 7,10 פערשידענעס. 7,35 ראַדיאָ־גרעסע. 7,45 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערען. 8 לייכטע מוזיק, פּעליעטאָן. 9,50 פרעסע־בעריכט. 9,55 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט פאַר לופטפליה־קאָמוניקאַציע. 10,05 שאַזיג׳ס שאַפּונגען. 10,40 ספּאָרט־ידיעות. 10,50 סאַנק־מוזיק.

מעלדונג

יוד. סאַמ. אַרב. פּאַרטיי „פּועלי־ציון" (פאַר. מיט צ. ס. פ.) לאָדז, פּיעטריקאַווער 83.

היינט, פרייטאָג, ד. 30. ה. ח. פּינקטליך 8.30 אוועגט קומט פאַר אין איינגעגעס לאָקאַל (פּיעטריקאַווער 83) אַ רעפעראַט פון ח׳ מ. ניישטאָט (וואַרשאַ) א. ד. ט. „דער קאַמפּס וועגן פון אַרבייטער קלאַס".

שבת, ד. 1. אָקטאָבער פּינקטליך 5 באַכמיטאָג אַ גרויסע חברים־פערזאַמלונג פון פּאַרטיי און „פרייהייט" מיט׳ן אַנטייל פון ח׳ מ. נייקנאַאַט. אַלע מוזען קומען.

זונטאָג, ד. 2. אָקטאָבער פּינקטליך 5 באַכמיטאָג קומט פאַר אַ בעריכטס־פערזאַמלונג פון „פרייהייט".

היינט און פאַלג. טעג!

שוידערהאַפטע דראַמע פון אינבעגרעניצטער ליבע און אָפּערזיכ א. נאַמען:

MISTIGRI

געזאַנג פון לעבן און טויט.

— אין די הויפּט־ראָלען: —

Madeleine RENAUD

NOEL NOEL און

אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג־צונאַבע און לאַנד־אַקטואַליטעטען.

אָנה. 4.30 נמ. שבת, זונטאָג 1 בייטאָג. חנחה־בילעטן גילטיג אָהן בעגרענצונגען. פּאָפּולערע פרייזען פון די פּלעצער.

אונזערע געהרטע

אָפּנעהמער

ווינשען מיר

א גליקליך און ערפאָלגרייך יאָהר

Henryka Francka Synowie S. A.

Inowrocław.

הערץ גראַסבאַרט

וואַרט־קאָנצערט אין זאַל פון שטאָט־ראַט

זונטאָג אין אוועגד קומט פאַר אין זאַל פון שטאָט־ראַט אַ וואַרט־קאָנצערט פון בעוואוסטען אַרטיסט רעציטאַטאָר הערץ גראַסבאַרט.

אין פּראָגראַם: איז פאַרגעזעען רעציטאַציעס פון פערשטאַרבענעם דיכטער מ. ל. האַלפּערן, ש. לוצקי, ע. שטיינבאַרג, מ. באַדיר און אַנדערע.

גראַסבאַרט׳ס וואַרט־קאָנצערטען גוטשיגען זיך בושט אין קיין ספּעציעלע רעקלאַמע זיין יעדער אַרויסטריט איז אַ אַנאַמתע יום טוב פון אַלע פריינד פון שעהנעם יודישען וואָרט. עס איז צו ערוואַרטען, אַז אויף דער אוועגד אין זאַל פון שטאָט־ראַט יועט אַראָפּ מיט דעם געהערענען ערפאָלג.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 30 סעפּטעמבער

11,58 צייט־סיגנאַל. 12,10 טעגליכע פרעסע איבערזיכט. 12,40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 12,45 גראַמאַפאָן־פּליטען. 3,35 גראַמאַפאָן־פּליטען. 4,40 רעפעראַט. 5,00 סאָלאָן־מוזיק. 6,00 מאָרלעזונג. 6,10 טאַנץ־מוזיק. 7,15 פערשידענעס. 7,35 ראַדיאָ־פּרעסע. 7,45 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערען, פּעליעטאָן. 8,15 סימפאָנישער קאָנצערט. 10,30 פרעסע־בעריכט. 10.35 קאָמוניקאַט פאַר לופטפליה־קאָמוניקאַציע. 10,40 ספּאָרט־ידיעות. 10,50 טאַנץ־מוזיק.

• • •

אויסלאַנד

6,55 — ווין — אָפּערע. 7.05 — העלסינג פאָרס — סימפאָנישער קאָנצערט. 7,40 האַמבורג — אָפּערע. 8 — קיולעזיעץ — סימפאָנישער קאָנצערט. 8 — לאַנגענבערג — שילער־אָוועגד. 8 — דאַוועגטרי — בעזהאַוועדן־אָוועגד. 8,15 שטראַסבורג — אָפּערע. 8,30 — מיילאַנד — סימפאָנישער קאָנצערט. 9,10 — בערלין — קאַמעראַל־קאָנצערט. 9,20 — לאָנדאָן — אָפּערעטקע.

די מאָדערנסטע און בעסטע

מענער־היטער

איז אַלע פאַרבן

צו קאַנקורענץ־פּרייזען

בעקומט מען נאָר ביי

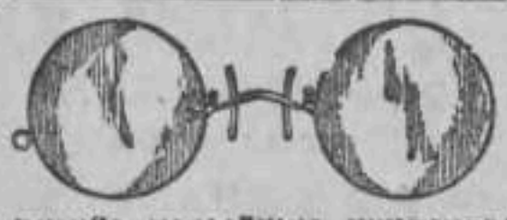

בחנם

מאַך איך צו אַלערליי

ברילען,

אין צוויסער

פון די בעסטע אויסלענדישע געשליפענע גלעזער.

אויף די ימים נוראים בעזיך איך אַ גרויסען אויסוואָהל פון

אַלערליי ברילען

צו זעהר ביליגע פּרייזען

סאָלידע און פינקטליכע בעהאַנדלונג. קומט אין איבערצייגונג אייך

מיט אַנבאַנג עלטסטע יודישע אָפּטיק־געשעפט אין לאַנד

Optyk R. HERSZKORN, 1 Cegelniana 1

קיין שום פיליעס בעזיך איך נישט.

די פירמע עקזיסטירט זיט 1892

האַסטו זיך שוין פערזעהען מיט אַנ׳עלעגאַנטען

הערבסט־ און ווינטער־הוט?

M. RAPAPORT

אייל צו דער גוט־בעקאַנטער פירמע

פּעטריקאַווער 9 טעלעפאָן 230־08

וואו איהר בעקומט אַלערנייעסטע אויסלענדישע. ווי אויך אינלענדישע היטען

אין אַלע קוואַליטעטען פון די נייעסטע פאַסאָנען און פאַרבען צו די ביליגסטע פּרייזען!

בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן בעזיך איך אַ רייכען אויסוואָהל פון אַלערליי פעלץ־וואָרען צו קאַנקורענץ־פּרייזען.

דעם עלעגאַנטסטען און שענסטען מענער־הוט

צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן עמפּעהלט אין די נייעסטע מאָדען און קאָלירען דאָס בעקאַנטע היטען־געשעפט

„KURJER KAPELUSZNICZY"

לאָדז, פּאָלודניאָווא 15

אַכטונג: צוליב׳ן קריזיס פערקויף איך מיט 40% ביליגער. זעמסליכע רעפּעראַטורען און פּאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט׳ן אויסל. מוסטער. קומט און איבערצייגט אייך!

ערשטקלאסיגער קירזשנער אטעליר פון I. BOMBEL

מיהרט אויס — אלערליי **פעלץ-בעשטעלונגען** אין רעפעראטירען לוים די נייסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעיעלע אויספיהרונג. קאנקורענץ-פרייזען. **זאוואדזקא 6 טעל. 62-118**

איינציגער קלאנג-קינא-טעאטער

איץ גארטען

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

אויפ'ן 1-טען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר.

דיינט אין ווייטערדיגע טעג „אוואנטוריסטכע"

Gine Manes i Gabriel Gabrio

אין די הויפטראלען:

אויסער דער פילם: א נאכפראגראם

קלאנג-קינא-טעאטער — צום ערשטען מאל אין לאדז! — קלאנג-קינא-טעאטער

הערשענען סון געלעכטער רופען ערויס די צוויי בעסטע ארטי-קאמעדנס סון דער נייעסטער פראדוקציע א. נ.

איך האב מורא דיך צו ווערן

מיט **Marja Dressler** און **Polly Moran** אין די הויפטראלען, ווי זיך „קאראלעק ראטעוועט אייראפע" אין וועלכען **Karolek** לעגט אינער סיזענטער פעסירונגען אויפן דייטש-פרנצויז. פראנס. פאפולערע פרייזען סון די פלעצער

METRO — **2 פשעיאזד 2**

ADRIA — **1 גלובנא 1**

KINO-TEATR

LIRA

אלעקסאנדראווסקא 37

דירעקציע: הערשענבערג

● א גליקליך יאהר ווינשעז מיר אונזערע געעהרטע בעזוכער, פרייבד און בעקאנטע ●

גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

דער געגנבעטער טעסטאמענט

מעכטיגע טאלאן-דראמע אין 10 אקטען

אין די הויפטראלען:

Carlo Aldhi, Hans Junkerman, Z. Arno

דער רייטער פון ריא-גראנד

גרויסע סענסאציאנעלער פילם מיט

BOB CUSTER

קלאנג-קינא-טעאטער

„CORSO"

זשעלאנא 2/4.

אנהויב 4 ו.מ. שאת, זונטאג, יו"ט 12 מיט.

גרויסער קאנקורענצלאזער דאפעלטער פראגראם:

שעהנע קלאנג-דראמע פון כינעזישען לעבען, בייזעמען דער מויס מיט פערדעכען

MING TOY

נעהמען אסאך צוזאמען מיט'ן לעבען אזוי ליעב.

אין דער הויפט-ראלע: די שעהנע און רייצענדע **UPE VELEZ**.

(1)

(2) צום ערשטע מאל אין לאדז אין קלאנג-ווערסיע

KEN MAYNARD

אין בילד פון קאוובויישען לעבען. אויסער'ן פראגראם: גרויסע בעמבע פון געלעכטער „ווי אזוי פערדינענ 1000 דאלאר א וואך"

אכטונג, טריקאטאזש- און זאקען-בראנזשע!

די קראפט-זאמן-פאבריק ר. שלעזינגער, זשעראמסקיעגא 31

נעמט אן צו ארבייטען אויף 1 י ן, אויף אלערליי סיסטעמען רונד-זאקען-מאשינען

מיט טריקאטאזשניקעס ווערט אויס-נעצרבייט אלערליי ברייטע רענדער.

צו דער מערלאבינג פון אונזער ליבען פריינד

ה' אסקאר גיטיין

מיט פרל. רעגינא ראגאזשינסקא

ווינשען מיר א הארציגען מול טוב און א גליקליכע צוקונפט.

5995 ק. פרידמאן און פרוי.

צו דער מערלאבינג פון אונזער ווערטען פריינד

ה' אסקאר גיטיין

מיט פרל. רעגינא ראגאזשינסקא

ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט

5995 אברהם ארנער און פרוי.

א הארציגען מול-טוב צו דער חתונה פון אונזער ליבען חבר

מענדעל לאנדוי

מיט פרל. נושא מילבערג

ווינשען די סעקציע קעלבער-ארבייטער מיים פרעס. ארבייטער-מעראיין

אין דער פלייש-אינד. אין לאדז, בערעק יאסעלעוויטש 16.

פרימא גוטעז

ווייץ

פון דער בעריהמטער אלטער פירמע

„באר וויץ"

אינה.: מ. באר בשטיין

אויך בעקומען ביי

י. פראשקער. וואלבארסקא 31

Dr. med JÓZEF IZYGSON

מעדיצינישער מאר אויערן, נאז, האלז, שטים און שווינדל-שטערונגען.

פאלודניאווא 9. טעל. 210-75

צוריקגעקעהרט.

9015 נעהמט אן פון 5 ביז 7 אוועגד.

Dr. Klozenberg

נערוועז-מראנסהייטעז

צוריקגעקעהרט

Kto szuka **nowości** idzie do nas

Okrycia got. damskie od zł. 75.—

Materjały na okrycia od zł. 12 —

na suknie od zł. 3.95

Trykotaże

Dywany

ceny ściśle fabryczne

Materj. meblowe

Ceny tanie! Prosimy się przekonać

L. TRAJSTMAN

Piotrkowska 81.

וויכטיג נייעס

— פאר —

סוויטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!

דערשיין מעכטן מיר בעקאנט, אז אונזערע

ריין-פערשלוסן

מעגן נאר צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פערטרעטער

הערן-גאלאנטעריע-געשעפט

ה. אפפעלבוים

לאדז, פולבאצקא 2

טעלעפאן 142-99

„REOR"

מיט בעשרענקונג

sp. z ogr. odp.

„Dom milusińskich"

wzorowo urządzone przedszkole przy gimnazjum

E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

Południowa 18, Tel. 168-82

Dalsze zapisy codziennie: od 10 do 2 p. p. Opłata zniżona.

ערשטקלאסיגער קירזשנער-ווערקשטעל פון

H. LUFT

ŁÓDŹ, 10 NOWOMIEJSKA 10

מיהרט אויס אלערארט **פעלץ-בעשטעלונגען** און רעפעראטורען לוים די נייעסטע מאדעלען אויסלענדישע מאדעלען צו קאנקורענץ-פרייזען. פאר רעיעלע און פינקטליכע אויספיהרונג ווערט גארענטירט.

Sól glauberska krystaliczna

wyrobu

Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu Sp. Akc.

Sprzedaż w biurze łódzkiem tejże fabryki przy ul. Ewangelickiej Nr. 5, tel. 158-28 i 219-76.

Detaliczna sprzedaż

פוטער, קעז, האניג (נאטירעל-ריין) קאנסערווען א. נ. וו. סמפעהלס

MASŁA, Serów, Miodów (naturalny czysty) **Konserwów** i t. p. poleca

F. PINCZUK

Łódź, Południowa 20, tel. 241-60.

Ogólnie znany z czystości i solidnej obsługi polecam swój

Zakład Fryzjerski

Sz. P., który prowadzę pod hasłem: **CZYSTO, DOBRZE I TANIO.**

CENNIK:

SALON DAMSKI		SALON MĘSKI	
Strzyżenie	70	Golenie z kolońską	30
Ondulacja	1.00	Strzyżenie	70
Mycie głowy	1.00	Strzyżenie chłopca	50
Masaż	1.00	„ maszynką	30
Farbowanie		Mycie głowy	50
brwi i rzęs	1.50	Masaż	50

prócz sobót i dni przedświąt. — cennik obowiązuje cały tydzień

Manicire 79 gr. — Farbowanie we wszystkich kolorach i odmianach, rozjaśnianie, tlenienie, parafinowanie.

E. PIĘKNIEWSKI

Piotrkowska 17, w podwórzu

דערווינטער איז דאָ!

דער ס'ויל אלזא געשאַנט זיין אין קעלם אין מראָרגן, מען זיך גלייך דערגרייטן צום ריסל. לאנג-יאָהריגן קונדשאפטער - מיסטער

מ. רשלעוויטש, פיעטריקאווער 20

טעל. 221-39

דעלכער מיחרט אויס אפשגעלסטן אונטער אינגעגער אויפזוכט לויט די שוין אנגעטמענע נייעסטע מאָדעלן, זעטריקע פעכע - אַרבייטען פאר דאמען און קינדער צו מעסיגע פרייזען

לשמואל הרנה ואל התפלה.

עס ווערט דשוועגט ראש השנה ויום כפור

ב „ווייסען זאל"

43 אכאדניא 43

מיט דעם ריהמטען חזן וועלכען ס'איז געלונגען צו אנגעזשען צו די היינטיגע ימים נוראים

ה' אברהם טארנאווער

מ'א גרוים איינשטודירט כאר.

בעקוועמע עצער. היגיעניטע איינריכטונג.

פערהט אייך מיט פלעצער!

פלעצער ווען פערדינגען טעגליך פון זונטאג ג 10 פריה ביז 10 אוועגד.

מיט אכטונג י. מ. ווייגטרויב. 5756

SALON DAMSKI

p.f. „LEON"

Wólczańska 61,

front, II p.

ONDULUJE i STRYŻE PO CENACH BARDZO NISKICH,

bo w prywatnym mieszaniu.

Uwaga: Wyuczam tanio ondulację nowoczesnym sposobem.

Manicur 60 gr

יעדער איינציגער מעבעל

האט זיך אין בעריינט, אז פאר ריוואנעס, פעלצן נייה-מאשינען, גארדעראבען אז"וו

צאהלמדי העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפון 191-00.

ביי מיר אין שטענדיג פערשידען געגנוצט מעבעל אין גאנץ צושטאנד צו פערקויפען.

ביליגען ווי איבעראל

אויפן ווינטער-עזאן מעלר-בעטלעך מיט אייגער אויסער-בייסונג. ניקעל-בעטען, מאטראצען, קאזעסקס און טאג-טשאנעס, קינדער-בעטלעך, אייזערנע בעטלייג-בעטלעך, מאטראצען-סאפאס-וועגעלעך צו פאבריק-פרייזען אין גרויסן אויסוואהל עמפעהלט

KRAJOWA CENTIALA ŁÓŻEK

66 Piotrkowska 66

פאדערט איבעראל דיעוואוסטע מעלד-בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

חדר „תורה ודת"

עם גן-ילדים

פל. וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6

טאכט בעקאנט דאס גאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שוליאהר מולשטענדיג רעארגאניזירט און פערשולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9-1 בייטאג.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט

גרויס אכט אויף דער עריציהונג און דרך-ארץ-דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס. וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים-געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

צוליב'ן קריזיס - הנחה-פרייזען.

קובסט-פאטאגראפישער אנשטאלט

אויפנאהמעס צו מאטריקולען און פעסער

נור 1 זל. 6 שטיק

רעטושירט, גרויגע פארב, ווי אויך פאסט-קארטען-אויפנאהמען צו ביליגע פרייזען. איך נעהם אן צו קאפירען פון אלטאלען.

מיט אכטונג L. LAKS

זשעראמסקיעגא 84.

אנפאנג מיט טרעפטשען 8, 5, 6, 16 און 9

דשיראנדאלען

עלעקטרישע אין די מאָדערנסטע פאסאנען לויט'ן איטלעגדישען סטיל אין א גרויסען אויסוואהל

עמפעהלט

די לאמפען-פאבריק

B-CIA LAJB

Łódź, Zgierska 9, tel. 164-95

מיר עמפעהלען א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע ראדיא-אפארטען פון דער בעריממער וועלט-מארקע

Mende-Radjo

DRESDEN

זאוי זעמטליכע ראדיא-טייל

אמביליגסטע און רעיעלסטע קויפט מען

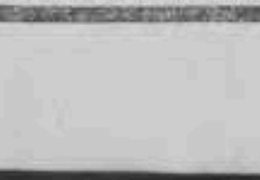

מעמאל-בעטען, מאטראצען אלערלי

קינדער-וועגעלעך

אין א גרויסן אויסוואהל וויזשימאשקעס, איין-קאסטענס, טעלד-בעטען-פאסטענס Perfekt

א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

עקזיסטירט פון 1896

J. B. WOŁKOWYSKI

פאבריקס-לאגער:

Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

ערפינדונג.

פאווידלע פון קרייטעכצער

געגען אסטמא, שווינד-זוכט און סוכאטעס

ערפינדען דורך סס. שליוואנסקי אין 1902 י. איז דאס איינציגע מיטעל וואס פערהיט געגן די דאזיגע קראנק, הייסען. וועגען זייער ווירקזאמקייט אין ערפאלג בעשטעטיגען א רייה פון איבער 3 טויזענד דאנק-בריף, וועלכע מ'קען צו יעדער צייט נאכזוקען.

Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"

נעמינט זיך אין לאדז

בזשעזשיגער 33

Stanisław SLIWAŃSKI.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר מראנקע אויף קיעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס איז גוף פאר הויפערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך הערט גרוים שוין הין א מענשען-קאפ, ווער שוין הי א השטער-משו און עס פעלט שרוין אין דעם פיס און דער קרשנקער און און א גרויסער מכנת דורך פערהיטן דן קישקעס הערט קיין בראנדיג און שמערצלוך. מעציעל נעזעגע הייל בשנראשען אויסקעיטלעגע נעם דורך הויסיק פראעסאָרען פיס מיינע בע-האנדלונג און מיט דעמשען פראעסאָר רשקאר בראבירעווינר בעוויזען זיכער דעם שווערסטען און נעפעהר-ליכסטען פון. אויך פאר הויקעים, ליינגען פון הייל-נאָרמען און אנדערע רשען פאר פערקרומטע פוס און פלאט-פוס. מעציעלע אייגלאנען און די שוך קינסטלוכע גומעגע פיס אין הענד, גומעגע זאקען, פאר די ברעמעע קראנקע שרען. עמפאנגס מיט 9 ביז 1 נאכמאג און פון 3 ביז 7 אין שחנד

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specjalist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דעם פערזעגליכע ערשיינען פון די קרשנקע אין אונגע דיינגע נויטיג. דיזאלבען האבען אויסגעשטעלט פאלגנדע אינטערעסאנטע ארטאפעדישע: פראפ. ד"ר בראנטש, פראפ. ד"ר י. מאריש-ער, פראפ. ד"ר בר. קיפלאנאוסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערונג פון דער קרשנקען-קאסע.

דאבקזאגונג.

דעם ה' דור. י. רשפשארט, דעם ספעציאליסט פון דער הייל. ארטאפעדיע, וואוינהאפט אין לודז, וואלפשנסקא 10, דאנק אזך הערליך פאר'ן אפראטשען סמן קינד פון א שווערער פערקרומלונג (פארליוס פון די פיס) דורכ'ן פערלאנען א ספעציעלען הייל-ארטאפעדישען נאריעם לויט זיין מעשורע. דאס קינד איז איצט נעזונד און גלייך.

(—) Szklarowie.

שייטלען

— מיט —

פאריזער שרינדען

ווי אויך

פערטיגע שייטלען

ווערען ערשנקלאסיג אין רעיעל אויסגעארבייט און אנדולאציע צו ביליגע פרייזען, ביי קערש סקווערוואוא 15.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ער-טיילען פוליש, יודיש, פרענצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

א פריזיר-אנשטאלט פיעטריקאווער 60

אין הויף.

צוליב'ן הערשענדען קריזיס זעלען די פרייזען בעדייטענד רעדוצירט. רשזירען מיט קעלניש-וואסער 30 גר., שערען 50 גר., קאפ-וואשען 40 גר., אין דשמען מאלען שערען דשמען 70 גר. קאפ-וואשען 1 זל. מאניקור 60 גר. אנדו-לאציע 1 זל. בומע זוך איבערצוגען. 192

אורלאגישער אנשטאלט

פון ד"ר מער.

באנומיר ענדעלמאן

ווארשא, זיעלנא 35, טעל. 254-30

נירען, בלאז- און אורין-קאנאלען - קראנקהייטען.

קאמפארט-צימערן, איינצעלנע און געמיינזאמע.

Laboratorjum Analityczne

dla przemysłu chemicznego, włókienniczego i metalurgicznego

Dr. EUG. RITTA

Piotrkowska 126, tel. 223-88.

גאנץ לודז

הקס זיך איבער צייגס, אז די **עלעגאנטסטע דאמען- און הערען-שיך** פון די נייעסטע אויסלענדישע פאסונען צום הערבסט- און ווינטער-טעזן

צו ערמעסיגטע פרייזען בעקומט מען נור אין דער אצראל-ענאטירטער שיך-פירמע

L. FRIEDLANC, Łódź, 15 CEGIELNIANA 15 tel. 171-41

אכטונג, סענסאציע! ס'איז אנגעקומען א סך-נסך פון די כדערנסטע הערן-שיך Oginal Good-Year Welt צום פריין פון **22.80**

מעבעל-ראגער "MIRAGO"

נארוטאוויטשא 4 טעל. 241-73 פראבט. 1 שטאק

מאכט דערמיט בעקאנט, אז ער עמפעהלט **א גרויסען אויסוואהל פון מעבעל** פון עסצימערן, שלאפצימערן און קאבינעטען ווי אויך פון ענצעל-מעבל פון די איינפאכסטע ביז די עלעגאנטסטע **צו גענויע פאבריקס-פרייזען**

גאראנטירטע ארבייט. — דאס בעזוכטיגען פערפליכטעט נישט צו קויפען. — ביי יעדען איינקויף ווערט געגעבען א שריפטליכע גאראנטיע

כירזשנער-אטעליער י. שאליט

16 פיעטריקאווער (פאלוד-ניאווא 3)

עמפעהלט צום איצטיגען ווינטער-סעזאן אלערליי **פעלץ-וואַרען** צו קאנקורענץ-פרייזען. **לאפען, קאראקול** און **פאסען-מאנטלען**

קומט און איבערצייגט איך! אלעס פון ערשטקלאסיגע פעלץ-וואַרען מיט גאראנטיע. בעט: מיר נעהמען זעמטליכע איבעראַרבייטונגען און רעפ ראטירען **פון פעלצען** צו די בילינסטע פרייזען.

מלאנג-הינא-טעאטער

LUNA

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נ"מ שבת, זונטאג, יו"ט 12 א זייגער ביינאכט

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און אקטואליטעטען.

היינט און פאל-"RONNY"

געענדע טעג!

שענסטער אייראפע-אישער שלאגער

אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום נאך עטליכע טעג די לויה פון פאר. זשווירקא און אינזש. ווינגורא.

Emeryk Kalman מוזיק פון
Reinhold Schüczel : רעזשי
אין די הויפט-ראלען:
Keate de Nage
Marc Dantzer

קלאנג-קינא-טעאטער

Grand-Kino

אנהויב פון די פארשטעלונגען: 4, 6, 8 און 10 אוועגד. — שבת און זונטאג 12 ביינאכט.

צווייטע וואך פון העקארד-ערפאלגן

Dr. JEKYLL i Mr. HYDE

פילם, וואס איז די גרעסטע קינאסענסאציע און איבערשטייגט אלע ביז-איצטיגע בילדער

מעכטיגע דרעמע לויט דער נאוועלע פון L. STEVENSOHN

רעזשיי: Rouben Momuliana שעפער פון „גרויסטעטיסע נאטען"

אין די הויפט-ראלען:

Frederic March, Miriam Hopkins

העכסטע שטופע פון דראמאטישע שפאנונג. נישט געקוקט אויף די גרויסע קאסטען, זענען די פרייזען נישט געהעכערט.

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-ציכנונגען-נראטעסק פליישערס און לאנד-אקטואליטעטען.

Teatr

„JAR"

מילינסקיעגא 124, טעל. 215-15

צוטאהר מיט פראמוציען 4,10, 16 א.17.

היינט, פרייטאג, ד. 30-טן סעפטעמבער ד. י. 8 א 10 אוועגד

אינאוגוראציאנס-פרעמיערע

גרויסע רעווי פון הומאר, לידער און טענץ אנטער'ן נאמען:

עס נעהמען אנטייל: **Nina Polakówna, St. Woliński, Basia Relska, Janina Kozlowska, leia Relówna, K. Ostrowski, Imre Szemes, H. Wróblewski, Wł. Jadowski, B. Chomentowski, Skorasiński** i in.

באלעט. טעגליך 2 פארשטעל. 8 און 10 אוו

ליטעראריש-קינסטלער. לייטער דיר. **T. Sygietyński**

„TIP-TOP"

שבת, זונטאג און יום-טוב — 6, 8 און 10 אוועגד. פריין פון די בילעטען פון 75 גר. אן.

מאטארען

עלעקטרישע, נייע און געגוצטע

צו די בידרינסטע פרייזען רעפעראטור ווערקשטעטן

איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען.

עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט און ליכט

און סיגנאליזאציעס מיהרט אויס

Przedstawicielstwo Inżyn. Elektro-Mech.

Maurycy Rak

Zawadzka 12, telefon 214-11

6028 גרויסער אויסוואהל פון רעדיו-אפפאראטען אויף לאגער.

Dr. H. WEISSHOFF

Zawadzka 23, tel 162 95

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

צוריל'גע'קעהרט

נימט אן פון 4 3 נ. מ. אין פון 8—6 אוועגד.

Dr. E. GUTMAN

הינדער-קראנקהייטען

Gdańska 26 Telefon 173-00

נעהמט אן אין געוו. טעג פון 3-5 נאכ.

זונטאג און יום-טוב פו 11-9 פארמ. 6009

פרימא גוטעז אין כשר'ן ווריך

פון דער אין לאדז בעקאנטער פירמא

„בארוויל"

אינה. ; מ. בארנשטיין

אין צו בעקומען ביי

בעלכאטאווסקיי, נארוטאוויטש 31

איך זוך אַ לערן-יונגעל אין דער טישלער ווערקשטעל קאמיעגא 1 ש. גאלדבערג.

איך דאנק דער פרוי קעניגשטיין פאר אויסרילען מיין פרוי פון די שווערע אנפאלען פון אלשטיינער, מיין פרוי האט 13 יאהר געקרענקט אויף גאלשטיינער און אַ דאנק איך איז זי כמשך פון 6 וואכען צייט געזונד געווארן. אי" דריק איך אויס דעם טיפסטען דאנק מאר אייער רעפוטאציע. יעדער קען זיך איבערצייגען, אז מיר איין קען מע געזונד ווערען. מאיר מאנגעלי, בזשעזשינער 42.

בוכהאלטעריע, סיהרען האנדעלס-ביכער פולשטענדיגער קורס 25 זל. אויסלערנען מאשין-שריבען גרינדליכער קורס 10 זל. ביורא „קאדעקספאל" צעגעלניאנא 25.

גאנץ לאדז ווייסט שוין אַז דורך די ביורא „לאקום" פיעטריקאווער 79 פראבט צוויי אָדער דריי טאגן ווערט געזונגען און פערדונגען אַלע אר" וואינונגען, געוועלבער, פאבריקס און האנדעלס-לאקאלען. סיווערט אויך בעקויפט און פערקויפט הייזער, ווילען, גרונדשטיקען, בוד"שלעגען" א. אן. וו. צו זעהן גיט סטיגע בעדינגונגען. געזעגנקט אַלזאָ געגען די אדרעס „לאקום" פיעטריקאווער 79 פראבט צווייטער שטאק. די ביורא איז טעגיג פון 9 פריה ביז 8 אוועגד סאָלידע בעהאנדלונג געזיכערט.

---

50 groszy,--lekcja: f anouskiego, angielskiego, hiszpańskiego, włoskiego, esperanta, udzielają specjaliści 6-go Sierpnia 28, m. 11, zastać od 7-9 wiecz. 5950

Języka polskiego, korespondencji i rachunkowości szybko wyucza rutynowany nauczyciel. starszych i zapóźnionych specialną skróconą metodą. Wólczańska 29 m. 1, front parter 5987

בשר'ע נעשמאקע און היימישע מיטאגען, בילינער ווי איבעראל קענט איהר בעקומען נור ביי השרמא לעווינסקי, פילמדסקיעגא 39, פראבט, 2-טער שטאק. 5840

אַ שניידער מייסטער (ריין) צו הויזען-צייג און בלוזען קענען זיך מעלדען ביי מ. בער, קרוטקא (באלוט) 15.

אַ גוטער טאמבוריר-מאכמאן זוכט ארבייט. צו ערפאהרען אין אַרמיג.

סיווערס געזוכט שטריקער-ארבייטער אויף פר ער מאשינען, עוועטועל אויסצוגעבען, ביי בעמאן ציגעל-גאס 56.

קויף און פערקויף

אריגינאל Zeifet & Donet העגדשקע שטריק-מאשינען 8-ער און 9-ער צו פערקויפען. אדרעס צו ערפאהרען אין ארמיניסטראציע. 6012

אכטונג סוויטער מאכער! פערהאן ביי מיר צו פערקויפען 8-ער מאשינען פון 50 ביז 70 צענטמעטער אין בעסטען צושטאנד, ווי אויך 10-ער צו מעסיגע פרייזען, א. רובין, לאדז נאוראמיציסקא 21 לינקע אפיציע 1. איינגאנג 2. שטאק.

צו פערקויפען אַ האנד-מעסער, שניידמאשין צו טריקאטאזש און קאנפעקציע אין בעסטע צושטאנד, געאייגענט אויף האנד און אויך עלעקטרישען בעטריב. ביי בעגקעל, דרעווגאווסקא 9.

ס'איז דאָ צו פערקויפען אַ האספעל צו אַ ראשעל-מאשין און אַ מאטאר אויף 2 פעיד, צו ערפאהרען פעטריקאווער 41 ווישעגראדצקי.

הערהייראטס

איך מאך בעקאנט, אַז אין לאדז, פאלודניאווא 94 אין הויף, ערשטער איינגאנג, 3-טער שטאק וו. 9 האט זיך געעפענט אַ נייע מאדערנע הייראטס-פערמיטלונגס-ביורא, וואו עס ווערט געזוכט לויט דער אויסלענדישער מעטאדע. סיווערס יעדען פסח כיש און גייסטיג צוגעפאסט זיין פאר. אין די מעהר קולטיווירטע לענדער זענען שוין די ביוראס אנערקענט בעוואָרען. געדענקט די אדרעס. שבת און יום-טוב איז די ביורא אויך טעטיג.

קליינע אנאנסען

1 זלאטי

פאר א אנאנס ביז 15 ווערטער

לאקאלען

אַנ'אָרט צו שלאפען פאר 2 פרייליינס מיט בעקוועמליכקייט פילסודסקיעגא (ווסקאָרניא) 25, וואוינונג 24.

א צימער אויף צו שלאפען איז אויסגעצוגעבען ביי אַנ'אַנשטענדיגער פאמיליע אסט, 6, שטרענ 39

אַ לעצט צימער ביי אַ קליינער פאמיליע ראיכ ווערשטער שטאק אַלע בעקוועמליכקייטען אַ סאָ'ידער פערזאָן בילינ צו פערמיטען גראנסקא 5 וו. 28.

צו פערמיטען אַ גרויס צימער מיט 2 פענסטער אויף אַ געשעפט אויף פיעטריקאווער גאס נאָר געגען דירה-געלד, צו ערפאהרען ביי הערשקאוויטש, פיעטריקאווער 60.

וואוינונגען, לאקאלען עמפעהלט און מעלדונגען נעהמט אַן די ביורא „Es - Em" גדאנסקא 28. 5932

פרייע פאסטענס

עס ווערט געזוכט אַ פוטער-מאכער צו העגטש קעס צו ערפאהרען שרודמיעיסקא 58 ביים צייטונגס-פערקויפער.

הויזען סטאָרט (מאגאזין) ביב איך אַרויס צו געהען מראבען געווינשען נארוטאוויטשא 4, וו. 5.

אַ יונגערמאן צו ליכטע ארבייט ווי אויך 2 קוואליפיצירטע קעטלערינס ווערען פון זאָגאָרט גערויכט ביי קאמינסקי, פולנאצנא 26.

LATA wytrzyma koszula, prana doskonałem mydłem „TRÓJKA"

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.